

T & Y

*Kaunokirjallisuus-
kukhanen*

*Kirjallisuus-
palkinto-
himakainen*

*Auonlisa-
verohahtua*

Kasva, kulttuuri, kasva!

Taide ei mene rikki rahasta, mutta se ei myöskään kukoista yksin rahalla.

*Apu-raha-
maa-aines*

TALOUDEN TUKIMUS
LABORE
TYÖN JA
EST 1971

Julkaisija

Työn ja talouden tutkimus LABORE
Arkadiankatu 7 (Economicum)
00100 Helsinki
P. 040 940 1940
www.labore.fi

Toimitus

Päätoimittaja Mika Maliranta
Järjestelmäpäällikkö Aila Mustonen
Tuottaja Tuomo Tamminen

toimitus@labore.fi
etunimi.sukunimi@labore.fi

Toimitusneuvosto

Jaakko Haikonen, Teemu Hirvonen,
Pirjo Pajunen, Samuli Sinisalo

Kansi

Anna Mu

Taitto

Tuomo Tamminen

Graafit

Aila Mustonen

Kuvankäsittely

Hans Eiskonen

Tilaushinnat

Vuosikerta 35,00 euroa
Irttonumero 10,00 euroa

Tilaukset

Aila Mustonen
P. 040 940 1941
aila.mustonen@labore.fi

Painopaikka

Kirjapaino Jaarli Oy

Talous & Yhteiskunta painetaan
PEFC-metsäsertifioidulle paperille.

ISSN-L 1236-7206
ISSN 1236-7206 (painettu)
ISSN 1795-181X (pdf)

PALSTAT

04 PÄÄKIRJOITUS
Mika Maliranta

06 DEBATTI
Matti Apunen

08 TUTKIMUKSEN
RUUMIINAUVAUS
Hannu Karhunen
Ohto Kanninen
Jeremias Nieminen

18 JÄLKIPUHEET
Disa Kamula

20 NÄKÖKULMA
Jani-Petri Laamanen

56 KOLUMNI
Kalle Saarelma

67 VÄITTELIJÄ
Hanna Salmenperä

68 KIRJAT

72 LABOREN
UUTISIA

”Päätökset edistää mahdollisuuksien tasa-arvoa tai muita hyviksi katsottuja asioita vaativat aina valintoja kansalaisten hyvinvointien välillä.”

MIKA MALIRANTA, s. 4

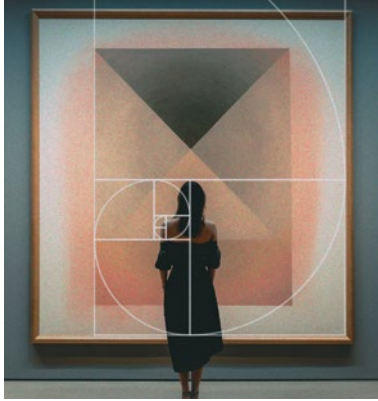
”Kulttuuri ainakin suurissa muodoissaan tarvitsee toteutuakseen jonkun ulkoisen tuen. Se on Euroopassa ollut ennen kirkko, sitten hovi ja nyt valtio”

IIRIS AUTIO, s. 10

”Kulttuuria kulutetaan yleisesti liian vähän, ja tämä johtuu malttamattomuudesta yhdessä kulttuurituotteiden ominaispiirteiden kanssa.”

JANI-PETRI LAAMANEN,
s. 26

TUTKIJA-ARTIKKELIT

22

KAUNEUDEN MARKKINAT

Pekka Korpinen

30

LUOVASTA TALOUDESTA TALOUDELLISEEN LUOVUUTEEN

Marco Steinberg

Kuvat: Hans Eiskonen

36

MITEN JOHTAMISKÄYTÄNNÖT VAIKUTTAVAT YRITYSTEN TUOTTAVUUTEEN?

Roope Ohlsbom

44

MALTTAMATTOMUUS YHTEISKUNNASSA JA YKSILÖN ELÄMÄSSÄ

Sami Jysmä

Tuomas Matikka

Aino Lintula

Tuuli Paukkeri

Jani-Petri

Laamanen

52

MIKSI YRITYKSET EIVÄT TEE YHTEISTYÖTÄ?

Jari Ruokolainen

Ilkka Saastamoinen

58

 PÄÄTTÄJÄ

”Hyvää tutkimusta ei millään alalla voi olla ilman yhteyttä eri maiden tutkija-yhteisöihin.”

KALLE KORHONEN

Valtio hyvinvointia luomassa

Laura Oja

Joidenkin mielestä verotus on varkautta. Hieman maltillisempien ajattelijoiden mielestä varkaus alkaa vasta tietyn prosenttiosuuden jälkeen. Aika usein kriittisen rajan sanotaan olevan 50 prosenttia tuloista. Tyypillisesti nämä keskustelut johtavat sen tyyppiseen pohdintaan velvollisuuksista ja omistusoikeuksien luonteesta, mikä kiehtoo enemmän juristeja tai moraalifilosoifeja kuin maallisempaa filosofia eli ekonomistia.

Hän voi ottaa lähtökohdakseen kansalaisten kokonaisyhyvinvoinnin. Hyvinvoinnin määrittely ja mittaminen on vaikeaa, mutta sitä ei voida väistää yhteiskunnallisessa päätöksenteossa muutenkaan. Selvää on, että verotuksen yläraja on jo selvästi ylitetty siinä vaiheessa, kun veroasteen nostaminen johtaa verotulojen alenemiseen. Siitä ei kuitenkaan pääse mihinkään, että verottamalla valtio estää kansalaisiaan käyttämästä osaa rahoistaan heidän omaa hyvinvointiaan maksimoivalla tavalla. Verotus siis tuhoaa hyvinvointia.

Taloustieteessä on perimmäistään kyse juuri ihmisten hyvinvoinnista. Ajatuksena on, että kukin on oman hyvinvointinsa paras asiantuntija. Ainakaan taloustieteilijää ei tarvita opastamaan, mitä kunkin kannattaisi hyvinvointinsa maksimoimiseksi tehdä. Asenne on

siis liberaali – kukin tehköön, mitä parhaaksi näkee.

Tai kuten lapsuuteni kodin muuranneella, lievästi alkoholisoituneella muurarilla oli usein tapana viisaasti ja avarakatseisesti lausua: "kelle se teetättää mitään". **Eino Leinoa** mukaillen yhdelle tärkeintä on ooppera-kyryri, toiselle taas Forssellin figyyri. Jollekin kolmannelle tärkeintä on ehkä uudet pölykapselit autoon. Kunnan ei toteuta omaa parastaan muiden hyvinvoinnin kustannuksella.

Taloustiede on yhteensopiva myös sosiaaliliberaalin aatteen kanssa. Jokaisen ei tarvitse olla oman onnensa ainoa seppä. Ihminen voi paremmin, kun valtio parantaa kansalaisten edellytyksiä tehdä niitä asioita, jotka tuottavat heille nautintoa tai jotka he muusta syystä kokevat elämässään tärkeiksi.

Monet hyvinvointivaltiot ovat onnistuneet kansalaistensa palvelemisessa erinomaisesti: ihmiset voivat hyvin, mitattiinpa sitä sitten kansalaisten subjektiivisella kokemuksella "onnellisuudestaan" tai objektiivisilla mittareilla, jotka kertovat kansalaisten kulutusmahdollisuuksista, vapaa-ajasta, terveydestä ja tassa-arvosta.

Paljon riippuu siitä, millaisilla veroilla tuloja kerätään ja millaisiin tarkoituksiin verotuloja käytetään. Verotutkimus ker-

too, että talouskasvun kannalta veroaste voi olla hyvinkin korkea, jos veroja käytetään talouden kasvua edistäviin tarkoituksiin kuten koulutukseen ja tutkimukseen. Myös mahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen voi olla erinomaista kasvupolitiikkaa. Sillä tavalla voidaan valjastaa kansakunnan parhaat kyvyt innovaatioihin ja muihin kasvua edistäviin tarkoituksiin.

Päätökset edistää mahdollisuuksien tasa-arvoa tai muita hyviksi katsottuja asioita vaativat kuitenkin aina valintoja kansalaisten hyvinvointien välillä. Onko oikein viedä rahaa keski-ikäiseltä insinööriltä ja antaa sitä nuorelle opiskelijalle?

Tämä on vaativa tehtävä, jonka hoitamiseen ei ole demokratiaa parempaa järjestelmää keksitty. Toki demokratiassakin on hyvinvointia tuhoavia rakenteellisia vinoumia, jotka on syytä tiedostaa. Kun enemmistö pääsee sanomaan, mitä vähemmistön pitää tehdä heille tai jollekin muulle vähemmistölle, tilanne voi olla riskaabeli.

Talouskasvu on kuitenkin vain väline, jolla tavoitellaan hyvinvointia. Kansalaisten sa hyvinvoinnista huolta kantava valtio pyrkii tarjoamaan kansalaisilleen mahdollisuuksia kuluttaa myös sellaisia asioita, jotka tuottavat heille hyvinvointia, mutta jotka muuten

saattaisivat eri syitten takia jäädä ulottumattomiin.

Tällaisia hyödykkeitä on etenkin taiteen ja muun kulttuurin tarjonnassa. Kun oopperaa on kohtuuhintaisesti saatavilla, monella on tilaisuus tutustua sen arvoon. Joillekin siitä voi aueta jopa kansainvälinen ammattiura.

Hyvinvointia puntaroidessa on myös muistettava, että ihminen on sosiaalinen olio. Taide- ja kulttuurinälkensä tyydyttänyt ihminen kukoistaa ja levittää hyvinvointia myös ympärilleen. Sen takia kulttuuriin on perusteltua uhrata verovarvoja. Parhaimmillaan taiteen ja muun kulttuurin ulkoisvaikutukset kiihdyttävät myös talouskehitystä, mikä saattaa tarjota lisäperusteen julkiselle tuelle.

Renessanssiaikana taiteen tukemisesta vastasivat keisarit, kirkot ja mahtisuvut. Ihailemme noita vuosisatojen takaisia tuotoksia vieläkin päivittäin. Ne rahat oli miekoin muilta ryöstetty.

Nyt taiteen tukemisesta huolehtii hyvinvointivaltio, joka ottaa kansalaisiltaan varoja lempeämmin ja käyttää varoja vastuullisemmin kuin entisaikojen väkivaltaiset, mutta vaikuttavaa taidetta rahoittaneet mesenaatit. Myös meidän aikojemme taide voi rikastaa ihmisten hyvinvointia vielä satojenkin vuosien päästä. «

Taide- ja kulttuurinälkensä tyydyttänyt ihminen kukoistaa ja levittää hyvinvointia myös ympärilleen.

Veturi kulttuurin junassa

Yleisradiolla on kriittinen merkitys koko suomalaiselle audiovisuaaliselle alalle, mutta jotta se voisi vetää alaa mukanaan, kaupallisten yhtiöitten pitäisi haluta tehdä yhteistyötä, Matti Apunen kirjoittaa.

Yleisradio on Suomen kulttuurimaisemassa mittava hahmo. Koska Yleisradio on julkisesti rahoitettu, sillä on erityinen asema, poikkeuksellisia velvoitteita ja sen on oltava valmis käymään keskustelua itsestään.

”Yleisradio voi olla veturi, joka voi vetää mukanaan koko audiovisuaalista alaa”, sanovat yhtiön puolustajat. He eivät näe mediabisnestä yksittäisten yritysten nippuna, vaan ekosysteeminä. Heille suomalainen kulttuuri ei ole vain joukko yksittäisiä inspiraation leimahduksia, vaan biotyyppi.

”Yleisradio on norsu median posliinikaupassa”, sanovat yhtiön arvostelijat. Heidän mukaansa Yle sotkee jalkoihinsa liiketoimintaa, jota kurittavat tahoillaan sosiaalinen media ja digitalouden alustajättiläiset.

Keskustelu Yleisradion asemasta on kulminoitunut eräissä puolueissa vaatimukseen yhtiön budjetin leikkaamisesta. Julkisuuteen tuodut, mittavat leikkaussummat eivät perustu toiminnan analyysiin vaan vaikuttavat enemmän tai vähemmän hihasta vedetyiltä. Paljon niukemmin käydään keskustelua siitä, mitä Yleisradio tuottaa sillä osuudella, joka sille Yle-verosta siirretään – ja mihin uuteen tämä voisi olla pohjana.

EUROOPAN YLEISRADIOUNIONIN EBU:N tilaston (2021) mukaan Ylen rahoitus on hyvin linjassa muiden Pohjoismaiden kanssa. Ruotsi käytti vertailuajana julkisen palvelun yleisradiotoimintaan

868 miljoonaa euroa, Norja 591 miljoonaa, Tanska 510 miljoonaa ja Suomi 503 miljoonaa.

Rahoituksen toisessa vaakakupissa on tietenkin se, mitä ihmiset yhtiöstä ajattelevat. Taloustutkimuksen kyselyssä (2022) noin 75 prosenttia vastaajista koki saavansa ”erittäin hyvin tai melko hyvin” vastinetta Yle-verolle.

Yleisradio on suomalaisen kulttuurin kymmenottelija. Se hankkii draamaa, se vahvistaa klassisen musiikin kenttää Radion sinfoniaorkesterin kautta. Se rakentaa alustoja yhteiskunnalliselle keskustelulle ohjelmissa ja yleisötapahtumissa; se tukee vähemmistökuultuurien mahdollisuuksia saada ohjelmia omalla kielellään. Se luo kotimaista lastenkulttuuria.

Yleisradio tuottaa valtavan määrän uutisia ja tietoa sekä kronikoi aikaa ja ihmisiä. Perjantain tavallisten ihmisten silmän tasalta kuvatut minidokumentit ovat jo nyt arvokkaita ajankuvia, 20 vuoden kuluttua ne ovat korvaamattomia. *Kirjolla*-reality valloitti yleisöt ja sai monet ajattelemaan uudella tavalla autismin muodoista.

Samalla Yle on luovuttanut kaupallisille mediayhtiöille omia, koeteltuja formaattejaan. Näitä ovat esimerkiksi sairaalarja *Syke*, *Uutisvuoto*, urheiluviihdeohjelma *Villi kortti*, *Satuhäät* ja *SuomiLove*, joka aloittaa ensi keväänä MTV:llä nimellä *Love*.

Yle on luonut kulttuurin alustaksi Areenan, joka yhtenä harvoista on vertailukelpoinen kansainvälisten digijättien tuotteiden kanssa. Mutta Aree-

nakaan ei ole Yle-kriitikkojen tarkoittama norsu. Jos Areena äkisti katoaisi, tutkimusnäytön mukaan se ei merkitse sitä, että katsojat siirtyisivät automaattisesti muille kotimaisille alustoille.

TÄMÄ EI KUITENKAAN ole vielä sitä, mitä tarkoitan veturin roolilla.

Parlamentaarinen työryhmä määritteli aikanaan

Julkisuuteen tuodut, mittavat leikkaussummat eivät perustu toiminnan analyysiin vaan vaikuttavat enemmän tai vähemmän hihasta vedetyiltä.

Yleisradiolle velvoitteen hankkia sisältöjä ja palveluita kotimaisilta ja eurooppalaisilta riippumattomilta tuottajilta. Lähtötaso oli 48 miljoonaa euroa ja siitä johdettiin vuodelle 2022 ulottuva tavoitetaso, 62–64 miljoonaa euroa. Se saavutettiin ja ylitettiin. Tässä tarkoitettujen hankintojen toteuma viime vuonna oli 79 miljoonaa euroa.

Yleisradiolla on kriittinen merkitys koko suomalaiselle audiovisuaaliselle alalle.

”Kaupallisista suhdanteista ja paineista riippumaton Yle on AV-alan ekosysteemimme ylivoimaisesti suurimpana toimijana erittäin tärkeä stabiloiva osa koko AV-markkinaamme”, arvioi Suomen Warner Brosin toimitusjohtaja **Antti Väisänen**.

Väisänen sanoo, että Yleä pitää haastaa kasvamaan alan kasvun moottoriksi: ”Kansainvälistyminen, uuden vientikelpoisen kotimaisen IP:n [aineetomien hyödykkeiden] kehittäminen, prosessien tehostaminen ja uudistaminen, läpinäkyvyyden lisääminen ja Ylen merkityksen ymmärtäminen koko markkinan näkökulmasta ovat agendalla lähitulevaisuuteen katsottaessa.”

Mutta jotta Yle voisi täyttää tämän roolin, sen tekemiä kotimaisten esitysoikeuksien ostoja olisi kasvatettava merkittävästi. Jos Yleisradion budjettia leikattaisiin esimerkiksi sillä 140 miljoonalla eurolla – siis reilulla neljänneksellä – jota poliittiset ryhmät ovat enimmillään vaatineet, AV-alan toivoma veturi ei lähde asemalta.

JOURNALISMI ON KULTTUURIN päivittäinen olomuoto.

Mediakaupan norsu Yle on tukenut journalismin ekosysteemiä luovuttamalla kaupallisten yhtiöitten käyttöön esimerkiksi vaalien tulospalvelua ja vaalikoneita, paikallisuutispalvelua ja Voitto-robotin lähdekoodia. Urheilussa arvokisojen esitysoikeuksia on jaettu hyvällä menestyksellä kaupallisten toimijoiden kanssa.

Kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, Yleisradio esitti

mediataloille idean ”median huoltovarmuusyksiöstä”. Se tarkoittaisi alan yhteistä asiantuntijaryhmää, joka voisi analysoida medioille tarjottua tietoa, varmistua sen aitoudesta ja hakea sen tueksi uutta dataa. Ajatus oli, että Yle tekisi perusinvestoinnin ja vetäisi hankkeen käyntiin. Mukaan pääsisi pienellä osakkuussummalla ja starttivaiheen jälkeen operaation vetäjä voisi olla jokin toinenkin mediatalo.

Tarjous kuitenkin torjuttiin, vaikka keskikokoisillakaan mediayrityksillä tuskin on mahdollisuuksia rakentaa tähän tarkoitukseen omaa toimintaa. Niin tai näin, kutsu on edelleen voimassa.

Mediayhtiöt ovat tehneet Yleisradion sisällöistä EU:n ko-

missiolle kanteluita, jotka ovat lähtökohtaisesti hyvin hitaita ja kalliita. Älkää lukeko tätä väärin: keskustelun Ylen toiminnan rajoista pitää olla aina mahdollista.

Kuitenkin esimerkiksi Sanoman kantelussa esiin nostetut oppimissisällöt ovat erikoinen peruste väitetyille markkinahäiriölle. Ylen ohjelmissa suoraan opetussuunnitelmiin liittyvät sisällöt on jätetty kaupallisten kustantajien hoitoon. Ja toisaalla Yle-laki edellyttää, että yhtiön pitää ohjelmistossaan ”tarjota mahdollisuus oppimiseen ja itsensä kehittämiseen”.

Samaan aikaan Norjassa yleisradioyhtiö NRK, kaupallinen TV2, suurkustantaja Schibsted ja Bergenin yliopisto ovat rakentaneet mittavan yhteistyöhankkeen, jonka nimi on Media City. Se kehittää ja valmistaa media-alan hi-techiä maailman markkinoille. Bergenin keskustassa Media Cityn kahdessa tummanpuhuvassa tornitalossa, ”Mordorissa”, työskentelee lähes 2 000 ihmistä.

Suomessa pitäisi olla oma Mordorinsa, mutta siihen ei keskinäinen luottamuksemme ole riittänyt. Oi viiltävää ironiaa, koska luottamuspääoma on aina ollut se suomalaisten varjelema kulttuurinen piirre, josta olemme olleet liikuttavan ylpeitä. «

Matti Apunen

Kirjoittaja on Yleisradion hallituksen puheenjohtaja.

Suomessa pitäisi olla oma Mordorinsa, mutta siihen ei keskinäinen luottamuksemme ole riittänyt.

Työllistivätkö kuntakokeilut todella?

2010-luvulla tehtyjä työttömyyden kuntakokeiluja markkinoitiin menestyksinä. Todellisuudessa ne tuottivat tietoa huonosti eivätkä lisänneet todellista työllistymistä.

"Laboren tutkijat **Hannu Karhunen**, **Ohto Kanninen** ja **Jeremias Nieminen** kertovat:

"Kaikki alkoi Kuntaliiton tapahtumasta syksyllä 2018. Hannu oli paikalla kuuntele-massa, kun konsultit esittelivät työllisyyden kuntakokeilun tuoreita tuloksia. Tunnelma oli hurmoshenkinen. Puhuja toisensa pe-rään korosti, miten hyviä tuloksia työllis-tämistoimien siirtämisellä työ- ja elinkei-notoimistoilta kunnille saatiin.

Hannussa heräsi vastareaktio. Onko tämä nyt varmasti koko totuus, hän huo-masi ajattelevansa. Ja missä on tutkimus-näyttö?

Palattuaan toimistolle Hannu meni Oh-ton huoneeseen purkamaan tuntojaan. Ohto kiinnostui ja koosti kokeilussa olleista kunnista nopean taulukon, jossa tarkasteli työttömyyden vähenemistä kokeilun aikana. Tulokset eivät näyttäneet ollenkaan niin va-kuuttavilta kuin tapahtuman puheenvuorot.

Päätimme, että tätähän pitäisi katsoa tarkemmin.

KOSKA JONKUN PITI TEHDÄ kova ana-lyysityö, palkattiin Jeremias tutkimusavus-tajaksi kesäksi 2019. Vertailevan tutkimuk-sen teko ei kuitenkaan ollut ihan helppoa. Vaikka kokeilujen tavoitteeksi ilmoitettiin tiedon kerääminen, ei niitä ollut suunniteltu tutkimusta silmällä pitäen. Mukaan valikoi-

tuja kuntia ei ollut arvottu, vaan mukaan piti hakea. Tämä saattoi luoda vinouman, jossa mukaan päätyivät kunnat, joissa muutenkin oli eteenpäin menevä tunnelma.

Mukana olleille kunnille ei myöskään ollut nimettyä vertailuryhmää.

Lisäksi kaksi tehtyä kokeilua, vuosina 2012–2015 ja 2017–2018, oli tehty eri tavoin. Ensimmäisessä kokeilus-sa kunnat järjestivät työllistymispalveluita TE-toimistojen rinnalla, kun taas toisessa kunnat järjestivät palveluita itse.

Päädymme tekemään vertailun erot eroissa -menetel-mällä aluksi kuntatasolla ja myöhemmin yksilötasolla.

Kuntatason analyysit saatiin tehtyä kätevästi kuntatason avoimilla aineistoilla. Niistä syntynyt artikkeli julkaistiin *Yhteiskuntapolitiikka*-lehdessä jo vuonna 2021. Yksilötason tar-kemmat aineistot mahdollistivat Jeremiaksen gradun sekä kunnianhimoisemman akateemisen artikkelin tekemisen.

TYÖN EDETESSÄ syntyi lisäksi kaksi Laboren työpape-riversiota sekä lopulta tämän vuoden lokakuussa *Journal Of Economic Geography* -lehdessä julkaistu akateeminen artikkeli *The Decentralization Of Public Employment Services And Local Governments' Responses To Incentives*. Artikkelit tulevat myös osaksi Jeremiaksen väitöskirjaa.

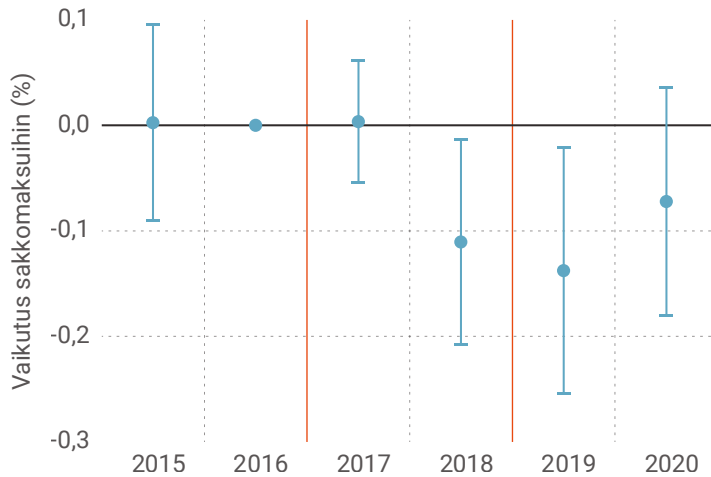
Kokonaisuutena tahti oli viidessä vuodessa taloustie-teilijöille melko tehokas. Meille osui hyvä tiimi, jossa tut-kimuksen teko on edennyt mutkattomasti ja jossa osaami-semme täydensivät toisiaan.

Aluksi kuntatason analyysissa vaikutti siltä, että kokeilut olisivat vähentäneet työttömyyttä. Tarkempi analyysi erityi-sesti yksilötasolla osoitti kuitenkin, ettei työttömyyden vä-heneminen johdu työllisyyden kasvusta vaan muutoksista

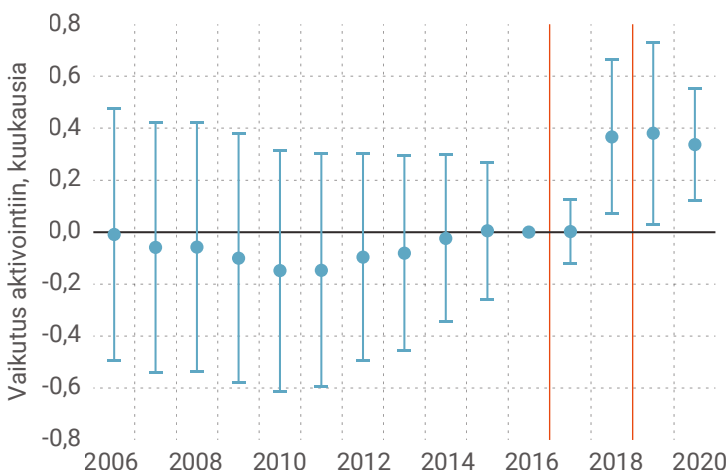
Mistä tutkimuksesta haluaisit lukea tältä palstalta?
Kerro meille: toimitus@labore.fi.

UUOSIEN 2017–2018 KUNTAKOKEILUN VAIKUTUS KUNTIEN MAKSAAMIIN "SAKKOMAKSUIHIN"

Kuvassa näkyvät pisteet kuvaavat kuntatasolla koe- ja verrokkiryhmän erotusta sakkomaksuissa eri vuosina suhteessa niiden erotukseen vuonna 2016. Pisteet siis kertovat kokeilun vaikutuksen eri vuosina. Käsittely (eli kuntakokeilu) alkaa elokuussa 2017. Jotta asetelma olisi uskottava, vaikutuksia ei tulisi havaita ennen kuntakokeilun alkua. Viivat näyttävät 95 prosentin luottamusvälin.

UUOSIEN 2017–2018 KUNTAKOKEILUN VAIKUTUS AKTIVOINTITOIMIEN MÄÄRÄÄN YKSILÖTASOLLA

Kuvassa näkyvät pisteet kuvaavat yksilötasolla koe- ja verrokkiryhmän erotusta aktivointikuukausien (kuinka monta kuukautta vuodessa) määrässä suhteessa erotukseen vuonna 2016. Pisteet siis kertovat kokeilun vaikutuksen eri vuosina. Käsittely (eli kuntakokeilu) alkaa elokuussa 2017. Jotta asetelma olisi uskottava, vaikutuksia ei tulisi havaita ennen kuntakokeilun alkua. Viivat näyttävät 95 prosentin luottamusvälin.

palveluihin ohjauksessa. Lopputuloksena olikin, että työllisyysvaikutuksia ei havaittu.

Sen sijaan kunnat lisäsivät erilaisia aktivointitoimia, erityisesti kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntien kannalta tämä oli kannattavaa: kunta joutuu maksamaan pitkäaikaistyöttömistä sakkoa, jota korotetaan, kun työttömyys on kestänyt 300 päivää. Työttömän siirtäminen aktivointitoimintaan kuitenkin katkaisee laskurin. Näin se siirtää työttömyyden kustannuksia kunnilta valtiolle. Pidempiaikaiseen työllistymiseen aktivoinnilla ei kuitenkaan näyttäisi olevan minkäänlaista vaikutusta.

ARTIKKELIMME ja niistä tehdyt työpaperit saivat kivasti huomiota. Meidät pyydettiin mukaan tapaamiseen, jossa suunniteltiin kolmatta, nyt käynnissä olevaa työllisyyden kuntakokeilua. Ideoitamme tunnuttiin pitävän hyvinä, mutta lopulta ne kuitenkin jäivät kuntapäätäjien näkökulmien alle. Valitettavasti kolmas kokeilu ei siis ole tutkijan kannalta juuri parempi kuin kaksi aikaisempaan.

Tutkimuksemme tuloksia on kuitenkin luultavasti huomioitu uudistettaessa kunnille asetettujen työllisyyskannustimien suunnittelua. Tulevaisuudessa pitkäaikais-työttömästä maksettava sakko ei pomppaa yhdellä kertaa 300 päivän rajapyykin kohdalla vaan kasvaa vaiheittain. Lisäksi pelkät aktivointitoimet eivät riitä katkaisemaan putkea, vaan tarvitaan aitoa työllistymistä.

Tällä voi vielä olla iso merkitys siihen, millaisia työllistämistoimia tulevaisuudessa nähdään.

Jatkamme myös aiheen tutkimusta ja pyrimme tekemään yhteistyötä työvoimaviranomaisten kanssa." «

KANSI

Kasvatus- tieteen perusteet

Teksti OSKARI ONNINEN

Kuvat ANNA MU

*Kuvataide-
Puhka*

*Resenoitu
maa-aines*

Apurahasade-
pilvi

Julkinen
Kulttuurirahoitus

Draama-
urikko

Festivali-
perhonen

Musiikki-
hielo

Kulttuurin tukemista puolustetaan usein sen tuottamalla sadolla: tuet maksavat itsensä takaisin. Vakuuttavia tutkimuksia väitteen tueksi on niukasti, mutta tarvitseeko ollakaan? Taiteen elinkaari on joka tapauksessa pidempi kuin kvartaali, eikä menestyjiä rakenneta yksin rahalla.

Lokakuun yhdeksäntenä päivänä Suomen hallitus ilmoitti, että se aikoo luopua audiovisuaalisten alojen tuotantokannustimesta. Sen hinta on vain kymmenen miljoonaa euroa vuodessa, mutta älähdyksiä ja pahennusta seurasi.

Tuotantokannustimen idea on houkutella Suomeen elokuva- ja televisiotuotantoja lupaamalla hyvittää 25 prosenttia kuluista kuitteja vastaan. Tuokea on jakanut Business Finland vuodesta 2017 lähtien. Se on alkujaan **Juha Sipilän** porvarihallituksen idea, tulonsiirto maakuntiin ja erityisesti Lappiin.

Tuen ansiosta Suomi saa yhä useammin esittää elokuvissa ja tv-sarjoissa Ruotsia, jolla on toki oma vastaava tuki, mutta silti kalliimmat tuotantokustannukset kuin Suomessa. Erityisesti kuvauksia on hankkinut Tampere, joka tarjoaa lisäksi oman 10–15 prosentin kannustimensa. Suomesta tuotantoja on siirtynyt Baltiaan, joka näyttää tarpeeksi Suomelta.

Kysymys kuuluu: toimiiko kannustin?

Business Finlandin vuonna 2020 julkaisemassa väliarvioinnissa äänessä ovat alan edustajat, jotka tietenkin kannattavat tukemistaan.

Audiovisuaalisen alan etujärjestö APFI puhuu kymmenien miljoonien eurojen investoinneista. Se päätyi mediassa taajaan siteeratusta aineistossaan korostamaan myös sitä, kuinka jokainen tukeen käytetty euro maksaa itsensä nelinkertaisena takaisin. Näistä neljästä eurosta kaksi on ulkomaista rahoitusta.

Väite havahdutti taloustieteilijät. Laboren **Mika Maliranta** ja Helsingin yliopiston **Roope Uusitalo** kyselivät tuesta X:ssä eli entisessä Twitterissä.

Miltä se on pois? Maliranta aloitti. Missä ja miten tukien vaikutuksia on tutkittu? Uusitalo jatkoi.

Hän sai vastaukseksen Ylen jutun, joka toisti lobbareiden näkökulmaa sanasta sanaan.

”Ai tämä oli näitä oman arvionsa mukaan moninkertaisesti rahat takaisin tuottavia bisneksiä”, Uusitalo kirjoitti.

Niin aika monet ovat. Silti kului vain reilu viikko, ja elinkeinoministeri **Wille Rydman** (ps) ilmoitti tuen palauttamisesta.

Alankomaalaisella kulttuuritaloustieteilijällä **Arjo Klamerilla** on *The Value of Culture* -teoksessaan lisätä suomalaistaloustieteilijöiden huomioihin vielä muutama argumentti.

Hänen mukaansa taloudellisia hyötyjä saadaan vain, jos raha tulee kansantalouteen muualta – näin av-kannustimen osalta saattaa hyvin ollakin.

Raha-argumentin ongelma on, että juuri tiettyjen kulttuurituotteiden tukeminen tuskin on tehokainta rahankäyttöä. Todennäköisesti Suomessakin tuotot saataisiin maksimoitua, jos kymmenen miljoonan tuki ohjattaisiin elokuvatuotantoja korkeamman tuottavuuden investointien houkuttelemiseen.

Siinä se on: umpikuja, ja sellaiseksi jää.

Klamerille raha on suorastaan kulttuurin anti-teesi: kaupanteko rikkoo taiteen siinä missä ihmisuhteitakin. On realisteja, jotka näkevät vain lukuja, ja romantikkoja, jotka näkevät vain taiteen itseisarvon. On ympyrän ja neliön muotoiset palikat, jotka eivät millään mahdu toistensa muotoisiin reikiin.

Klamer muistuttaa siitäkin, että tuki kulttuurille ja taiteelle on aina tukea hyväosaisten paremminvoinnille – vaikka moni mielellään Suomessakin muuta väittää. Tuettua kulttuuria kuluttavat eniten rikkaat ja koulutetut. Mitä halvempaa ja houkuttelevampaa kulttuurista

tehdään vähempiosaisille, sitä suuremman rahallisen hyödyn parempiosaiset kuittaavat.

Siksi myös kulttuurin valtiontukien perusteellinen taloudellisesti on järjestelmään piilotettu tuhon siemen. Ennen pitkää argumentointi muuttuu ikäväksi, suorastaan mahdottomaksi. Taiteen subventoinnista tulee vain ”parempia” yritystukia.

Lopulta taiteen tukeminen on vain ”aristokratiaa nykyaikaisessa valeasussa”. Sen myöntäminen on Klamerin mielestä kaikkein vakuuttavin argumentti tukien puolesta.

Ludwig Van Beethoven sävelsi elämänsä aikana kuusitoista jousikvartettoa, mutta tuskin kukaan arvasi silloin, että niistä tulisi 150 vuotta myöhemmin kaiken muun lisäksi yksi taloustieteen klassikkoesimerkki.

Yhdysvaltalaisekonomistit **William Baumol** ja

Suomessa ongelma on suoraan sanottuna se, että pitäisi myös uskaltaa tehdä valintoja.

William Bowen kirjoittivat vuonna 1966 ilmiöstä, jota alettiin sittemmin kutsua Baumolin taudiksi. Kyse oli nimenomaan Beethovenista. Vaikka yhteiskunnan muu tuottavuus kehittyi ja kehittyi yhä, jousikvartettojen soittaminen vaatii yhtä paljon henkilötyötunteja kuin se vaati 1800-luvun alussa, he kirjoittivat.

Taiteesta tulee siis koko ajan kalliimpaa. Se on yhä hyvä perustelu sille, että taidetta on tuettava. Suomessa valtion kulttuuribudjetti, talousarvion pääluokka 29,80, on ensi vuodelle hieman yli 550 miljoonaa euroa. Lisäksi ympäri opetus- ja kulttuuriministeriön budjettia on pirstoutunut muuta kulttuurirahoitusta. Vuonna 2019 tällaista rahoitusta oli 333 miljoonaa euroa kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen mukaan. Niistä ylivoimaisesti suurin erä on vapaan sivistystyön rahoitus. Kaikkiin budjetin menoihin nähden rahoitus on eurooppalaista keskitasoa.

Asukasluvultaan lähes kaksi kertaa suuremmissa Ruotsissa valtio käytti taiteeseen tänä vuonna yhdeksän miljardia kruunua eli noin 0,6 prosenttia bruttokansantuotteestaan.

Kun summaan lisätään muiden ministeriöiden kulttuurirahat sekä kuntien ja Ruotsissa myös alueiden kulttuuribudjetit, molemmissa maissa päädytään noin 300 euroon vuodessa per kansalainen.

Mutta toisin kuin moni ajattelee, varsinkaan kaunotaiteet – teatterit, oopperat ja orkesterit – harvemmin toimivat markkinaehtoisesti missään. Yhdysvalloissa tukijärjestelmä nojaa valtion sijaan

erityisesti mesenaatteihin, mikä on ollut omiaan lisäämään taidekentän maantieteellistä epätasa-arvoa. Silti, kuten Arjo Klamer muistuttaa, vaikkapa pankkien taidekokoelmat ovat aina lopulta heidän asiakkaidensa maksamia.

”Kulttuuri ainakin suurissa muodoissaan tarvitsee toteutuakseen jonkun ulkoisen tuen. Se on Euroopassa ollut ennen kirkko, sitten hovi ja nyt valtio”, sanoo **Iiris Autio**. Hän on tanssiryhmä Tero Saarinen Companyn toiminnanjohtaja ja pitkän linjan taidevientiasiantuntija.

Aution mielestä Suomessa kulttuuria koskeva talouskeskustelu on mustavalkoista. Erityisesti poliittisen kentän oikealle laidalle taidetta pitäisi osata perustella paremmin, koska nyt Suomi on jäänyt luovan talouden kaupallistamisessa muita maita jälkeen. Vasemmalla laidalla kaupallistamispuheita kavahdetaan. Lopputulos on, ettei meillä tehdä oikein minkäänlaista taidepolitiikkaa.

”Suomessa ongelma on se, että pitäisi uskaltaa tehdä valintoja. Emmehän me koko ajan voi vain kasvattaa kaikkea, vaan jossain kohtaa tarvitaan poliittikkaakin päättämään, mitä me haluamme edistää”, Autio sanoo.

Suomalainen järjestelmä on ollut vuosikaudet vakaa. Sitä on kutsuttu niin ”seisovaksi vedeksi” kuin ”vankaksi linnakkeeksi”. Kannustinten hiomisen – siis taidepolitiikan – sijaan lopputuloksia ovat määrittäneet vuosikymmeniä vanhat polkuriippuvuudet. Ruotsissa esimerkiksi käännettyä kaunokirjallisuutta ylläpidetään etupäässä kustantamoja tukemalla, Suomessa enemmän kääntäjien apurahoilla.

Tutkimustakin piisaa. Tiedetään esimerkiksi, että mitä enemmän teatteri saa julkista tukea, sitä epätavanomaisempaa sen ohjelmisto yleensä on. Mutta samoin tiedetään, että optimaalinen teatterin tukijärjestelmä ohjaa lisäksi teatterin johtajaa maksimoimaan lipputulot ja katsojamäärän.

”Jos minun pitäisi arvioida, onko taidelaitoksella sopivasti vai liikaa julkista tukea, katsoisin omien tuottojen osuutta ohjelmistoon nähden. Jos lipputulot ovat kovin pienet, katsoisin, ovatko hintajoukot käytössä ja kanta-asiakasohjelmat kunnossa. Jos eivät ole, se kertoo siitä, että tukea voisi laskeakin”, Autio sanoo.

Pitäisi siis vahtia, ettei julkisella rahalla tehdä taidetta liian pienille yleisöille eli useimmiten taideskeneille itselleen. Toisaalta runsaiden tukien

vastineeksi pitäisi myös saada taiteellista kunnianhimoa ja kokeiluja eikä vain varmistelua.

Koronapandemian aikaan Suomen kulttuurikenttään vakiintui tapa korostaa, kuinka kulttuuri on merkittävä elinkeino.

Puhe "luovasta taloudesta" syntyi 1990-luvun lopun Isossa-Britanniassa, jota johti työväenpuolueen **Tony Blair**. Se oli "New Labourin" tapa pehmentää konservatiivipääministeri **Margaret Thatcherin** aikana 1980-luvulla vakiintunutta periaatetta vaatia taloudellista "oikeutusta" julkisille tuille.

Ajatusmaailman sivutuote on taloustieteilijöiden kritisoima tapa perustella merkittävyyttä jokaisen euron luomalla lisätuotolla. Kulttuurialan kattojärjestö Kulta tapaa korostaa Suomessakin, kuinka kulttuurialojen tuotos on kymmenkertainen tukiin nähden. Tuotoksesta lähes puolet muodostuu kuitenkin elokuva- ja videopeliteollisuudesta, mainonnasta ja mediasta.

Remedyn lokakuussa ilmestynyt *Alan Wake II* -videopeli on suomalaisen kulttuuri-instituution kokoinen. Sen 70 miljoonan euron budjetilla pyritäisiin Kansallisoopperaa yli vuoden ja maksaisi puolitoista kertaa Taiteen edistämiskeskuksen Taiken taiteilija-apurahojen ja avustusten verran.

Pelin odotetaan tuottavan tulevina vuosina moninkertaisesti esimerkiksi Suomen suurimman musiikkiyhtiön Warner Musicin voittoihin nähden. Mutta myös Remedy on saanut miljoonia euroja yritystukia vielä viime vuosina.

Luovaan talouteen liittyy merkittävää naapurikateutta. Taiken johtaja **Kaisa Rönkkö** luettelee asioita, joiden takia Ruotsi on onnistunut nouse-

maan luovan talouden merkkimaaksi. Aineettomia pääomia on osattu arvostaa. Toimiva kotimarkkina. Esikuvia. Historiaa ja historiallista vaurautta. Ja nykyään verkostojakin: Ruotsi on risteyskohta, johon virtaa samanhenkisiä ihmisiä ympäri maailmaa.

Ruotsalainen ylpeä kulttuurisuhde näkyy vähän kaikessa, Rönkkö sanoo. Kulttuuri-ihmisten naamat ottavat vastaan Arlandan lentoasemalla. Globen-halli nimettiin uudelleen nuorena kuolleen tähti-dj:n **Aviciin** kunniaksi. Poliitikot ja kuninkaaliset tekevät taideharrastuksistaan numeron.

Ruotsalaisista menestystarinoista tunnetuin on pop-musiikki. Se ei ole Suomelle mielekäs "benchmark", Rönkkö toteaa. Aiemmin hän on johtanut musiikin vientiorganisaatiota Music Finlandia.

"En minä nyt halua sanoa, että se Ruotsin juna meni jo, mutta saa aika monta uutta [laulun tekijä] **Teemu Brunilaa** ja **Axel Ehnströmiä** tulla tähän maahan."

Sitä paitsi Ruotsin menestys luovilla aloilla on Rönkön arvion mukaan poikkeus: ei koko Euroopassa ole toista vastaavaa sukseeta.

"Sen sijaan katsoisin, mitä Islannissa on tehty. Siellä on modernia ja nationalistista twistiä."

Esimerkki siitä on Harpa, vuonna 2010 valmistunut lasitiilinen konserttitalo Reykjavikin keskustan reunalla. Se oli jäädä kesken, kun Islannin pankkiromahdus yllätti sitä rakennuttaneen pankin ja sijoitusyhtiön. Lopulta rakennus valmistui julkisella rahalla ja maksoi noin 500 euroa per islantilainen.

"Se on valtava arvovalinta", Rönkkö sanoo.

Hän kertoo myös ihailevansa nelikymppistä **Hildur Guðnadóttiria**, joka on noussut Hollywoodin kenties halutuimmaksi elokuvasäveltäjäksi ja Oscar-voittajaksi.

"Hän on uniikki säveltäjä, joka on kuitenkin osannut kaupallistaa. Siinä ollaan sellaisella todella mielenkiintoisella rajapinnalla, joka on vaatinut sen, että taiteen ilmaisuvoimaa, vapautta ja tämännäköisiä asioita on lähtökohtaisesti arvotettu ensin", Rönkkö sanoo.

Rönkön mielestä suomalaisen kulttuurin koe-tinkivi on juuri tässä. Meillä ei osata myöntää, että on sellaista taidetta ja kulttuuria, josta voi tulla bisnestä, ja sellaista, josta ei.

"Emme me voi ennustaa sitä, mistä tulee mitään", hän sanoo.

"Yksi suomalainen säätio lähti apurahoissaan

siihen, että he edellyttävät taiteilijalta sopimusta portinvartijan kanssa eli olemassaolevaa kysyntää. Se ohjaa markkinavetoisempaan suuntaan. Mielestäni kaiken taiteellisen uudistumisen ja sivistyksen ehto on, että meillä on kokeilemisen ja uusiutumisen mahdollisuus.”

Rönköllä on yksinkertainen ratkaisu sille, miten valtio saa tukiansa vastineeksi mahdollisimman korkeatasoista taidetta. Pitää painottaa taiteellisia kriteereitä, eikä väkisin kehittää uusia mittareita.

Taiteelliset kriteerit on myös hyvä perustelu kulttuurijournalismin ja taidekritiikin puolesta. Kyse on usein yhteisistä rahoista, ja niiden käyttöä pitää valvoa, vaikei se lukijoita niin kiinnostaisikaan.

Kulttuuritalouden ja taidebisneksen erikoisuus on, etteivät ne ohjaudu itsestään eteenpäin kohti innovaatioita. Glasgow’n yliopiston mediataloustieteen professori **Gillian Doyle** on kirjoittanut, kuinka kulttuuriteollisuudessa rahapula ei johda uusien ratkaisujen hakemiseen kuten muussa taloudessa, vaan varmisteluun, joka taas näkyy paraikaa suomalaisen television reality- ja nostalgiaformaateina.

Mutta ei taide kuluttamalla kulu tai mene suosios- ta ”rikki”. Kaisa Rönkkö ottaa esimerkiksi **Kaija Saariahon** *Innocence*-opperan. Se tuottanee yleisöilleen uutta hyvinvointia vuosien ja vuosikymmenten ajan ja samalla Saariahon perikunta saa merkittävää tulovirtaa, mutta ei Innocencen menestys ole keneltäkään pois.

Taide on keksintö, joka toimii eri tavoin kuin muut innovaatiot. Vaikka uskoisi itse kehittäneensä jotakin taiteellisesti uutta ja suurta, voi vain toivoa. Lisäksi taloudellinen ja taiteellinen arvo voivat kasvaa pahastikin erilleen, mikä harmittaa yleensä erityisesti kaupallisesti menestyneitä taiteilijoita.

Rönkön esimerkki tästä on **Jean Sibeliuksen** *Finlandia*, Suomen todennäköisesti tunnetuin klassinen sävellys. *Helsingin Sanomien* vuonna 2005 tekemän arvion mukaan Sibeliuksen perikunta saa jopa puolet suomalaisen musiikin ulkomailta keräämistä tekijänoikeustuloista – nykyään todennäköisesti selvästi vähemmän.

Mutta klassisen musiikin historian kannalta Finlandia on hyvin vähäpätöinen teos. Viisi vuotta ennen sitä **Claude Debussy** sävelsi *Faunin iltapäivän*, 14 vuotta myöhemmin **Igor Stravinsky** *Kevätuhrin*. Ne olivat taidemusiikin innovaatioita, jotka määrittivät tyyliä.

”Mieti nyt, eihän Finlandian taloudellinen arvo perustu sen taiteellisiin ansioihin. Se on ihan muissa asioissa kuin niissä. Sillä on tosi suuri historiallinen ja poliittinen arvo”, Rönkkö sanoo.

”Eikä kvartaalijattelukaan sovi tähän, koska taiteessa kvartaali voi olla 25 tai 50 vuotta.”

Suomessa talouden ja kulttuurin ristiriidan puhemieheksi on noussut ekonomisti **Sixten Korkman**. Korkman julkaisi talvella 2023 kirjan *Talous ja humanismi*, jossa hän argumentoi itseisarvoisen kulttuurin ja sivistyksen puolesta mitaamisongelmaa vastaan.

Suomen Kuvalehdessä keväällä 2023 Korkman päätyi lopputulemaan, ettei hänkään keksi taloudellisia perusteita taiteen tukemiselle – mutta se ei saa olla ongelma.

Kulttuuripolitiikan tutkija **Zoe Bulaitis** on kirjoittanut, kuinka rahoituksen tärkeyden perustelemisen on ohjannut taiteilijoiden ajatukset pois itse taiteen tekemisestä. Sama pätee laajemmin kaikkeen ”humanistiseen”. Ongelmat alkavat, kun hinnan ja arvon

annetaan mennä sekaisin.

Oikeastaan taloustieteilijöiden pitäisi pyrkiä ymmärtämään kulttuuria aiempaa monipuolisemmin, sanoo luovan talouden ja kuluttamisen suhteeseen erikoistunut ruotsalaisen Linnaeus-yliopiston yritystaloustieteen professori **Saara Taalas**.

”Korkman puhuu klassisen taloustieteen lähtökohdista, joissa markkinat syntyvät kysynnän ja tarjonnan kohdatessa. Siinä mallissa markkina on instituutio, jossa kulttuurilla on kapea, tasapainotettava rooli.”

Toinen vaihtoehto on luovassa taloudessa omaksuttu kilpailullisten markkinoiden ajatus, jossa yritykset kilpailevat nokkeluudella ja yrittäjät innovaatioilla. Silloin kulttuuri on luova resurssi, joka antaa kilpailuetua.

Mieti nyt, eihän Finlandian taloudellinen arvo perustu sen taiteellisiin ansioihin.

Taalas huomauttaa, että on kolmaskin markkinäkäsitys. Kulttuurisesti verkottuneilla markkinoilla vaihdanta tapahtuu luottamusverkostoissa ja on vain osin rahatalouden piirissä. Kulttuurisen vaihdannan markkina on jatkuvassa epätasapainossa. Olemme eri elämänvaiheissa ja eri rooleissa antamassa ja saamassa, koska uskomme sen hyödyttävän meitä kaikkia.

”Minä teen tässä sinulle palveluksen enkä edes odotakaan, että tämä on transaktio, vaan päinvastoin me jatkamme tätä vaihdantaa”, Taalas sanoo.

Kaikki kolme markkinan käsitettä ovat rinnakkaisia, ja niiden tieteellinen historia juontaa 1800-luvulle, Taalas korostaa. Kolmannesta mallista on kirjoittanut viime vuosi-erityisesti London School of Economicsin edesmennyt antropologian professori **David Graeber**. Vaihdannan kulttuurisuus helpottaa ymmärtämään taloustieteilijöitä kummastuttaneita kulttuurisia ilmiöitä, kuten niin kutsuttuja Veblenin hyödykkeitä, joiden kysyntä kasvaa ekonomistijärjen vastaisesti niiden hinnan noustessa.

”Status on yksi maailmanhistorian vanhimpia talouden organisoimisen muotoja. Ja meillä on [sociologi] **Georg Simmelin** kirja *Rahan filosofia* vuodelta 1900. Se selittää, miten rahatalous on vain pieni symbolisen vaihdannan osa-alue.”

Kun näitä ajatuksia tuodaan suomalaisen kulttuurin maailmaan, moni asia lokahtaa kohdalleen. Taalas on tutkinut aktiivisen yleisön rooleja taloudessa, eli sitä, kuinka taiteessa yleisö luo usein markkinan. Vuonna 2013 julkaisemassaan tutkimuksessa hän ja fanitutkija **Irma Hirsijärvi** argumentoivat, kuinka suomalainen tieteiskirjallisuus on oikeastaan fanien ja innokkaiden harrastajien ja kirjallisuusfanien kääntämää ja kierrättämää. Faniverkostoista nousevat myös uudet kirjailijat.

”Kitinkakat, että kustantajat jotenkin loisivat sen kirjallisuusmarkkinan. Lukeva yleisö sen luo, ja lukevan yleisön luo kirjasto, Suomen suurin kulttuuri-instituutio, mikä usein kätevästi unohdetaan. Kirjasto perustuu lainaamiseen ja suositteluun, mikä on taloutta.”

Vaikka Taalas ohjaa pohtimaan taloutta kulttuurin osana, joskus kulttuuripuhettakin on helpompi ymmärtää talouden kautta.

Kyse on monien peräänkuuluttamasta kulttuuritahdosta. Talouskielellä kulttuuritahto tarkoittaa kulttuurin kuluttamisen matalaa vaihtoehtoiskustannusta. Baumolin taudin logiikka pätee myös siihen. Mitä kiireisemmäksi maailma on muuttunut ja mitä parempia muita viihtymismahdollisuuksia on alkanut ilmaantua käyttöömmek, sitä arvokkaampaa myös henkilökohtaisesta ajastamme on tullut ja sitä enemmän rahalle on muita käyttötarkoituksia.

Aika on rahaa, ja siksi kulttuuritahto on niin kallista. Vaihtoehtoiskustannuksia mielletään harvemmin mukaan lippujen ja kirjojen hintoihin, vaikka juuri ne ovat ratkaisevassa roolissa.

Museo- ja teatterilippujen hintoja tutkittaessa on huomattu, että kulttuurituotteiden hinnoissa on hyvin vähän

joustoa. Ne, jotka ylipäänsä tahtovat kulttuurituotteita, ovat tyypillisesti valmiita maksamaan niistä merkittäviäkin summia rahaa. (Poikkeus ovat kirjat.)

”On ihanaa seurata sitä palautetta, kun ihmiset sanovat, että itse asiassa sisältöön nähden lippu olisi voinut olla vielä kalliimpikin”, Tero Saarinen Companyn Iris Autio sanoo.

”Ihmiset ovat yllättävän rehellisiä, koska ei heidän noin kannattaisi sanoa.”

Hän uskoo, kuten tutkimuksetkin, mahdollisimman laajan skaalan hinnoitteluun: halvimpien lippujen on oltava riittävän halpoja, mutta ennen kaikkea maksukykyisille ja -haluisille on tarjottava selvästi kalliimpia lippuja. Ranskassa hinnoittelu ilmeisesti osataan. Autio naureskelee, ettei Tero Saarinen Companyä pääse Suomessa missään katsomaan yhtä halvalla kuin Ranskassa.

”Siellä isot katsomot pullistelevat, ja tanssiesitys on ihmisille yhtä tavallista kuin mennä leffaan. Tanssi on saatu osaksi muuta kulttuuritarjontaa, mutta siihenkin hinnoittelu on varmaan vaikuttanut.”

Kun kulttuurielämä on moninaista ja verevää, se pyörii paremmin omillaan. Yksin Ranska, koko kieli-alueesta puhumattakaan, on Suomea yli kymmenen

Kitinkakat, että tuotanto jotenkin loisi sen kirjallisuusmarkkinan. Lukeva yleisö sen luo, ja lukevan yleisön luo kirjasto.

kertaa suurempi valtio. Mittakaavaedut ovat valtavia.

Mielikuvien kulttuurimyönteisyydestä huolimatta ranskalaiset käyttivät vuonna 2021 taiteeseen selvästi vähemmän rahaa kuin suomalaiset – noin 155 euroa vuodessa. Keskivertosuomalaiselta kului pelkästään kirjoihin, elokuviin, museoihin ja esittäviin taiteisiin samana vuonna, keskellä pandemiaa, yli 250 euroa.

Jo ex tempore ostettu lippu Coldplayn stadionkeikalle siis liki tuplaa keskivertosuomalaisen kulttuuribudjetin. Pienehkö taulu galleriasta moninkertaistaa sen. Toisaalta volyymit ovat silti niin pieniä, että runoteoksista tai edes nobelistien romaaneista on meillä vaikea saada bisnestä.

Ja silti 250 euroa on keskivertopalkansaajan verojen jälkeen käytettävissä olevista vuosituloista noin 0,7 prosenttia, ja vain reilu prosentti mediaanisuomalaisenkin tuloista.

Kuitenkin kyselytutkimuksissa peräti kolmannekselle suurin syy olla kuluttamatta kulttuuria on lippujen rahassa mitattu hinta. Pian perässä seuraavat etäisyydet, arjen kiire ja tärkeämmät tekemiset – siis ajalliset vaihtoehtoiskustannukset.

Jos johonkin kulttuurilobbareiden huomion pitäisi keskittyä, niin näiden ihmisten lähtemisen kynnyksen madaltamiseen. Se on varmasti helpommin sanottu kuin tehty, mutta todennäköisesti tehokasta olisi pyrkiä muovaamaan nuorten kulttuurirutiineja mahdollisimman pienestä pitäen.

Pandemiatukena Ranska alkoi maksaa 300 euron kulttuurilahjakortin maan jokaiselle 18-vuotiaalle. Sittemmin malliin lisättiin koulun kanssa ja omiin tarpeisiin käytettävä muutaman kympin

kulttuuriraha myös 15–18-vuotiaille.

Suomessakin kunnilla on tätä nykyä omia kulttuurikasvatussuunnitelmiaan. Lisäksi Suomen Kulttuurirahasto perusti Taidetestaajat-hankkeen, jota se järjestää nykyään yhdessä Svenska kulturfondenin ja opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa.

Hanke vie vuosittain kaikki Suomen kahdeksaluokkalaiset katsomaan maan ykköstaiddetta. Testaajien suosituimmat kuvaukset nähdyistä teoksista ovat "taitavaa", "outoa" ja "sekavaa". Hyvä alku sekini.

Jos kaikki menee hienosti, lopulta voi käydä kuten Turussa kävi. 2000-luvun alussa Turun uusi teatteri oli joutunut talousvaikeuksiin.

Vuonna 2003 sen tilalle perustettiin Linnateatteri, jota alkoivat johtaa nuori markkinointiekonomi **Arto Valkama** sekä näyttelijä **Mikko Kouki**.

Teatteri oli suomalaisittain harvinaisen omarahoitteinen, jopa 80 prosenttia rahasta piti tehdä itse. Uusi teatteri ei näyttänyt tai tuntunut teatterilta, joihin moni piti vielä tuolloin hienoina paikkoina. Se toimi vanhassa teollisuuskiinteistössä ja esitti komediaa sekä laajalta skaalalta vierasesityksiä – jälkimmäisillä saattoi säästää rahaa.

Valkamalla ja Koukilla oli huoneentaulu: "Voittojen maksimointi ei takaa maksimaalisia voittoja."

Linnateatterista tuli menestys – koko Turun teatterielämälle. Vuodesta 2002 vuoteen 2007 Linnateatteri viisinkertaisti lipputulonsa, mutta se ei ollut muilta pois. Kaikkien Turun teattereiden lipputulot yli tuplaantuivat, ja kokonaiskävijämäärä nousi neljänneksellä. Kasvu on jatkunut siitä pandemiaan asti selvää käyrää, vaikka koko maan tasolla teatterissa käyminen on pysynyt ennallaan.

Yleisö oli omaksunut teatterin vapaa-ajanmahdollisuuksiensa "tarjottimelle", kuten Valkama sanoo.

Vuodesta 2014 hän on johtanut Koukin kanssa Turun kaupunginteatteria, jota tuetaan paljon suuremmalla julkisella rahalla. Samalla hän on alkanut saada neuvoja poliitikoilta ja viranhaltijoilta siitä, että yleisötavoitteisiin pääsemiseksi ja budjettitasaamisen turvaamiseksi tarvitaan varmoja tuotantoja ja kunnolla rahaa.

Yleensä Valkama pyytää vaatijalta listaa näistä varmoista teoksista. Yleensä sitä seuraa hiljaisuus. «

Raha ei pilaa taiteilijan työtä

Uusia kulttuurin suurkuluttajia saadaan vain pitkäjänteisellä yleisötyöllä, sanoo kulttuurialan yrittäjä Disa Kamula.

Mitä ajatuksia kansijuttumme herätti kulttuurialan ammattilaisessa?

"Juttu kertoi hyvin kulttuurisen hyvinvoinnin mittaamisen ongelmasta. Bruttokansantuote ja lisäeurot mittareina taiteen hyvinvointivaikutuksille ovat lähtökohtaisesti väärät. Se, mikä tästä jutusta puuttui, oli esimerkiksi Museoliiton alkuvuodesta 2023 tekemä tutkimus yhden museokäynnin hyvinvointivaikutuksesta ihmisen elämään. He ovat mitanneet sen euroissa: se on 864 euroa per käynti."

Mahtuuko puhe tuottavuudesta ja tehokkuudesta taiteeseen?

"Olikohan se **Einstein** joka sanoi, että jos hänellä olisi tunti aikaa pohtia, miten pelastaa maailma, hän käyttäisi tunnista 55 minuuttia ongelman miettimiseen ja 5 minuuttia ratkaisun tekemiseen. Minä lähtisin tästä näkökulmasta miettimään, mitä tuottavuus ja tehokkuus tarkoittavat, ja miten niihin päästään. Parempi on pistää jarrut pohjaan ja yrittää päästä eroon hälystä ja tehokkuuden vaatimuksesta, jotta oikeasti osataan ratkaista oikea ongelma siinä vähässä ajassa, mikä meillä on."

Olet kertonut, että monet taiteilijat karsastavat rahasta puhumista. Minkä takia?

"Siinä on joku riippumattomuuden harha, että jos taiteesta saisi palkkaa, sitä tekisi jotenkin toisin tai ei olisi niin riippumaton. Se liittyy myös identiteettiin: moni pohtii, olenko oikea taiteilija ja voinko pyytää työstäni rahaa. Olen puhunut pitämässäni työpajoissa taiteilijoille siitä, että se, että saa työstänsä rahaa, ei pilaa sitä työtä. Se kertoo, että olet tehnyt työsi hyvin."

Kulttuurin suurkuluttajia ovat keski-ikäiset tai sitä vanhemmat naiset. Miten sinä kasvattaisit vaikkapa teatterien yleisöjä?

"Koko alan pitäisi panostaa nuoriin ja teatterikasvatukseen. Loistavia esimerkkejä tästä ovat Nuori näyttämö -projekti, jossa ammattiteatterit avaavat ovensa nuorille harrastajille, sekä Taidetestaajat. Näitä lisää. Ja pois se odotus, että toimien pitäisi näkyä jo ensi vuoden lipunmyynnissä. Tulokset näkyvät vasta kymmenen vuoden päästä, mutta näin kasvaa sellaisia suomalaisia, jotka käyvät teatterissa vielä keski-ikäisinäkin."

Jutussa puhutaan kulttuurin vaihtoehtoiskustannuksesta, eli siitä, mitä muuta kulttuuriin käytetyllä ajalla tai rahalla voisi tehdä. Mitä ajattelit siitä?

"Olin kerran ison pohjoismaisen tutkija- ja taiteilijaverkoston tapaamisessa, jossa vierailulla ollut islantilainen poliitikko kysyi, missä ihmiset olisivat, jos eivät täällä. Lähdimme pohtimaan, että he voisivat olla kesälomailemassa tai viettämässä laatu-aikaa perheensä kanssa, mutta sen sijaan he olivatkin tapahtumassamme. Se on jotenkin aika iso asia. «

DISA KAMULA

FM, teatterin ja draaman tutkimus, suorittanut lisäksi yrittäjätutkinnon ja palvelumuotoilun erikoisammattitutkinnon.

Yrittäjä esittävän taiteen palveluja tarjoavassa disakamula oy:ssä.

Ekologisen jälleenrakennuksen verkoston ja osuuskunta Jälleenrakentajien hallituksen puheenjohtaja.

Tampereen Flamenco-viikon toinen taiteellinen johtaja ja hallituksen puheenjohtaja.

*Sun pitää grindaa, sul pitää olla malttii”, laulaa nuori räppäri **Adi** biisissään *Asioit*.*

Internet kertoo, että grindaamisella tarkoitetaan sinnikästä yksitoikkoisten asioiden tekemistä tai työn painamista, uurastamista.

Onko meillä malttia kuluttaa?

Miksi tarttua Miki Liukkoseen, jos tarjolla on tuttua ja turvallista Ilkka Remestä? Ihmiset ovat malttamattomia kulttuurinkuluttajia, minkä takia meiltä jää paljon kokematta.

Entiseltä nuorelta vaatii grindaamista ja malttia selvittää tämän ja muiden hänelle entuudestaan tuntemattomien sanojen merkitys. Nykyinen nuori taas on oppinut nämä sanat ikäluokkansa kulttuuria seuratesaan.

Keskeistä on se, että vasta ilmaistun tuntemalla voi biisin sanoman kunnolla ymmärtää, ja sen myötä saada tästä kulttuurituotteesta paljon enemmän irti.

Yleisemminkin kulttuurille on

leimallista se, että aiempi kulttuuri- tuotteiden kuluttaminen tai muulla tavoin kulttuuriin perehtyminen tekee tuotteista palkitsevampia kuluttaa. Mutta kuluttajalle tuntemattomamman tai astetta vaativamman kulttuurituotteen kuluttaminen voi olla jopa työlästä tai tylsää – ainakin verrattuna tuttuun ja helppoon – ja siksi on aiheellista kysyä: onko meillä malttia kuluttaa kulttuuria?

Kun taloustieteilijältä kysytään, pitäisikö jotakin tuotannollista toimintaa tukea julkisin varoin, todennäköisin vastaus on ei. Vastaus perustuu yksinkertaiseen teoreettiseen malliin, jonka mukaan hyödykemarkkinoilla myydään ja ostetaan juuri sitä, mitä kuluttajien yhteenlasketun hyvinvoinnin maksimoimiseksi tuleeekin. Jos taloustieteilijä kuitenkin puoltaa julkista tukea, yleisin syy siihen lienee tuotannosta tai kulutuksesta syntyvät positiiviset ulkoisvaikutukset.

Positiiviset ulkoisvaikutukset ovat siis sellaisia tuotannon tai kulutuksen positiivisia vaikutuksia, joita tuottajat ja kuluttajat eivät ota huomioon tehdessään tuotanto- ja kulutus päätöksiään. Kulttuurin tukia koskevassa keskustelussa puhutaan kyllä ulkoisvaikutuksista, mutta niiden laajamittaisesta olemassaolosta on tuskin kyetty vakuuttamaan keskustelun kaikkia osapuolia.

En ole julkisessa keskustelussa esiin nostettujen ulkoisvaikutusten asiantuntija. Pohdin tässä kulttuuria ja sen ulkoisvaikutuksia sen takia erään tutkimusaiheeni, malttamattomuuden ja itsekontrollin, näkökulmasta.

Toisaalla tässä lehdessä totean kollegoideni kanssa, että tutkimuksissa ihmisten on todettu olevan laajalti malttamattomasti käyttäytyviä. Malttamattomuus vaikuttaisi olevan usein seurausta hetkessä toteutuvis- ta vaikeuksista harjoittaa itsekontrollia ja siten noudattaa tehtyjä suunnitelmia.

Sopivaa hetkeä kuluttaa toistaiseksi tuntematonta tai muuten vaikeampaa kulttuuria ei kunnianhimoisista suunnitelmista huolimatta tulekaan.

Alussa esittämäni ajatuksen valmiiksi tuttuun kulttuurituotteiden nauttavuudesta ovat esittäneet **George Stigler** ja **Gary Becker** jo vuoden 1977 taloustieteellisessä artikkelissaan, jossa he kuvasivat aiempaa kulttuurin kulutusta investointina, joka kerryttää eräänlaista "kulutus pääomaa". Kulutus pääoman kertymisestä taas seuraa niin kutsuttu suotuisa addiktio kyseiseen tuotteeseen tai tuoterhyhmään. Siltä osin kuin kuluttaja ei huomioi tätä kulttuurin kulutuksen tulevaa suotuisaa vaikutusta päätöksenteossaan, kyseessä voidaan katsoa olevan eräänlainen positiivinen ulkoisvaikutus.

Ihmisten malttamattomuus voi johtaa nimenomaan siihen, että rahaa, aikaa ja vaivaa uhrataan liian vähän investointiluonteisiin satsauksiin, koska tulevat hyödyt eivät näyttyädy erityisen merkityksellisinä. Tämä koskee myös kulttuurituotteiden kuluttamista siltä osin kuin sillä kerrytetään näihin tuotteisiin liittyvää kulutus pääomaa.

Arjessa tämä näkyy käytännössä niin, että sopivaa hetkeä kuluttaa toistaiseksi tuntematonta tai vaikeampaa kulttuuria ei kunnianhimoisista suunnitelmista huolimatta tulekaan. Sen sijaan päädytään toistuvasti viettämään aikaa muulla tavoin tai kuluttamaan tuttua ja helpoa kulttuuria.

Pitäkäämme esimerkkinä henkilöä, joka nauttisi suuresti nykytaiteesta, kunhan olisi siihen ensin riittävän monessa näyttelyssä tutustunut. Jos tällä henkilöllä ei ole riittävästi malttia tutustua, jäävät nykytaiteen tarjoamat nautinnot häneltä kokematta, ja hän tyytyy koko elämänsä ajan vaillinaisiin nautintoihin.

Tästä seuraa se johtopäätös, että kulttuuria kulutetaan yleisesti liian vähän, ja tämä johtuu malttamattomuudesta yhdessä kulttuurituotteiden ominaispiirteiden kanssa. Tämän vuoksi taloustieteilijä voisi puoltaa kulttuurin tukemista ja perustella tuen kulttuurin kuluttamisesta tulevilla positiivisilla ulkoisvaikutuksilla.

Toisin sanoen: suotuisan addiktion syntymistä kannattaa tukea julkisin varoin siinä missä haitallisen addiktion syntymistä kannattaa vrottamalla ehkäistä. «

22

MISSÄ KAUNEUS PIILEE?

Pekka Korpinen

30

KULTTUURIN JA TALOUDEN UUSI SUHDE

Marco Steinberg

36

JOHTAMIS- KÄYTÄNNÖT JA TUOTTAVUUS

Roope Ohlsbom

44

SITOUTUMIS- VÄLINEITÄ VITKASTELIJOILLE

Sami Jysmä
Aino Lintula
Jani-Petri Laamanen
Tuomas Matikka
Tuuli Paukkeri

55

MIKÄ SAISI YRITYKSET YHTEISTYÖHÖN?

Jari Ruokolainen

Kauneuden markkinat

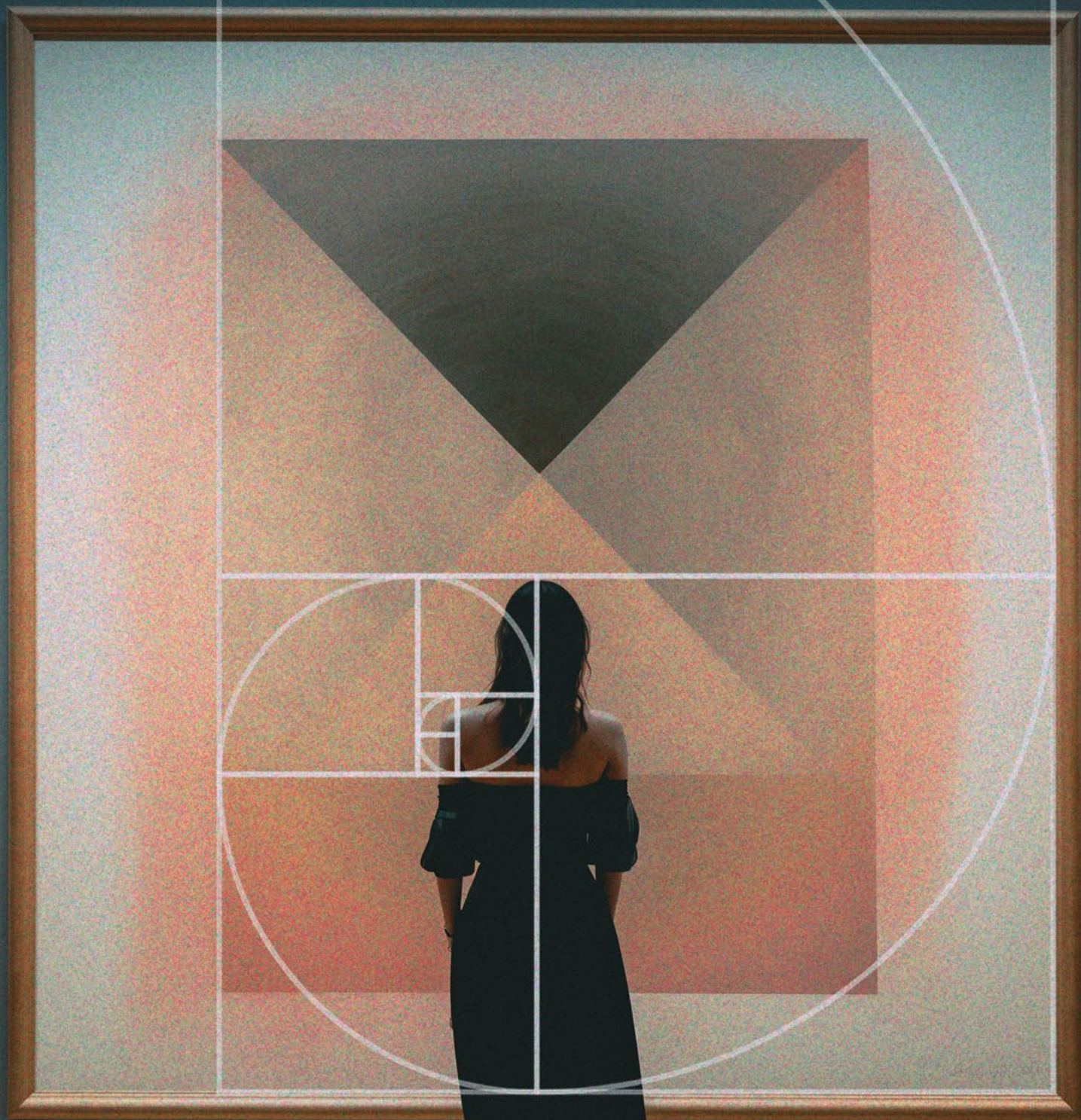
Onko kauneus katsojan silmässä vai mittasuhteiden jumalallisessa sopu-
soinnussa? Taiteen historiassa kauneuskäsitykset ovat vaihdelleet, mikä on
näkynyt myös taideteosten hinnoissa. Kaikki taide ei kuitenkaan ole ikinä
ollut yhtä arvokasta, ainakaan rahassa mitattuna. Valitettavasti estetiikka
näyttää vaikuttavan myös siihen, miten työntekijöitä arvotetaan.

Mitä kauneus on?
K a u n e u s
ja esteetti-
nen arvo ovat
vaikeasti mi-
tattavia suu-
reita. Antiikin
kreikkalaiset käyttivät hyväkseen kauniiksi
havaittuja suhdelukuja kuten kultaista leik-
kausta, **Pythagoraan** 12-jakoista sävelas-
teikkaa (oktaavi) sekä symmetriaa. Yleisin
mahdollinen kauneuden määrittely lähtee
järjestyksestä ja epäjärjestyksestä. Kauneus
on erityistä järjestystä, jota epäjärjestys eli
entropia koko ajan nakertaa. Epäjärjestyksen
lukuun voi laskea myös sen, että suurim-

matkin mestarit, kuten **Johan Sebastian Bach**, ovat aika
ajoin pudonneet epäsuosioon tullakseen taas uudelleen
löydetyksi.

Leonardo da Vinci määritteli kuvataiteesta puhues-
saan kauneuden näin: "Kauneus on näet yksinomaan
mittasuhteiden jumalallisessa sopu-
soinnussa, joka esite-
tään yhdessä ja samaan aikaan."¹

Suomalaiset filosofit **Jaakko Hintikka** ja **Ilkka Niini-
luoto** sekä matemaatikko **Gustav Elfving** ovat pohtineet
kauneuden mittaamisen ongelmaa informaatioestetiikan
näkökulmasta. Sen käsitteistöön tukeudun tässä kirjoj-
tuksessa itsekini². Havaitun viestin informaatioarvoa käy-
tetään tällöin hyväksi esteettistä arvoa mitattaessa. Kukin
taiteenlaji voidaan ymmärtää omaksi kieleksi, jonka kieli-
opin rajoittamia lauseita taideteokset ovat. Tässä mielessä
on rinnastettu kaksi lausetta:

A Käki kukkuu kauniisti

B Jkzao awgia rcexr lumsg

Lause A on järjestäytynyt ääntämistä helpottavien sääntöjen mukaan kun taas lause B näyttää sallivan kaikkien kirjainten vapaan yhdistämisen. B on näin ollen informaatio-sisällöllisten mahdollisuuksien suhteen paljon rikkaampi kuin A, mutta A on kauniimpi ja siten helpommin vastaanotettava ja muistettavissa.

Jo tästä pienestä esimerkistä havaitaan, että sopiva määrä järjestystä puhkaisee kielellisen kauneuden esiin.

JÄRJESTYKSEN JA RIKKAUDEN TASAPAINO

Liika järjestys johtaa arvattavaan toistoon ja ilmaisun köyhyyteen, kun taas liika rikkaus tukahduttaa vastaanottokyvyn. Optimi löytyy jostain näiden väliltä. Esimerkiksi italian kielessä kauneusarvot ovat saaneet paljon painoarvoa, mistä muun muassa ooppera on hyötynyt.

Myös suomen kieltä pidetään syystä kauniina. Musiikkikulttuuri onkin korkealla tasolla myös Suomessa.

Runoilija **Edgar Allan Poe** (1977) on todennut: "Runomitan täydellisyys on saatavissa vain yhdistämällä kaksi elementtiä, samanlaisuus ja odottamattomuus. Mutta kuten pahaa ei voi olla olemassa ilman hyvää, odottamattomuuden täytyy kohota esiin odotetusta."

Informaatioteoriassa viestin arvo määräytyy sen odottamattomuuden perusteella. Toistonkin on hyvä varioida yllättävästi.

Kun Leonardo da Vinci puhuu osien ja kokonaisuuden kauniisti yhteen soimisesta, **Wassily Kandinsky** ilmaisee saman asian puhumalla kuningasbassosta, johon pienemmät yksityiskohdat ripustetaan.

Tässä lähestytään siirtymistä ulos eukli-

**Olisiko kauneus sittenkin
katsojan silmässä?
Tästä emme voi olla
varmoja. Siinä määrin
ihminen on sosiaalinen eläin
ja muiden jäljittelijä.**

disesta geometriasta karkeiden luonnon muotojen kuvaamiseen fraktaaligeometrian keinoin. Tukeutuminen euklidiseen geometriaan pakotti taiteilijat käyttämään suoria viivoja, neliöitä ja kolmioita mutkikkaan ja särmikkään luonnon kuvaamiseen. Jopa ympyrän neliöinti osoittautui mahdottomaksi. Skaalautuvuus ja lähes samankaltaisuus eri skaaloissa ovat tämän matematiikan haaran keskeisiä ominaisuuksia. Ehkäpä se juuri näiden ominaisuuksien vuoksi kiehtoo taiteilijoita ja sopii myös taiteen analysointiin.

Tieteellinen tieto on aina epävarmaa sekä jatkuvan evoluution ja itsekorjautumisen alaista. Hyvä taideteos taas ei salli pienintäkään muutosta ilman heikkenemistä. Huipputaideteos on kuin juuri tehty vaikka se olisi kuinka vanha.

Niin tieteessä kuin taiteessa innovaattoreiden kohtalo on usein synkkä. **Van Gogh** ei saanut kaupaksi yhtään työtään. Hallitseva tyyli pitää pintansa syrjimällä uutta.

Olisiko kauneus sittenkin katsojan silmässä? Tästä emme voi olla varmoja. Siinä määrin ihminen on sosiaalinen eläin ja muiden jäljittelijä. Monet filosofit uskovat asiantuntevan arvion objektiivisuuteen, kunhan se tehdään intressivapaissa levollisissa olosuhteissa.³

PITKÄ TYYLISYKLI

Vuoden 1981 väitöskirjassani *Kriisit ja pitkät syklit* käsitteelin talouden kannalta noin 50–60 vuoden mittaisia ns. Kondratjevin syklejä venäläisen taloustieteilijän **N.D. Kondratjevin** uraauurtavan työn pohjalta. Elämänsä loppuvuosina, vähän ennen teloitustaan vuonna 1938 Kondratjev arveli, että hänen löytämänsä pitkät syklit heijastuisivat yhteiskuntaan laajemminkin. Ehkä hänellä oli mielessä jopa **Stalinin** ja **Hitlerin** terrorin yhteys maailmansotien väliseen pitkään laskukauteen.

Asia jäi vaivaamaan minua, ja aloin katsella kuvataidetta myös sillä silmällä, josko sen vuosisataisesta, pääosin hyvin säilyneestä aineistosta löytyisi viitteitä yhteydestä talouden vaihteluihin. Tutkiskeltuani aikani dataa kirjoitin muutaman artikkelin aiheesta.⁴

Vasta tämän jälkeen sain selville yleisnero **J. W. von Goethen** päätyneen hyvin samantapaiseen hypoteesiin

taiteen ja talouden keskinäisriippuvuudesta: "Kaikki taantuvat ja hajoavat aikakaudet ovat subjektiivisia, kun taas kaikki eteenpäin menevät aikakaudet suuntautuvat objektiivisuuteen. Koko tämä meidän aikamme on pelkkää taaksepäin menoa, niinpä se on subjektiivista. Tämä ei näy vain runoudessa vaan myös maalaustaiteessa ja monessa muussa."⁵

Epäselväksi jää, mitä Goethe tarkoitti sanalla aikakausi. Tuskin muutaman vuoden tavanomaista suhdannesykliä lasku- ja nousukausineen. Ajan henki ei ehtisi lyödä läpi niin nopeasti. Suurempi mullistus, kriisi, kylläkin, mutta sellaisia on harvemmin, ja niillä on ja ne jättävät pitkäkestoiset jälkensä myös talouteen. Goethe formuloi "teoriansa" **Napoleonin** sotien jälkeisen pitkän lamakauden aikana. Monissa maissa kuten Isossa-Britanniassa inflaatiota ehkäistiin deflatorisella rahapolitiikalla palauttamalla keskuspankkirahan vaihdettavuus kultaan kovalla kullon kurssilla. Sama vaikutus oli valtion velan hoidolla protektionistisin keinoin, muun muassa viljatullien avulla. Kondratjevin periodisoinnin mukaan pitkä laskukausi alkoi teollisuusmaissa vuosista 1810–17 ja jatkui vuosiin 1844–51.

Pitkien syklien koko kierto jakautuu 20–30-vuotisiin lasku- ja nousukausiin. Näitä voitaneen kutsua aikakausiksi. Ne ovat noin sukupolven mittaisia. Sukupolvisyklin taustalla voi olla kunkin sukupolven pyrkimys välttää vanhempiensa virheitä. Niin tehdessään he toistavat isovanhempiensa virheet.

Goethe ei määrittele eteenpäin menneitä eikä taantuvia aikakausia omaa aikaansa lukuun ottamatta eikä myöskään sitä, mikä on subjektiivista ja mikä objektiivista. Olen tukeutunut Kondratjevin periodisointiin ja jat-

kanut sitä OECD-maiden bruttokansantuotteen trendipoiikkeamaa kriteerinä käyttäen⁶. Subjektiivisiksi tyyliuuntauksiksi olen arvioinut mm. manierismin, romantiikan, surrealismien samoin kuin platonilaisen idealismin. Realistisia suuntauksia ovat puolestaan mm. naturalismi ja Aristoteleen maanläheisyys ja rationaalisuus. Näin taidehistorian perusdataa tulkiten pitkien tyyliuuntyylysykliin hypoteesi saa ainakin jonkinasteista tukea empiriasta, erityisesti 1800- ja 1900-luvuilta, joilta myös talouden pitkät sykliet on parhaiten havaittu.

Tyylin muodissa ololla tai epäsuosiolla voi olla oma vaikutuksensa muun muassa taiteen hintoihin.

TAITEEN HINNANMUODOSTUKSESTA

Kirjoitin pienen tutkielman taiteesta sijoituskohteena vuonna 1990. Käytin pohjana taloustieteilijä **William Baumolin** (1986) laajaa aineistoa samoista moneen kertaan huutokaupatuista tunnetuista taideteoksista. Myös taloustieteilijät **Bruno S. Frey** ja **Werner W. Pommerehne** (1989) ovat tehneet laskelmia vuodesta 1635 lähes samalla aineistolla. Keskimääräinen investoinnin reaalityttö oli 1,5 prosenttia, mikä tuntuu matalalta luvulta. Samana ajanjaksona valtion obligaatioden (UK Connsols) reaalityttö oli keskimäärin 3 prosenttia vuodessa. Täytyy siis nauttia taiteestaan noin 1,5 prosenttia "taidekulutusta", jotta tuotot tasaantuisivat.

Taiteeseen sijoittamiseen liittyy tietysti myös riskejä. Taulut voivat vaurioitua, minä vuoksi ne on vakuutettava. Gallerioiden nykytaiteen välityspalkkiot ovat 50 prosentin luokkaa, eikä toimivia jälkimarkkinoita ole kuin aivan huipputöille. Miksi siis kukaan investoisi taiteeseen puhtaasti taloudellisella motiivilla?

Baumol on tullut myös siihen johtopäätökseen, että taiteen markkinat ovat tehokkaat eikä investointien tehokkuutta voi parantaa lisävaivannäöllä. Arpominen on yhtä hyvä menetelmä, koska kaikki oleellinen tieto on diskontattuna jo hintoihin.

Haastoin vuonna 2010 kirjoituksessani⁷ Baumolin tehokkaiden markkinoiden väitteen. Ensinnäkin normaalijakauma ei ole niin normaali näissä ympyröissä kuin voisi kuvitella. Gaussin käyränäkin tunnetun normaalijakauman puitteissa riskiä arvioitaessa esimerkiksi vuoden 1987 pankkiromahdus heilautti pörssiosakkeiden tuottoja 22 kertaa standardipoiikkeaman verran. Tuossa tarkastelukehikossa ei näin harvinaista tapahtumaa pitäisi esiintyä juuri koskaan. Silti niitä esiintyy toistuvasti.

Baumolin taidetta käsittelevässä hintatutkimuksessa on muitakin kyseenalaisia piirteitä. Aineistosta oli karstittu jakauman reunoilla olevia äärihavaintoja. Tein simulointikokeen poimimalla viidenkymmenen vuoden aallonpituudesta stationaarisesta sinikäyrästä taideteosten investointi- ja myyntiajankohtia satunnaisesti, ostot aina ennen myyntejä. Sijoitusten tuottojen jakauma ei muistuttanut ollenkaan normaalijakaumaa, vaan toista tunnettua tilastollista jakaumaa, nimittäin **A. L. Cauchyn** käyrää. Sen keskikohta on suippo ja korkea ja reunat leveät. Sitä pitää kutsua paksuhäntäiseksi. Cauchyn jakauman tapauksessa ei voida otoksen pohjalta laskea varianssia eikä näin ollen myöskään suurten lukujen laki eikä keskeinen raja-arvolause päde. Yksittäiset reunahavainnot voivat heiluttaa kokonaisuutta, ja arvaamattomuus on paljon suurempaa kuin "tehokkailla" markkinoilla.

Vaikka Baumolin data ei hylkää normaalijakaumaa testissä, se ei tarkoita, ettei jokin muu hypoteesi sopisi dataan paremmin. Pieni simulointikokeemme vain osoitti, että täysin ennustettavissa oleva aaltoliike satunnaisella poiminnalla tuottaa Baumolin jakauman keskeiset piirteet, huipukkuuden ja paksuhäntäisyyden. Investoinnin tuottoja voi tapauksessamme parantaa panostamalla muotisykliin olemukseen ja ajoitukseen.

Baumolin hintatutkimuksen voi ymmärtää niinkin, että tuona aikana oli muotia etsiä tehokkaita markkinoita eri aloilta. Uranuurtaja valuuttamarkkinoilla oli suo-

PEKKA KORPINEN

Valtiotieteen tohtori Pekka Korpinen on entinen Työväen taloudellisen tutkimuslaitoksen esimies, joka on työskennellyt tutkijana Suomen Pankissa sekä Tukholman ja Cambridgen yliopistoissa. Hänen uusin kirjansa taiteesta ja kauneudesta yhdessä professori **Juhani Pallasmaan** kanssa on *Muutos ja pysyvyys*, (Atlasart 2021). Hän on toiminut myös Maailmanpankin johtokunnan jäsenenä ja UNDP:n tiimin johtajana Namibiassa.

Orkesteri ei pysty nopeuttamaan soittoaan eivätkä kuvataiteilijat ainakaan kokonaisuutena pysty nopeuttamaan työnsä vauhtia. Silti näille pitkän koulutuksen aloilla työskenteleville ammattilaisille on maksettava muuhun väestöön suhteutettua toimeentuloa.

malainen **Pentti Kouri** (1973), joka oli myös tunnettu taiteen kerääjä. Aikakautta leimasi uusliberalismi, joka levitti uskoa markkinoiden kaikkitietävyyteen ja itseohjautuvuuteen.

Jottei William Baumolista syntyisi väärää kuvaa, todettakoon hänet monipuoliseksi ja omaperäiseksi taloustieteilijäksi. Hänen katsotaan perustaneen kulttuuria tutkivan taloustieteen. Hänen kuuluisin lisäyksensä taloustieteeseen on Baumolin kustannustaudiksi nimetyn ilmiön kuvaaminen. Siinä hitaan tai olemattoman tuottavuuden kasvun alat on tuomittu loputtomaan suhteellisten hintojen tai verojen nousuun. Tästä pääosin palveluja koskevasta laista voidaan päätellä jotain myös taiteen hinnanmuodotuksesta.

Orkesteri ei pysty nopeuttamaan soittoaan eivätkä kuvataiteilijat ainakaan kokonaisuutena pysty nopeuttamaan työnsä vauhtia. Silti näille pitkän koulutuksen aloilla työskenteleville ammattilaisille on maksettava muuhun väestöön suhteutettua toimeentuloa. Muutoin kulttuurin ja yleisemminkin palvelualojen työntekijät loppuisivat. Näin ollen uuden taiteen suhteellisten hintojen nousu työntää vanhan taiteen hintoja hierarkkisesti ylöspäin. Estimoitu 1,5 prosentin vuosinousu vanhan taiteen reaalihinnoissa vastannee suurin piirtein teollisuusmaiden 300–400 vuoden reaali-palkkojen nousuvauhtia.

VARALLISUUS KESKITTYY MYÖS TAITEESSA Taideteosten hinnat eivät kuitenkaan nouse samaa vauhtia. Pareton periaatteeksi kutsutaan väitettä, jonka mukaan inhimillisessä toiminnassa vallitsee usein voimakasta keskittymistä: 20 prosenttia syistä saa aikaan 80 prosenttia seurauksista. Yhteiskuntatieteilijä

Yhdysvaltalainen taloustieteilijä Daniel Hamermesh on laskenut, että hyvännäköiset miehet saavat USA:ssa 17 prosenttia enemmän palkkaa kuin heidän vähemmän puoleensavetävät kollegansa.

Viitteet

- ¹ da Vinci 2009.
² Niiniluoto 1990.
³ Kant 2004.
⁴ Korpinen 1987, 1991.
⁵ Goethe 1908, käännös PK.
⁶ Korpinen 1981.
⁷ Korpinen 2010.
⁸ Persico ym. 2004.
⁹ Sarlio-Lähteenkorva ym. 2004.

Vilfredo Pareto löysi keskittymisen lain alun perin tutkiessaan varallisuuden jakautumista, mutta keskittyminen koskee lähes kaikkia ilmiöitä. *Winner takes all* pätee erityisesti internetin ja globalisoitumisen aikakaudella. Jopa terveydenhoidossa kustannukset jakautuvat niin, että ihmisen elinkaaren viimeinen viidennes syö 80 prosenttia elinikäisistä sairauskuluista.

Keskittyminen koskee myös taiteen hintoja. Roomassa olen kuullut museon oppaan sanovan, että heidän kallein taulunsa maksaa yhtä paljon kuin kaikki muut yhteensä. Taidehistorian kuuluisimmat työt ovat kuuluisia ympäri maailman ja ne myös tuottavat tuloa omistajalle, kunhan eivät ole holvissa. Mutta taide-teoksiin ruumiillistuu myös ulkopuolisten arvostusta ja ihailua, vallan symboleja. Varallisuuden paisuessa niitä halutaan näyttää myös taiteen avulla. Ehkäpä saudimiljardöörille ei ole liikaa maksaa monta sataa miljoonaa dollaria teoksesta, jonka hän sijoittaa loistojahtinsa seinälle. Näin kävi Leonardo da Vincin eräälle työlle, jonka alkuperäkään ei ollut täysin varma.

KAUNEUS KANNATTAA, RUMAA SYRJITÄÄN

Maaailma ei ole oikeudenmukainen. Toiset syntyvät kauniina ja puoleensavetävinä, toiset saavat näitä luontais-etuja vähemmän. Oman virityksensä asialle antaa kristinuskoon kuuluva opinkappale, jonka mukaan Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen. Täydellisen kauniissa ihmisessä on jotakin jumalallista, kauneuden lisäksi totuutta ja hyvyyttä. Näin helposti uskotaan.

Yhdysvaltalainen taloustieteilijä **Daniel Hamermesh** (2013) on laskenut, että hyvännäköiset miehet saavat USA:ssa 17 prosenttia enemmän palkkaa kuin heidän vähemmän puoleensavetävät kollegansa. Naisilla vastaava ero on 12 prosenttia. Molempien sukupuolten keskimääräinen työelämänkestoinen epäviehättäväksi koettuun ulkonäköön liittyvä tappio on 230 000 dollaria.

Myös pituudesta on hyötyä. Pisin neljäsosa ansaitsee Amerikassa erään tutkimuksen mukaan noin 10 prosenttia lyhintä neljännestä enemmän⁸. Pitkät ihmiset ovat myös varakkaampia.

Sekä miehet että naiset hyötyvät demokraattisissa vaaleissa ulkonäöstä yllättävän paljon, kuten **Niclas Berggren, Henrik Jordahl ja Panu Poutvaara** (2017) ovat suomalaisella vaaliaineistolla osoittaneet. Konser-

vatiivit hyötyvät eniten (30 prosenttia), vasemmisto selvästi vähemmän, mutta merkittävästi kuitenkin (15 prosenttia). Kun lyhyys haittaa työmarkkinoilla erityisesti miehiä, naisten menestykseen vaikuttaa lihavuus. Turun yliopiston tutkijat **Juho Härkönen** ja **Pekka Räsänen** (2008) ovat osoittaneet, että ylipainoiset naiset työllistyvät muita huonommin ja saavat muita pienempää palkkaa.

Tutkija **Sirpa Sarlio-Lähteenkorva** on kollegoineen päättänyt suomalaisen aineiston pohjalta tulokseen, että sekä lihavilla miehillä että naisilla on enemmän sairauspoissaoloja kuin hoikemmilla. Vaikka tämän tekijän vaikutus eliminoitaisiin, korkeasti koulutettujen lihaviin naisten palkka oli 30 prosenttia keskimääräistä pienempi. Toisaalta lihavat yrittäjänaiset ansaitsevat

paremmin kuin hoikemmat sisarensa. Voimattomuus tai laiskuus ei siis selitä palkkaeroja.

Jäljelle jää ikävä tosiasia: rumia syrjitään.

Olisiko tässä aineksia 21. vuosisadan taittelevalle tasa-arvolikkeelle, jonka banderolissa voisi lukea: "alas kauneuden etuoikeudet!" Kesällä 2023 Ylellä pyöri radio-ohjelma nimeltä *Rumien naisten vallankumous*. Jotakin on ehkä siis jo liikkeellä. «

Kirjallisuus

- Baumol, W. (1986), "Unnatural Value: or Art Investment as Floating Crap Game", *American Economic Review*, vol. 76, Nr. 2.
- Berggren, N., Jordahl, H. ja Poutvaara, P. (2017), "The Right Look: Conservative politicians look better and voters reward it", *Journal of Public Economics*, 146.
- Hamermesh, D.S. (2013), *Beauty Pays: Why Attractive People are more Successful*, Princeton University Press.
- Härkönen, J. ja Räsänen, P. (2008), "Liikalihavuus, työttömyys ja ansiotulot", *Työelämän tutkimus* 1.
- Goethe, von, J.W. (1908), *Goethes Gespräche mit J.P.Eckerman*, Leipzig.
- Kant, I. (2005), *Kritik der Urteilskraft*, GLF Roma.
- Kondratieff, N.D. (1935), "The Long Waves in Economic Life", *The Review of Economic Statistics*, vol. XVII, Nr.6.
- Korpinen, P. (1981), Kriisit ja pitkät syklit, *TTT*.
- Korpinen, P. (1987), Towards a new theory of style, *TTT*.
- Korpinen, P. (1990), Reunahuomautuksia taiteesta sijoituskohteena, Esitelmiä ja kirjoituksia 19, *TTT*.
- Korpinen, P. (1991), "Long Cycles and the Development of Style: Painting in the 19th and 20th centuries", *World Futures*, vol. 31, Nr.1.
- Korpinen, P. (2010), Taiteesta ja taloudesta, *PT*.
- Kouri, P. ja Porter, M. G., (1973), International Capital Flows and Portfolio equilibrium, *Journal of Political Economy*, vol. 82, nr. 3.
- Mandelbrot, B. B. (2004), *The (Mis)Behavior of the Market*, Basic Books.
- Persico, N., Postlewaite, A. ja Silverman, D. (2004), "Effect of Adolescent Experiment on Labour Market Outcomes: the case of Height", *Journal of Political Economy*, vol. 112, Nr. 5.
- Poe, E.A. (1977), *Poems and Essays*, J. M. Dent and Sons Ltd.
- Sarlio-Lähteenkorva, S., Silventoinen, K. ja Lahelma, E. (2004), "Relative Weight and Income of Different Levels of Socioeconomic Status", *American Journal of Public Health*, vol. 31.
- da Vinci, Leonardo (2009), *Työpäiväkirjat*, Teos, Helsinki.

Luovasta taloudesta taloudelliseen luovuuteen

Nykyinen hallintokulttuuri ja talouspolitiikka ovat osoittautuneet voimattomiksi ilmastonmuutoksen ja muiden ihmiskuntaa uhkaavien globaalien kriisien edessä. Ihmiskunta ei selviä niistä vain tehostamalla toimintaansa. asiat olisi opittava näkemään kokonaan uudessa valossa. Olemme jo oppineet puhumaan luovasta taloudesta, mutta siinä luovuus on kutistettu palvelemaan talouskasvua. Nyt meidän pitäisi oppia käyttämään luovuutta ja luovia aloja voimavarana, joiden avulla taloudellinen järjestelmä uudistetaan perusteita myöten.

Välillä tuntuu siltä, että poliitikot ja taloustieteilijät puhuvat pakkomielteisesti talouden tehokkuudesta, ihmisten työn tuottavuudesta. Eikö elämä

koostu muustakin kuin tehokkuudesta?

Epäinhimillisestä sävystä huolimatta tehokkuuden käsite sisältää hyveellisiä tavoitteita.

Mitä tehokkaampi järjestelmä, sitä paremmin se toimii. Parhaassa tapauksessa "tehokkuus" voi johtaa meidät polulle, jolla voimme irrottautua kaikesta tuhlaavasta ja jopa haitallisesta toiminnasta. Siis korjata

ne talouden käyttäytymismuodot, jotka ovat johtaneet meidät aikakautemme suurimpiin haasteisiin: ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja pandemioihin, mainitakseni kolme. Tässä yhteydessä tehokas talous tuottaa myös parempaa terveydenhuoltoa, lastenhoitoa ja tasa-vertaisuutta. Tehokkuus on siis avain parempaan elämään.

Käsite tuo kuitenkin mukanaan myös pelkoja. Yksi niistä on tunne väistämättömästä marssista kohti tyhjyyttä. Tätä pelkoa tekoälyn ja automaation nousu kiihdyttää entisestään. "Mitä mun työlle käy?" moni pohdiskelee. Onko niin, että olemme saavuttaneet tehokkuuden huipun, kun meidät kaikki on korvattu?

Vuonna 1966 taloustieteilijät **William Baumol** ja **William Bowen** havaitsivat, että talousjärjestelmässä on alueita, joita tehokkuus ja tuottavuus eivät läpäise. Oi-

Mikko Mäntyniemi

MARCO STEINBERG

Marco Steinberg on strategiseen suunnitteluun keskittyneen Snowcone & Haystack-yrityksen perustaja sekä Aalto-yliopiston työelämäprofessori. Hän on koulutukseltaan arkkitehti ja on toiminut mm. Harvardin yliopiston professorina (1999–2008) ja Sitran strategisen designin johtajana (2008–2013). Steinbergin työ keskittyy valtion hallintotapojen uudistamiseen sekä nykyään paljolti YK:n kehitysyhteistyön edistämiseen. Vuonna 2020 Steinbergille myönnettiin Delftin teknillisen yliopiston kunniatohtorin arvonimi.

vallus syntyi tarkastelemalla kulttuuria. He totesivat, että Beethoven-jousikvartettoa soittava kokoonpano on nykyisin kooltaan sama kuin 1800-luvulla: neljä muusikkoa. Tältä osin tuottavuus ei ole lisääntynyt. Näin tunnustettiin taloustieteellinen ilmiö, jota alettiin kutsua Baumolin taudiksi. Se kuvaa sitä, mikä taloudessa ei altistu tehokkuudelle. Eli tässä tapauksessa kulttuuria.

John Maynard Keynes, makrotalouden isä ja hyvinvointivaltion puolestapuhuja, totesi vuonna 1930 artikkelissaan *Economic possibilities for our grandchildren*, että talouden kasvava tehokkuus vie meidät kaikki väijäämättä kohti kulttuuria. Keynesin mielestä ihmiskunnan ensisijainen, kiireellinen ongelma on aina ollut talous ja toimeentulo. Kun talouden kehitys jatkuu, vapaa-aikaa jää enemmän ja ihmiskunnan perinteinen tarkoitus muuttuu. Silloin ihmisen on hyvä keskittyä olennaiseen, eli niin sanottuihin elämän taiteisiin.

Jos nämä maineikkaat taloustieteilijät ovat yhtä mieltä siitä, että kulttuurissa on jotain pysyvää ja merkityksellistä, miksi kulttuurin ja talouden välinen vuoropuhelu tuntuu niin heiveröiseltä?

EIKÖ EINSTEIN OLLUT LUOVA?

Usein ”kulttuuri ja talous” -otsikon alla syntyy keskustelua kulttuurisektorin suhteesta talouteen. Tässä yhteydessä korostetaan kulttuurialojen merkitystä talouskasvussa, ja tällä perusteella kulttuuritoimijoiden puolesta useimmiten lobataan. Tässä yhteydessä ”kulttuuri” supistuu monen silmissä kuitenkin termiksi, joka edustaa vain pienten yhteisöjen omien intressien edistämistä.

Kun tähän kaikkeen lisätään kulttuurin käsitteen määrittämisen vaikeus (onko kyse alasta vai arvomaailmasta ja sen tuottamasta elämäntavasta?), kulttuurin taloudellisen merkityksen määrittäminen lipsuu nopeasti kauas talouskeskustelun ydinkysymyksistä.

2000-luvulla kulttuuri on saanut lisäpanostuksia. Se on kytketty suurempaan käsitteeseen, luovaan talouteen. Käsite luovuudesta ei tosin ole yksiselitteinen. Filosofi tai fyysikko on luova samassa määrin kuin kirjailija tai taiteilija. Ero piilee siinä, miten he työnsä tekevät, eli kyse on erilaisesta luovuudesta. Vai onko joku sitä mieltä, ettei **Aristoteles**, **Albert Einstein** tai **Marie Curie** ollut luova?

SUOMI ON OTTANUT MALLIA MUUALTA

Kulttuurin, luovuuden ja talouden yhteinen tie kohti nykyistä ymmärrystä on ollut pitkä.

Ajatus luovuuden roolista talouspolitiikassa alkoi herätä, kun Australian hallitus julkaisi vuonna 1994 *Creative Nation* (Luova kansakunta) -selvityksensä. Tämän innoittamana Britannian kulttuuri-, media- ja urheiluministeriö perusti luovien alojen yksikön ja työryhmän vuonna 1997. Samalla syntyi käsitys luovista aloista sekä tapa määrittää luovien alojen rooli ja ymmärtää niiden merkitys taloudessa. Tästä syntyi nykyinen alakohtainen tapa raamittaa kulttuurin ja luovuuden suhdetta talouteen.

Tämän perinnön pohjalta Euroopan parlamentti hyväksyi vuonna 2013 *Creative Europe* -ohjelman, joka oli ensimmäinen Euroopan laajuinen luovaa taloutta edistävä ohjelma. Suomessakin edistystä on tapahtunut, mutta kuten meille on ehkä luontevaa, se syntyi linjassa muiden maiden kanssa. Tämän seurauksena talouspolitiikka keskittyy meillä edistämään luovien alojen toimintaympäristöä liiketoiminnan kasvun näkökulmasta. Hyvä esimerkki tästä on *Creative Business Finland* -ohjelma, joka ”edistää viennin kasvua sulauttamalla luovaa osaamista kaikkeen liiketoimintaan”.

Tästä huolimatta luovuus ei ole tapetilla, kun neuvotellaan yhteiskunnallisesti tärkeimmistä asioista, kuten sote-uudistuksesta, julkisesta taloudesta tai ilmastopoliitikasta. Välillä tuntuu, että luova talous on se lapsi, jonka kanssa kukaan ei halua leikkiä, mutta joka on vastentahotoisesti pakko silti huomioida.

Luovan talouden edistämiseksi on tehty paljon, mutta mielestäni keskustelussa ei ole vielä päästy tarpeeksi syvälle. Mikä on luovien alojen suhde talouteen? Onko luovuus tapa tehdä nykyisestä järjestelmästä kuluttajaystävällisempi vai onko se strateginen kyky muuttaa talouttamme ohjaavia periaatteita perusteellisesti?

ENTINEN EI RIITÄ

Elämme suurten muutosten aikaa, jolloin riskit ja mahdollisuudet ovat normaalia suuremmat. Nyt on aika miettiä tarkkaan talouden strategista suuntaa ja sen ohjaavia toimintatapoja.

1. Ensin on tunnistettava, että monet uudet ilmiöt,

Kun talouden kehitys jatkuu, vapaa-aikaa jää enemmän ja ihmiskunnan perinteinen tarkoitus muuttuu. Silloin ihmisen on hyvä keskittyä olennaiseen, eli niin sanottuihin elämän taiteisiin.

Nykyisten ongelmien tai tilastojen analysointi ei aina määrittele tulevaa ratkaisua. Henry Ford ei keksinyt autoa tutkimalla hevosen ominaisuuksia.

kuten ilmastonmuutoksen aiheuttamat seuraukset, ovat monimutkaisia, vaikeasti hahmotettavia, nopeasti muuttuvia ja usein vaikeasti ennakoitavissa. Koska nämä ilmiöt kumpuavat nykyisestä talouslogiikasta, meidän on luotava uusi, entistä tarkoituksenmukaisempi talousjärjestelmä ja siirryttävä sitä kohti samanaikaisesti.

2. Koska meillä ei ole toimivia ratkaisuja valmiina, joudumme keksimään ne. Ratkaisut eivät synny vain analysoimalla tarkemmin nykyistä tilannetta tai lähestymällä asioita niin kuin aina ennenkin.
3. Nykyinen talousmalli jalostui 250 vuoden aikana. Nyt muutosta ei mitata sadoissa vuosissa vaan yksittäisissä vuosissa.

Tämä jos mikä on luova haaste!

Nykyisen talouden hallintotavat ja kulttuuri eivät sovellu tähän tehtävään. Kyse ei ole nykyisen toimintatavan tehostamisesta, vaan meidän on löydettävä uusi toimintatapa, joka soveltuu paremmin tähän uuteen toimintaympäristöön. Joko toimimme entistä luovemmin tai sitten teemme asiat

niin kuin aina ennenkin. Se on meistä kiinni.

Suomessa terveydenhuolto ja vanhusten hoito ovat pahasti kriisiytyneet. Asiat eivät olennaisesti parane yhdistämällä hyvinvointialueita tai tehostamalla hoitajamitoituksia. Kun juusto on vanhentunut, se ei pilkkomalla tai höyläämällä parane. Tarvitaan uusi toimintatapa, mikä vuorostaan vaatii uudenlaista ajattelua.

Mitä jos ikääntyvä yhteiskunta nähtäisiin talousrasitteen sijasta mahdollisuutena talouskasvuun? Eläytymällä ikääntyvän yhteiskunnan mahdollisuuksiin luomme uudenlaisen toimintaympäristön, josta syntyy uudenlaisia palveluja, tuotteita, hallintotapoja ja asumismuotoja.

Tämä ei ole yksinomaan suomalainen haaste, vaan maailmanlaajuinen trendi. Uusi kasvava markkina on synnytettävä.

OPPIA LUOVILTA ALOILTA

Monty Pythonista tuttu brittikoomikko **John Cleese** kiteytti hyvin: "Luovuus ei ole lahjakkuutta. Se on tapa toimia." Mitä toimintatapoja luovat alat voisivat tarjota nykymaailman kipeiden ongelmien ratkaisuun? Listaamme muutaman:

Järjestelmällisyys. Kaikista hyvistä ideoista ei synny hyvää kokonaisuutta. Päinvastoin. Rakennukset ja kaupungit ovat kompleksisia, moniulotteisia systeemejä. Esimerkiksi arkkitehtuuri pyrkii huomioimaan jatkuvasti eri tarpeet, arvot, ristiriidat, toimialueet sekä mittakaavat, jotta syntisi ehyt uusi kokonaisuus.

Näkemyksellisyys. Nykyisten ongelmien tai tilastojen analysointi ei aina määrittele tulevaa ratkaisua. **Henry Ford** ei keksinyt autoa tutkimalla hevosen ominaisuuksia. Kysymällä "mitäs jos?" muotoilija muuttaa mahdollisen ja mahdottoman välistä häilyvää rajaa ja luo tulevaisuutta.

Vuorovaikutteisuus. Aidosti uusi maailma syntyy reaaliaikaisen toteutuksen ja suunnittelun yhteispelinä. Kirjailija kirjoittaa ymmärtääkseen. Toteutus ja suunnittelu, tai kirjoittaminen ja ajattelu, syntyvät samanaikaisesti ennalta arvaamattomalla tavalla, mutta samalla määrätietoisesti.

Visuaalisuus. Muuttamalla ideat näkyviksi ne muuttuvat myös ymmärrettäviksi. Elokuvan keinoin voimme tuntea

ja kokea tuntemattoman, jopa tulevaisuuden. Parhaimmillaan se luo yhteiskunnallisia kokemuksia, jotka luovat pohjan yhteiselle, uudelle ymmärrykselle. Yhteinen ymmärrys on avain yhteiselle toiminnalle.

En ole ehdottamassa taiteilijoita toimitusjohtajiksi tai muotoilijoita ministereiksi. (Vaikka miksei?) Väitän kuitenkin, että toimitusjohtajien ja ministerien pitäisi ottaa luovilta aloilta oppia. Hyvän hallinnon, johtamisen ja talouspolitiikan toimintatapojen ja kulttuurin on muututtava kohti uudenlaista, luovaa osaamista, mikäli haluamme selvittää edessämme hämmöttävistä ongelmista.

Useimmat talouden keskeiset instituutiot on kuitenkin suunniteltu epäluoviksi. Chicagon yliopiston psykologian professori **Mihály Csíkszentmihályi** on todennut, että "on helpompaa kehittää luovuutta muuttamalla ympäröiviä

olosuhteita kuin yrittämällä saada ihmisiä ajattelemaan luovemmin". Jos näin on, millä rakenteilla ja millä kulttuurilla syntyy tarvitsemamme uusi luovuus?

Ehkä luovan talouden edistämisen keinojen lisäksi meidän pitäisi alkaa keskustella taloudellisen luovuuden keinoista.

Löytyisikö tästä uudenlainen suhde kulttuurille ja taloudelle? «

Kirjallisuus

- Baumol, W. J. ja Bowen, W.G. (1965), "On the Performing Arts: The Anatomy of Their Economic Problems", *The American Economic Review*, Vol 55, No. 1/2, March 1965, s. 495–502. <https://www.jstor.org/stable/836438>
- "Creative Nation: Commonwealth Cultural Policy" (1994), Sydney: Commonwealth of Australia, 1994, <https://webarchive.nla.gov.au/awa/20031010140000/>; <http://pandora.nla.gov.au/pan/21336/20031011-0000/>; www.nla.gov.au/creative.nation/contents.html
- Csíkszentmihályi, M. (1996), *Creativity: The psychology of discover and invention*, Harper Perennial Modern Classics.
- Hautamäki, A. (2009). "Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä". *Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä*, Opetusministeriön julkaisuja 2009:30, Yliopistopaino, Helsinki, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76691>
- Helsinki Design Lab (2008–2013), <https://helsinkidesignlab.rip/>
- Keynes, J. M. (1930), "Economic Possibilities for our Grandchildren" in *Essays in Persuasion*, New York: Harcourt Brace, 1932, s. 358–373. https://www.aspeninstitute.org/wp-content/uploads/files/content/upload/Intro_and_Section_I.pdf
- European Parliament. (2013), Regulation (EU) No 1295/2013 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 establishing the Creative Europe Programme (2014 to 2020) and repealing Decisions No 1718/2006/EC, No 1855/2006/EC and No 1041/2009/EC Text with EEA relevance. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1295>
- Tarjanne, P. (toim.) (2022), *Luovien alojen monistettavat sisällöt - keinoja kasvun edistämiseen*, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja
- 2022:22, Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163897>
- UK Government (1998), *Creative Industries Mapping Documents*, Department for Digital, Culture, Media & Sport. <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998>
- United Nations Conference on Trade and Development. *Creative Economy Report* (2008), "The Challenge of Assessing the Creative Economy: Towards Informed Policy-making.", https://unctad.org/system/files/official-document/ditc-20082cer_en.pdf
- United Nations Economist Network (2022), "New Economics for Sustainable Development: Creative Economy", <https://www.un.org/en/desa/unen/policy-briefs>

Miten johtamiskäytännöt vaikuttavat yritysten tuottavuuteen?

Yritysten ja valtioiden tuottavuuseroja on perinteisesti selitetty etenkin tutkimus- ja kehittämistoiminnalla, tieto- ja viestintäteknologialla sekä työntekijöiden osaamisella. Viime vuosina tuottavuustutkijat ovat alkaneet kiinnittää entistä enemmän huomiota myös johtamiseen. Laajaa suomalaista aineistoa hyödyntävän tutkimuksen mukaan myös työpaikkojen johtamiskäytännöt ja työvoiman liikkuvuus vaikuttavat työn tuottavuuteen.

Taloustieteilijät ovat olleet tieteenalan alusta alkaen kiinnostuneita siitä, miksi jotkut yritykset ja maat ovat tuottavampia kuin toiset. Yksinkertaistettuna tuottavuudella tarkoitetaan sitä, kuinka paljon hyödykkeitä tai palveluita saadaan aikaan tietyllä määrällä työtä ja muita tuotantoteijöitä. Tuottavuuden kasvu on talouskasvun moottori, ja se mahdollistaa esimerkiksi paranevan elintason ja julkisten palveluiden rahoituksen.

Tuottavuus on erityisen tärkeää nykyisessä nopeasti muuttuvassa tietoyhteiskun-

nassa. Talouden rakenteet ja rajat muuttuvat jatkuvasti uusien maailmantilanteiden, teknologioiden ja tiedon myötä. Senkin takia on tärkeää ymmärtää, mitkä tekijät vaikuttavat tuottavuuden kehitykseen. Perinteisesti tuottavuuden tärkeimpinä lähteinä on pidetty esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistoimintaa, tieto- ja viestintäteknologiaa sekä työntekijöiden osaamista.

Viime vuosina taloustieteilijät ovat kiinnittäneet yhä enemmän huomiota myös yritysten johtamiskäytäntöihin. Johtamiskäytännöillä tarkoitetaan esimerkiksi tapoja, joilla yritykset järjestävät käytännön toimintansa, asettavat tavoitteensa, seuraavat suoriutumistaan ja palkitsevat työntekijöitään. Johtamiskäytäntöjä on pidetty tärkeänä aiheena jo pitkään¹, mutta aiheen empiirinen eli havaintoihin perustuva tutkimus on lähtenyt toisinaan liikkeelle vasta hiljattain. Esimerkiksi taloustieteilijä

Chad Syverson² totesi vuonna 2011 tuottavuuseroja koskevan tutkimuksen katsauksessaan: ”Mahdollisesti mihinkään muuhun potentiaaliseen tuottavuuserojen tekijään ei ole kohdistettu yhtä paljon spekulatiota suhteessa todelliseen empiiriseen tutkimukseen.”

Empiirinen tutkimus on sittemmin osoittanut, että johtamiskäytännöt ovat merkittävä tuottavuuserojen selittäjä niin maiden kuin myös yritysten ja toimipaikkojen välillä³. Johtamiskäytäntöjen merkityksestä syntyy koko ajan uutta ja entistä laajempaa tutkimusnäyttöä. Johtamiskäytännöt eivät myöskään vaikuta vain tuottavuuteen, vaan niillä on myös muita taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia.

Esimerkiksi vuonna 2022 julkaistussa japanilaisessa tutkimuksessa on osoitettu, että hyvät johtamiskäytännöt ovat yhteydessä keskimääräistä pienempiin palkkaeroihin sekä keskimääräistä alhaisempaan työtuntien vaihteluun työntekijöiden välillä⁴. Tuottavuuden lisäksi johtamiskäytännöllä on siis merkitystä laajemminkin, esimerkiksi työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Hiljattain julkaistussa väitöskirjassani⁵ tarkastelen johtamiskäytäntöjä empiirisen taloustieteen näkökulmasta. Väitöskirja koostuu kolmesta itsenäisestä tutkimuksesta, jotka käsittelevät johtamiskäytäntöjen jakautumista ja työvoiman kohdentumista Suomessa sekä johtamiskäytäntöjen ja työvoiman liikkuvuuden yhteyttä työn tuottavuuteen.

SUOMALAISIA YRITYKSIÄ JOHDETAAN HYVIN

Suomen teollisuuden toimipaikkojen johtamiskäytäntöjä mittaavaa aineistoa hyödyntävässä tutkimuksessamme⁶ *Management Practices and Allocation of Employment:*

Evidence from Finnish Manufacturing vertailemme johtamiskäytäntöjen vaihtelua sekä maittain että alueittain. Tarkastelemme myös työntekijöiden jakautumista johtamiskäytännöiltään erilaisiin yrityksiin sekä sitä, mitä tämä työvoiman kohdentuminen tarkoittaa johtamiskäytäntöjen alueelliselle vaihtelulle ja työn tuottavuudelle.

Tutkimuksessa käytetty aineisto kuvaa lattiason johtamisen käytäntöjä, kuten esimerkiksi tuotannon seurantaa ja raportoimista. Tutkimus ei siis käsittele esimerkiksi ylimmän johdon strategisia päätöksiä tai markkinointia. Määrällisen aineiston lähteenä toimiva kyselytyökalu on kehitetty mittaamaan niin sanottuja strukturoituja johtamiskäytäntöjä.

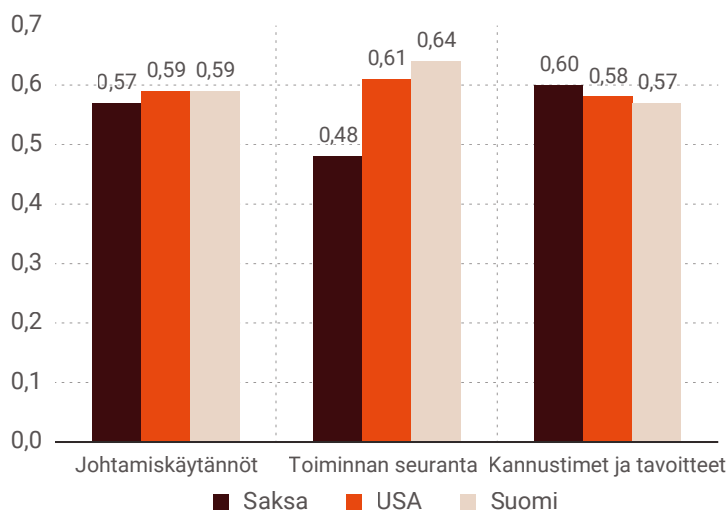
Käytännöt ovat strukturoituja, jos ne perustuvat täsmällisyyteen, muodollisuuteen ja säännöllisyyteen. Kuvioista 1 nähdään, että Suomen teollisuuden johtamiskäytännöt ovat kansainvälisesti vertailtuna korkealla tasolla. Vertailussa on hyvä huomata, että Yhdysvallat on monien tutkimusten mukaan johtamiskäytäntöjen laadussa maailman kärkimaita⁷. Suomalaiset yritykset ovat lisäksi erityisen hyviä seuraamaan tuotantoaan ja toimintaansa.

Enemmän parannettavaa sen sijaan löytyy kannustimien käytössä ja tavoitteiden asettamisessa. Johtamiskäytännöt myös vaihtelevat paljon suomalaisten toimipaikkojen välillä: henkilöstöllä mitattuna suuremmissa toimipaikoissa on keskimäärin korkeammat johtamiskäytäntöpistemäärät kuin pienissä toimipaikoissa. Sen sijaan Suomen alueiden välillä ei havaittu suuria eroja johtamiskäytäntöjen laadussa.

Jaamme tutkimuksessa alueiden johtamiskäytännöt kahteen osatekijään: toinen osa koostuu toimipaikkojen tavallisista painottamattomista johtamiskäytäntöpistemääristä ja toinen siitä, kuinka voimakkaasti alueen työvoima kohdentuu johtamiskäytännöiltään korkeatasoisiin toimipaikkoihin. Osatekijöiden tarkastelussa hyödynnetään myös menetelmää, joka mahdollistaa keskivirheiden laskemisen ja tilastollisten hypoteesien testauksen hajotelman osille⁸.

Lopputuloksena havaitaan lievää, mutta tilastollisesti merkitsevää alueellista vaihtelua työvoiman kohdentu-

**KUVIO 1. JOHTAMISKÄYTÄNTÖJEN LAATU
TEOLLISUUDEN TOIMIPAIKOILLA**

Kuviossa vertaillaan Suomen johtamiskäytäntöjen pistemäärää Yhdysvaltojen ja Saksan pistemääriin. Vaikka maiden välisiin vertailuihin liittyy mittausepävarmuutta, ne osoittavat, että Suomen teollisuuden toimipaikkojen johtamiskäytännöt ovat hyvää kansainvälistä tasoa. Muokattu kuvioista 3, Ohlsbom ja Maliranta (2020).

Suomen teollisuuden johtamiskäytännöt ovat kansainvälisesti vertailtuna korkealla tasolla. Suomalaiset yritykset ovat lisäksi erityisen hyviä seuraamaan tuotantoaan ja toimintaansa.

misessä johtamiskäytännöiltään eritasoisiin toimipaikkoihin. Tulos ei muutu, vaikka työntekijöiden koulutustaso ja toimipaikkojen tuottavuus otetaan huomioon.

Työvoiman kohdentuminen on merkittävä tekijä myös alueellisen kilpailukyvyyn kannalta. Eri alueiden erilainen työvoiman kohdentuminen saattaa siis selittää myös alueellisia tuottavuuseroja. Esimerkiksi Helsinki-Uudenmaan ja Etelä-Suomen välillä ei ole lainkaan eroa tavallisissa painottamattomissa johtamiskäytäntöpistemäärien keskiarvoissa, mutta työvoiman kohdentumisen huomioiva painotettu pistemäärä on Helsinki-Uudellamaalla huomattavasti Etelä-Suomea korkeampi. Helsinki-Uudellamaalla suurempi osuus työvoimasta siis keskittyy korkeampien johtamiskäytäntöpistemäärien toimipaikkoihin.

Tulokset osoittavat, että työntekijöiden kohdentuminen on olennainen osa alueiden ja maiden välisiä johtamiskäytäntöjen vertailuja. Jos haluamme ymmärtää, miksi joillakin alueilla tai mailla on toisia paremmat johtamiskäytäntöpistemäärät, meidän täytyy tarkastella yritysten johtamiskäytäntöjen lisäksi myös sitä, missä määrin työntekijät työskentelevät parhaiten johdetuissa yrityksissä. Käyttämällä tutkimuksessamme esitettyjä menetelmiä johtamisen ja työvoiman kohdentumisen erojen analysoimiseen, voimme saada uutta ja merkittävää tuottavuutta ja taloudellista kilpailukykyä koskevaa tietoa.

Pelkästään valmiiksi korkealaatuisia suomalaisia johtamiskäytäntöjä parantamalla ei todennäköisesti saavutettaisi suuria tuottavuushyötyjä. Sen sijaan aiempaa enemmän huomiota tulisi kiinnittää tekijöihin, jotka vähentävät työvoiman liikkuvuutta ja heikentävät yritysten välistä

kilpailua, sillä molemmat ovat tärkeitä työllisyyden (uudelleen)jakautumisen ja kohdentumisen ajureita.

JOHTAMINEN JA TUOTTAVUUS KULKEVAT KÄSI KÄDESSÄ

Tutkimuksessamme *Management practices, labour productivity, and human capital intensity* tarkastelemme johtamiskäytäntöjen tason, työntekijöiden inhimillisen pääoman ja yritysten toimipaikkojen tuottavuuden välistä yhteyttä. Analyysin mahdollistaa Suomen johtamis- ja organisatiokäytäntöjen kyselyllä (FMOP) hankitun vertailutiedon yhdistäminen Tilastokeskuksen laadukkaisiin yritys- ja henkilötietojen pitkittäisaineistoihin.

Tavoitteena on selvittää, millainen yhteys johtajien ja muiden työntekijöiden inhimillisellä pääomalla, kuten koulutuksella ja osaamisella, on tuottavuuden ja johtamiskäytäntöjen väliseen suhteeseen.

Tutkimuksessa erotellaan yritysten johtajat ja ei-johtajat toisistaan tarkasti suoraan työtehtävien perusteella. Tutkimuskirjallisuudessa on aiemmin tarkasteltu esimerkiksi saksalaisella aineistolla tuottavuuden, johtamiskäytäntöjen ja työntekijöiden taitojen välistä suhdetta⁹. Saksalaisen aineiston rajallisuuden takia analyysissä jouduttiin oletamaan, että kaikki palkkajakauman ylimpään neljännekseen kuuluvat työntekijät ovat johtajia. Johtajien ja ei-johtajien erottelun lisäksi työntekijöiden ansioita käytetään usein myös inhimillisen pääoman sijaismuuttujana.

Tämä voi olla syy-seurauspäätelyn näkökulmasta ongelmallista, jos yritysten tuottavuus vaikuttaa työntekijöiden ansioihin. Tutkimukseni tuo siis merkittävän lisän aiempaan tutkimuskirjallisuuteen, koska suomalainen aineisto mahdollistaa työn-

ROOPE OHLSBOM

Roope Ohlsbom työskentelee ekonomistina Suomen Yrittäjissä. Hän valmistui kauppatieteiden tohtoriksi taloustieteen tohtoriohjelmasta Jyväskylän yliopistosta vuonna 2023. Ohlsbomin tutkimusaiheet ovat liittyneet johtamiskäytäntöjen ja työn taloustieteeseen sekä yritys- ja toimialatutkimukseen.

**Mitä korkeammin
koulutetut johtajat,
sitä enemmän yritys
hyötyy hyvistä johtamis-
käytännöistä.**

tekijöiden jaottelun ilman epätarkkoja sijaismuuttujia. Lisäksi inhimillisen pääoman mittarina voidaan käyttää ansioiden sijaan paremmin tarkoitukseen sopivaa työntekijöiden koulutustasoa.

Tutkimuksen keskeisenä havaintona on, että johtajien keskimääräinen koulutustaso vaikuttaa johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden väliseen suhteeseen. Mitä korkeammin koulutetut johtajat, sitä enemmän yritys hyötyy hyvistä johtamiskäytännöistä. Tämän vuorovaikutuksen testaaminen ja huomioiminen on olennaista johtamisen ja tuottavuuden välisen yhteyden luotettavalle estimoinnille. Vastaavaa vuorovaikutusta ei havaita ei-johtajien koulutustason kohdalla.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että johtamiskäytännöt ovat tärkeitä yritysten tuottavuudelle. Jos kuvitteellinen keskimääräinen yritys saisi johtamiskäytännöistään 10 prosenttia todellista suuremman pistemäärän, sen työn tuottavuus olisi keskimäärin 7,1 prosenttia todellista tuottavuutta korkeampi, kun yllä kuvattu johtajien keskimääräisen koulutustason, johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden välinen vuorovaikutus on otettu huomioon.

Johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden välinen yhteys on sekä suuruudeltaan merkittävä että tilastollisesti merkitsevä. Johtamiskäytännöt voivat selittää jopa 24 prosenttia tuottavuudeltaan matalimpaan ja korkeimpaan kymmenykseen kuuluvien yritysten välisestä keskimääräisestä tuottavuuserosta. Tällä mittarilla johtamiskäytännöt ovat selitysvoimaltaan lähes yhtä tärkeitä kuin tieto- ja viestintätekniikka ja jopa tärkeämpiä kuin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta sekä inhimillinen pääoma. Johtopäätöstä tukevat myös yhdysvaltalaisen tutkimuksen hyvin samankaltaiset tulokset¹⁰.

Analyysin perusteella johtamiskäytännöt ja tuottavuus siis kulkevat käsi kädessä, mutta niiden välinen suhde riippuu myös muista tekijöistä. Ainakin johtajiin sitoutunut inhimillinen pääoma on yhteydessä johta-

miskäytäntöjen ja tuottavuuden välisen suhteen voimakkuuteen.

Tutkimuksen tulokset viittaavat siis siihen, että johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden välillä on voimakas yhteys, mutta ominaisuuksiltaan erilaiset yritykset hyötyvät johtamiskäytäntöjen omaksumisesta eriävin määrin. Tarkemmin sanottuna johtajiin sitoutunut inhimillinen pääoma on yhteydessä johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden välisen yhteyden voimakkuuteen.

Havainto on tärkeä: inhimillistä pääomaa mitataan usein koko henkilökunnan koulutustasolla. Suurin osa työntekijöistä ei ole johtajia, joten mittarit painottuvat erittäin vahvasti ei-johtajien

ominaisuuksilla. Johtamisen ja tuottavuuden välisen yhteyden luotettava estimointi vaatii siis kykyä mitata toisistaan erillään johtajiin ja ei-johtajiin sitoutunutta inhimillistä pääomaa.

TYÖNTEKIJÖIDEN LIIKKUVUUDELLA YHTEYS TUOTTAVUUTEEN

Väitökseni kolmannessa tutkimuksessa *Worker mobility and productivity spillovers* selvitän työntekijöiden liikkuvuuden ja työn tuottavuuden välistä yhteyttä hyödyntäen suomalaisia yhdistettyjä työntekijä-työnantaja-aineistoja. Tavoitteena on selvittää, syntyykö työntekijöiden liikkeistä tuottavuudelle niin sanottuja läikkymis- eli spillover-vaikutuksia.

Erityisesti tarkoitus on selvittää, havai-

||

Johtamiskäytäntöjen ja tuottavuuden välillä on voimakas yhteys, mutta ominaisuuksiltaan erilaiset yritykset hyötyvät johtamiskäytäntöjen omaksumisesta eriävin määrin.

Vaikka korkea työntekijöiden liikkuvuus voi synnyttää kasvua tukevia tuottavuuden läikkymisvaikutuksia, sillä on myös negatiivisia yksilötason vaikutuksia, kuten vastentahtoisia työttömyysjaksoja.

taanko työntekijöiden liikkuvuuden ja tuottavuuden välillä tilastollista yhteyttä myös sellaisessa kuvitteellisessa tilanteessa, jossa yritysten työvoiman rakenne, osaaminen ja tiedot pysyisivät ennallaan. Aiemmat tutkimukset ovat nimittäin osoittaneet, että työpaikkoja vaihtavat työntekijät levittävät tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta syntyvää tietoa yritysten välillä¹¹. Suomalaisen aineiston kattavuuden ansiosta pystymme kontrolloimaan yritysten inhimillisen pääoman muutoksilla selittyvän osuuden tuottavuuden vaihtelusta.

Tutkimuksessani eristän inhimillisen pääoman liikkuvien työntekijöiden muista ominaisuuksista. Hyödynnän eristämässä tietoa työntekijöiden koulutustasosta sekä

lähtöyritysten tieto- ja viestintätekniikka- sekä tutkimus- ja kehittämistoimintaintensiteeteistä.

Näin pystyn kontrolloimaan yritysten työvoimassa tapahtuvia inhimillisen pääoman muutoksia, jotka johduvat työntekijöiden liikkuvuudesta. Eli vastaanottavien yritysten keskimääräinen inhimillinen pääoma pidetään analyysissä ennallaan, vaikka ne palkkaavat uusia työntekijöitä.

Tulokset osoittavat, että työntekijöiden palkkaaminen muiden yritysten tuottavammista toimipaikoista on yhteydessä lievään tuottavuuden kasvuun palkkaamista seuraavana vuonna. Varovaisimpana arviona tuottavuuslisäyksen suuruus on keskimääräiselle toimipaikalle 0,45 prosenttia. Havaittu yhteys säilyy, kun erot palkattavien työntekijöiden ominaisuuksissa otetaan huomioon. Yhteys ei siis johdu esimerkiksi siitä, että palkatut työntekijät olisivat keskimääräistä koulutetumpia tai osaavampia, eikä tulosta siten voida selittää muutoksilla vastaanottavien yritysten inhimillisen pääoman määrissä.

JOUSTAVAT TYÖMARKKINAT TUOVAT TUOTTAVUUTTA

Tutkimukseni tulosten voi ajatella tukevan nykyistä joustavampien työmarkkinoiden rakentamista yhtenä keinona nostaa talouden tuottavuutta. Samalla tulokset kannustavat huolehtimaan riittävästä sosiaaliturvan tasosta: vaikka korkea työntekijöiden liikkuvuus voi synnyttää kasvua tukevia tuottavuuden läikkymisvaikutuksia, sillä on myös negatiivisia yksilötason vaikutuksia, kuten vastentahtoisia työttömyysjaksoja.

Yhteiskunnan tulisi varmistaa, että joustavien työmarkkinoiden ja työvoiman liikkuvuuden positiiviset vaikutukset eivät tapahdu ihmisten hyvinvoinnin kustannuksella. Riittävä sosiaaliturva myös tukee talouden uusiutumiseen tärkeiden joustavien työmarkkinoiden, työntekijöiden vaihtuvuuden ja luovan tuhon sosiaalista hyväksyttävyyttä. «

Kirjoitus on muokattu versio tekijän Kansantaloudellisen aikakauskirjan numerossa 3/2023 julkaistusta tekstistä Johtamiskäytännöt, inhimillinen pääoma ja tuottavuus.

Kirjallisuus

Bender, S., Bloom, N., Card, D., Van Reenen, J. ja Wolter, S. (2018), "Management Practices, Workforce Selection, and Productivity", *Journal of Labor Economics* 36: 371-409. DOI: <https://doi.org/10.1086/694107> (viitattu 16.11.2023).

Bloom, N., Brynjolfsson, E., Foster, L., Jarmin, R., Patnaik, M., Saporta-Eksten, I. ja Van Reenen, J. (2019), "What Drives Differences in Management Practices?", *American Economic Review* 109: 1648–1683. DOI: <https://doi.org/10.1257/aer.20170491> (viitattu 16.11.2023).

Bloom, N., Genakos, C., Sadun, R. ja Van Reenen, J. (2012), "Management Practices Across Firms and Countries", *Academy of Management Perspectives* 26: 12-33. DOI: <https://doi.org/10.5465/amp.2011.0077> (viitattu 29.6.2023).

Hyytinen, A., Ilmakunnas, P. ja Maliranta, M. (2016), "Olley–Pakes productivity decomposition: computation and inference", *Journal of the Royal Statistical Society Series A: Statistics in Society* 179: 749-761. DOI: <https://doi.org/10.1111/rssa.12135> (viitattu 16.11.2023).

Maliranta, M., Mohnen, P. ja Rouvinen, P. (2009), "Is Inter-Firm Labor Mobility a Channel of Knowledge Spillovers? Evidence from a Linked Employer-Employee Panel", *Industrial and Corporate Change* 18: 1161–1191. DOI: <https://doi.org/10.1093/icc/dtp031> (viitattu 16.11.2023).

Moen, J. (2005), "Is Mobility of Technical Personnel a Source of R&D Spillovers?", *Journal of Labor Economics* 23: 81-114. DOI: <https://doi.org/10.1086/425434> (viitattu 16.11.2023).

Ohlsbom, R. 2023. "Management practices, human capital, and productivity", *JYU dissertations*, University of Jyväskylä, Jyväskylä University School of Business and Economics. Saatavilla: JYX - Management practices, human capital, and productivity (jyu.fi) (viitattu 16.11.2023)

Ohlsbom, R. 2022. "Worker Mobility and Productivity Spillovers", *ETLA Working Papers* No 95. Saatavilla: <https://www.etla.fi/julkaisut/working-papers/worker-mobility-and-productivity-spillovers/>. (viitattu 16.11.2023).

Ohlsbom, R. & Maliranta, M. (2021). "Management Practices and Allocation of Employment: Evidence from Finnish Manufacturing", *International Journal of the Economics of Business*, 28: 115-138. DOI: <https://doi.org/10.1080/13571516.2020.1800343> (viitattu 16.11.2023).

Olley, G. S. ja Pakes, A. (1996), "The Dynamics of Productivity in the Telecommunications Equipment Industry", *Econometrica* 64: 1263–1297.

Smith, A. (1776). *The Wealth of Nations: An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London: W. Strahan and

T. Cadell.

Stoyanov, A. ja Zubanov, N. (2012), "Productivity Spillovers Across Firms through Worker Mobility", *American Economic Journal: Applied Economics* 4: 168–198. DOI: <https://doi.org/10.1257/app.4.2.168> (viitattu 16.11.2023).

Syverson, C. (2011), "What Determines Productivity?", *Journal of Economic Literature* 49: 326-365. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.49.2.326> (viitattu 16.11.2023).

Tanaka, M., Kameda, T., Kawamoto, T., Sugihara, S. & Kambayashi, R. (2022), "Managing Long Working Hours: Evidence from a Management Practice Survey", *The Journal of Human Resources* 58: 0421-11605R2. DOI: <https://doi.org/10.3368/jhr.0421-11605R2> (viitattu 16.11.2023).

Walker, F. A. (1887), "The Source of Business Profits", *Quarterly Journal of Economics* 1: 265–88.

Viitteet

¹ Esim. Walker 1887.

² Syverson 2011, 336.

³ Esim. Bloom ym. 2019.

⁴ Tanaka ym. 2022.

⁵ Ohlsbom 2023.

⁶ Ohlsbom ja Maliranta 2020.

⁷ Esim. Bloom ym. 2012.

⁸ Hyytinen, Ilmakunnas ja Maliranta 2016.

⁹ Bender ym. 2018

¹⁰ Bloom ym. 2019.

¹¹ Esim. Maliranta ym. 2009, Moen 2005

Teksti
SAMI JYSMÄ
tutkija,
Labore ja Tampereen yliopisto

JANI-PETRI LAAMANEN
yliopistonlehtori,
Tampereen yliopisto

44

AINO LINTULA
tutkimusapulainen,
Tampereen yliopisto

TUOMAS MATIKKA
johtava tutkija ja tutkimusohjaaja,
VATT

TUULI PAUKKERI
erikoistutkija,
VATT

Kuva: Hans Eiskonen

Tili tuli, tili meni

Malttamattomuus on tutkimusten mukaan yleinen inhimillinen ominaisuus, joka saa esimerkiksi kulutusmenot kasaantumaan tulojen maksupäivän jälkeisille päiville ja työn teon taas ajalle ennen deadlinea. Tällaisia malttamattomuuden vaikutuksia voidaan lievittää erilaisilla sitouttavilla välineillä, kuten tiheämmillä maksupäivillä ja deadlineilla. Välineillä on myös kysyntää ihmisten keskuudessa, mutta kysyntää vähentänevät oman malttamattomuuden aliarviointi ja menneen malttamattoman käyttäytymisen aiheuttamat ongelmat.

Hetkessä tapahtuvaa – ja hetkestä toiseen toistuvaa – halua jouduttaa myönteisiä ja lykkätä kielteisiä fyysisiä ja psyykkisiä kokemuksia kutsutaan taloustieteessä malttamattomuudeksi (engl. *impatience*). Voimakas malttamattomuus on varsin yleinen inhimillinen taipumus, ja se näyttäytyy esimerkiksi meneillään olevien työtehtävien tai askareiden lykkäämisinä tuonnemmaksi. Töiden sijaan malttamattoman on houkuttelevampaa ryhtyä vaikkapa näppäilemään puhelintaan tai asettua sohvalle suoratoistopalvelujen viihdyttäväksi.

Väite voimakkaan malttamattomuuden yleisyydestä voi herättää vastareaktion: mi-

ten meillä malttamattomilla ihmisparioilla on sitten ollut malttia opiskella, tehdä työtä ja kerryttää varallisuutta?

MALTTAMATTOMUUTTA ON TUTKITTU SUOMESSA VÄHÄN
Kysymys on aiheellinen myös alan tutkijoiden mielestä, koska tutkimuksissa havaittu ihmisten malttamattomuus arjessa ei ole sopusoinnussa sen kanssa, että useimmat ihmiset kuitenkin välittävät paljonkin siitä, mikä heidän tilanteensa on kaukaisemmassa tulevaisuudessa, esimerkiksi vuoden kuluttua. He käyvät töissä ja opiskelevat, vaikka lyhyellä tähtämellä muut, mukavammat asiat houkuttelisivatkin enemmän.

Riitasointua ei kuitenkaan ole jätetty soimaan, vaan tutkijat ovat hakeneet teoreettista harmoniaa vetoamalla esimerkiksi tietynlaisesta kaukonäköisyydestä (engl. *prudence*) kumpuavaan varautumishalukkuuteen ja reaali-maailmassa vallitseviin, malttamatonta käyttäytymistä rajoittaviin mekanismeihin, kuten käytettävissä olevan rahan määrään, luotonsaantirajoitteisiin tai määräaiko-

hin työssä ja opiskelussa.

Mainittuja malttavampaan käytökseen pakottavia mekanisme ja kutsutaan yleensä *sitoutumisvälineiksi* silloin, kun ihmiset ovat ne itse valinneet ja ottaneet käyttöön. Tällaisia välineitä ovat esimerkiksi kuluttamista rajaavat vapaaehtoiset säästämissopimukset tai vaikkapa itse valitut, enemmän tai vähemmän sitovat määräajat, *deadlinet*. Kuitenkin myös lukuisat yhteiskunnan tai esimerkiksi työnantajan asettamat rajoitteet toimivat yksilöiden näkökulmasta sitouttavina välineinä. Sekä valitut että pakolliset rajoitteet rajoittavat käyttäytymistä käytössä ollessaan yhtä lailla, joten tässä artikkelissa molempia kutsutaan sitoutumisvälineiksi.

Taloustieteellisen malttamattomuustutkimuksen, ja siten sitoutumisväline tutkimuksen, kaksi keskeistä haaraa käsittelee kulutuskäyttäytymistä ja työn tekemistä. Tutkimuksissa olennainen kysymys koskee kulutuksen ja työnteon ajoittumista lyhyellä aikavälillä, eli niin sanottua aikaprofiilia, silloin, kun aikaprofiili on yksilöiden itse valittavissa.

Laulussa sanotaan "tili tuli, tili meni". Tuttu on myös sanonta "miksi tehdä tänään mitään, minkä voi tehdä huomenna?"

Yksinkertaistaen voisi sanoa tutkittavan sitä, pitävätkö nämä toteamukset paikkansa tutkimusaineistoissa keskimäärin, ja systemaattisesti jokaista tiliä ja jokaista päivää koskien. Tutkimuskirjallisuuden mukaan pitävät. Tähän perustuu väite yleisestä voimakkaasta malttamattomuudesta.

Sitoutumisvälineiden tutkimuksessa korostuu niin ikään kaksi kysymystä:

1) Miten tulojen maksutiheys – esimerkiksi kerran vs. kaksi kertaa kuussa – vaikuttaa kulutuksen aikaprofiiliin?

2) Miten *deadlinet* vaikuttavat työnteon aikaprofiiliin?

Aikaprofiilin ohella toinen kiinnostava kysymys liittyy maksutiheyden kokonaiskulutusvaikutukseen ja *deadlinejen* vaikutukseen tehdyn työn kokonaismäärään. Lisäksi on tutkittu runsaasti sitoutumisvälineiden kysyntää ja kysynnän syitä ihmisten keskuudessa.

Suomessa tehdään varsin vähän taloustieteellistä tutkimusta, jossa huomioidaan malttamattomuuden ja sitoutumisvälineiden merkitys ihmisten käyttäytymisessä. Näin siitä huolimatta, että esimerkiksi vero- ja tulonsiirtojärjestelmien ja sääntelyn yksityiskohtien vaikutukset välittyvät osin juuri malttamattomuuden kautta. Tämän artikkelin kirjoittajilla on käynnissä malttamattomuustutkimusta muun muassa tulonsaannin kulutusvaikutuksista S-ryhmän ostosaineistoilla¹, varainsiirtoverovapauden ja ensiasunnon ostamisen kulutus- ja työmarkkinavaikutuksista rekisteriaineistoilla² sekä epälikvidin varallisuuden kulutus- ja työmarkkinavaikutuksista³. Tässä artikkelissa malttamattomuutta tarkastellaan erityisesti sitoutumisvälineiden näkökulmasta.

TULONMAKSUPÄIVÄNÄ TEKEE MIELI KULUTTAA

Tutkimusten mukaan ihmisten kulutus on tulonmaksupäivän jälkeen merkittävästi suurempaa kuin ennen maksupäivää. Tällainen malttamattomuudesta johtuva kädestä suuhun -tyyppinen käyttäytyminen on yleistä paitsi säännöllisten palkka- ja etuustulojen, myös kertaluonteisten tuloerien kohdalla.

Tuoreessa **Jani-Petri Laamasen, Tuomas Matikan ja Tuuli Paukkerin** tutkimuksessa⁴ havaitaan kansainvälisten tutkimusten kanssa yhtenevästi, että suomalaisten kansaneläke- ja työeläke-etuuksia kuun alussa saaneiden ihmisten kulutus oli korkeimmillaan maksujen jälkeisinä päivinä ja alimmillaan ennen maksuja.⁵ Alan tutkimuksissa on tehty se tärkeä havainto, että havaittu maksupäivän jälkeinen kulutuksen kasvu koskee myös kuluttamista, kuten esimerkiksi ruoan ja juoman nauttimista ja palvelujen käyttöä, ei pelkästään ostoja

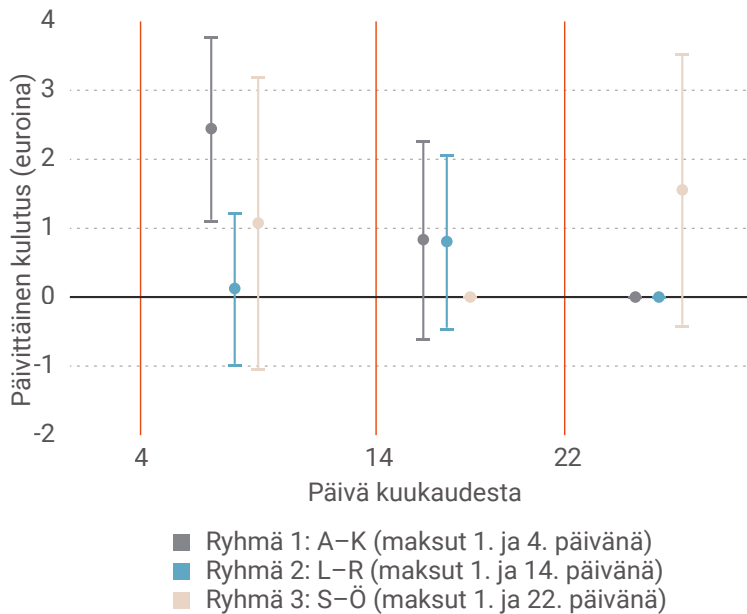
ja maksujen suorittamista.

Onko yllä esitellyllä tuloksella kulutuksen ajoittumisesta olennaista merkitystä? Ehkä ensimmäisenä mieleen tulevat maksujakson lopulla koituvat vaikutukset laskuista suoriutumiseen ja toisaalta mahdollisuuksiin tyydyttää perustavia tarpeita, kuten syödä vatsansa täyteen.

Voidaan pohtia, tulisiko malttamattomuuden erilaisiin seurauksiin puuttua paitsi yhteiskunnan, myös yksilön parhaaksi.

PÄIVÄKOHTAISEN KULUTUKSEN VAIHTELU: YHTENÄ JA KAHTENA AJANKOHTANA ELÄKETULOJA SAAVAT.

Kuvan pisteet kuvaavat työ- ja kansaneläkkeensä alkukuusta saavien (Ryhmä 1) ja kansaneläkkeensä vasta myöhemmin saavien (Ryhvät 2 ja 3) päivää kohti lasketun keskimääräisen kulutuksen vaihtelua kuukauden eri aikoina, verrattuna kunkin ryhmän viiteajankohtaan. Esimerkiksi harmaa piste kuvan vasemmassa reunassa kertoo, että eläketulonsa kuun alussa saavat kuluttavat alkukuun päivinä noin 2,5 euroa enemmän kuin loppukuun päivinä. Pisteiden läpi kulkevat janat kertovat 95 %:n luottamusväleistä.

Tutkimuskirjallisuudessa onkin havaittu viitteitä taloudellisten vaikeuksien lisääntymisestä ennen seuraavaa tulojen maksupäivää. Siltä osin kuin tämä johtaa esimerkiksi ylivelkaantumiseen tai pakottaa turvautumaan toimeentulotukeen, kyseessä voi olla ongelma makrotalouden ja julkisen talouden näkökulmasta.

Julkisessa keskustelussa edellä mainitut yksilöille koituvat seuraukset nähdään usein yksiselitteisesti ongelmina, mutta tieteellisestä näkökulmasta kysymys on monimutkaisempi. Mikäli malttamaton käyttäytyminen nähdään yksilön valintana, jota hän ei jälkikäteenkään muuttaisi, ei kyse ole ongelmasta muutoin kuin yhteiskunnallisten, yksilön elämän ulkopuolelle ulottuvien vaikutusten osalta.

Kyse on jokseenkin samankaltaisesta problematiikasta kuin esimerkiksi siinä, onko addiktio ongelma yksilölle, jos yksilö on seuraukset tiedostaen sen itselleen aiheuttanut. Useimmissa yhteiskunnissa riippuvuutta aiheut-

tavien aineiden käyttöön vaikutetaan sääntelyllä, ja olennainen kysymys tällöin on se, tehdäänkö sääntely vain yksilöiden ulkopuolisten vaikutusten vuoksi vai myös siksi, että yksilöiden katsotaan hyötyvän sääntelystä. Samalla tavoin voidaan pohtia, tulisiko malttamattomuuden erilaisiin seurauksiin puuttua paitsi yhteiskunnan, myös yksilön parhaaksi.

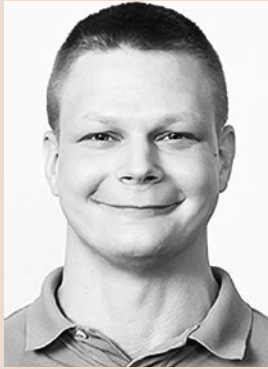
Siltä osin kuin malttamattomuudessa on kyse ihmisten itsekontrolliongelmistä, kulutuskäyttäytymistä ohjaamalla ajatellaan voitavan auttaa ihmisiä paremmin toteuttamaan harkittuja kulutussuunnitelmiaan ja välttämään katumusta.

YKSI VAI MONTA MAKSUPÄIVÄÄ

Eräs keskeinen kulutuskäyttäytymistä ainaikin potentiaalisesti ohjaava lempeän sääntelyn muoto on tulojen maksaminen useassa erässä maksujakson aikana, siis tavanomaisista tiheämmin. Valtaosa tärkeimmistä tuloista (palkka- ja etuustuloista) maksetaan ainakin länsimaissa kerran kuukaudessa. Kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden perusteella maksujen jakaminen useampaan erään edesauttaisi kulutuksen ajallista tasoittumista.

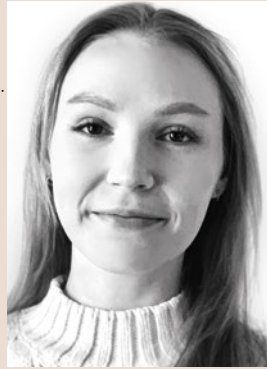
Näin oli myös edellä mainitussa Laamasen, Matikan ja Paukkerin eläkkeitä saavia kotitalouksia koskevassa tutkimuksessa. Siinä verrattiin alkukuusta sekä kansan- että työeläkkeensä saavia niihin, jotka saivat työeläkkeensä alkukuusta, mutta kansaneläkkeensä sukunimen alkukirjaimensa vuoksi vasta kuun puolivälissä (14. päivä) tai myöhemmin (22. päivä). Kansaneläkemaksu ja työeläkemaksu tuottavat aineistossa keskimäärin suunnilleen samansuuruiset ennakonpidätyksen ja pakollisten säännöllisten menojen jälkeiset rahamäärät kotitalouksille. Kuvasta 1 nähdään, että alkukuusta molemmat eläkkeensä saavilla on tilastollisesti merkitsevä piikki kulutuksessa juuri alkukuusta. Sen sijaan eläkkeensä selkeästi kahdessa eri erässä saavilla tällaista piikkiä ei ole.

Laamasen, Matikan ja Paukkerin tulosten mukaan kuukausittaisten maksuerien

SAMI JYSMÄ

Sami Jysmä on taloustieteen tutkija Laboressa ja tutkija Tampereen yliopistossa, Verotutkimuksen huippuyksikkö FIT:ssä. Tutkimuksessaan hän on keskittynyt erilaisten politiikkatoimien, kuten verojen ja tukien käyttäytymis- ja hyvinvointivaikutuksiin.

AINO LINTULA

Aino Lintula on tutkimusapulainen Tampereen yliopistossa, Verotutkimuksen huippuyksikkö FIT:ssä.

JANI-PETRI LAAMANEN

Jani-Petri Laamanen on taloustieteen yliopistonlehtori Tampereen yliopistossa. Hän on Jyväskylän yliopiston dosentti behavioraalisen talouden sovellusten alalla. Tutkimustyössään hän keskittyy mm. vero- ja etuusjärjestelmien vaikutuksiin, asumisen ja aluetaloustieteen kysymyksiin sekä talouden behavioraaliin ja psykologisiin ilmiöihin.

lukumäärällä on vaikutusta paitsi kulutuksen jakautumiseen kuukauden mittaan, myös kuukauden aikana kulutettuun rahsummaan. Kaksi maksupäivää aiheuttaa pienemmän kulutuksen kuin yksi maksupäivä. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös yhdysvaltalaisella aineistolla⁶, joskaan kyseisen tutkimuksen tulokset eivät yhtä suurella varmuudella kuvaa syy-seuraussuhdetta.

Ajatus useamman maksuerän vaikutuksesta kulutuksen kokonaistasoon ja siten henkilöiden säästämiseen tai velkaantumiseen on uusi, ja se kaipaa teoreettista selitystä.

Vaikutus voidaan ymmärtää olemassa olevia teoreettisia malleja soveltaen seuraavasti: Tuloeran saatuaan malttamaton henkilö tahtooi kuluttaa mahdollisimman paljon, mutta kuluttamista rajoittaa ymmärrys siitä, että jokainen kulutettu euro on pois tulevas-ta kulutuksesta. Lisäksi velaksi kuluttaminen aiheuttaa korkokuluja. Kaksi kuukaudesta maksupäivää hillitsee kuukauden alkupuoliskon kulutusta nimenomaan koron takia, koska mahdollinen ensimmäisen maksuerän ylittävä kulutus on rahoitettava velalla. Kaikki tulot alkukuusta saavien taas tarvitsee

ottaa velkaa vain, jos kulutus ylittää kokonaiskuukausitulot. Yksi maksuerä siis mahdollistaa suuremman kulutuksen kuukauden alkupuoliskolla ilman korkoseuraamuksia, ja siten kulutus onkin suurempaa.

Oletetaan yksinkertaisuuden vuoksi, että alkukuusta ei oteta velkaa. Näin ollen yhden maksuerän tapauksessa kuukauden puolivälissä rahaa on todennäköisesti vähemmän käytettävissä kuin jos maksueriä olisi kaksi. Tämän takia yhdessä erässä tulonsa saaneet ottavat todennäköisemmin lainaa kuukauden loppupuoliskolla, esimerkiksi perustarpeita varten, ja siis kuluttavat kuukauden aikana enemmän kuin kahdessa erässä tulonsa saavat.

On helppo ymmärtää, että edellä kuvattu mekanismi on toiminnassa myös silloin, jos tulot ylittävää kulutusta rahoitetaan velanoton sijaan tuottavaa (tai realisointikutannuksia aiheuttavaa) varallisuutta realisoimalla. Koron sijaan tämä johtuu menetettävästä tuotosta. Samanlaisen mutta ehkä vaikeammin hahmotettavissa olevan mekanismin voidaan osoittaa olevan olemassa myös niille kotitalouksille, jotka säästävät tuloistaan.

DEADLINET SITOUTUMISVÄLINEINÄ TYÖSSÄ

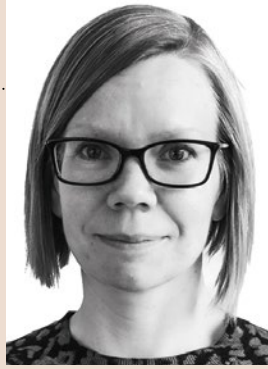
Työhön ryhtymistä ja työn teon ajallista jakamista tutkittaessa puhutaan viivytelystä tai prokrastinaatiosta (engl. *procrastination*). Samoin kuin ajassa voimakkaasti laskevan kulutuksen taustalla, prokrastinaation taustalla vai-

TUOMAS MATIKKA

Tuomas Matikka on johtava tutkija ja tutkimusohjaaja VATT:ssa. Hänen tutkimustyönsä on keskittynyt verotuksen ja sosiaaliturvajärjestelmien vaikutusten tutkimiseen.

TUULI PAUKKERI

Tuuli Paukkeri on erikoistutkija VATT:ssa. Hän tutkii julkisen sektorin toimintaa eriarvoisuuden, sosiaali-etuuksien ja verotuksen näkökulmasta.

Välideadlineilla lienee lähes aina jonkinlainen työpanoksen ajallista jakautumista tasoittava vaikutus.

kuttaa malttamattomuus.

Siinä missä malttamaton ihminen ei ostoskeskuksessa malta olla kuluttamatta, hän ei myöskään kotona etäpäivänä malttaisi olla viettämättä vapaa-aikaa, eli toisin sanoen hän ei malttaisi tehdä töitä. Malttamattomuuden vaikutukset kulutukseen ja työhön ovatkin teoreettisesti samankaltaisia ilmiöitä, ja niitä voidaan tarkastella samanlaisissa teoriakehikoissa.

Prokrastinaatio ilmenee taipumuksena lykätä työhön ryhtymistä tai työn tekemistä, jolloin työn tekemisen aikaprofiilista tulee voimakkaasti nouseva. Lähes kaikessa työssä on määräaikoja, joihin mennessä tietyt työsuoritteet on tehtävä. Prokrastinoijan tekemän työn määrä on suurimmillaan ennen määräaika.

Tutkimuskirjallisuudessa on löydetty viitteitä tällaisesta taipumuksesta lykätä työntekoa.⁷ Toisin kuin kuluttamista koskevassa kirjallisuudessa, empiirisessä prokrastinaatio-kirjallisuudessa ei ole keskitytty tutkimaan aikaprofiilia, mikä selittynee sillä, että työpanoksen aikaprofiili on vaikeampi havaita tutkimusaineistoista kuin kulutuksen aikaprofiili.

Keskeinen työpanokseen liittyvä kysymys onkin ollut välideadlinejen, eli työn suorittamisajanjakson alun ja lopun väliin sijoittuvien deadlinejen, vaikutus ajallisen työpanoksen kokonaismäärään tai lopputuloksen laatuun. Välideadlinejen vaikutustutkimuksissa on tutkittu vaiku-

tuksia esimerkiksi opiskelijoiden kurssiarvosanoihin, oikolukutehtävien tekemisen laatuun ja kokeellisten, tutkijoiden antamien tehtävien ratkaisujen lukumäärään.

Esimerkiksi Suomessa kansallisella Taloustieteen perusteet -verkkokurssilla tutkittiin opiskelijoiden eri tehtävistä saamien kurssipisteiden määrää jakamalla opiskelijat kahteen ryhmään, joista toisen oli palautettava kurssipisteitä tuottavat viikkotehtävät viikoittain ja toisen vasta kurssin loppuksi⁸.

Yhteenvetona tutkimuskirjallisuudesta voitaneen sanoa, että välideadlineet saattavat parantaa työn lopputulosta, joskaan eivät välttämättä kovinkaan paljon. Sen sijaan välideadlineilla lienee lähes aina jonkinlainen työpanoksen ajallista jakautumista tasoittava vaikutus. Ilman lisäselvityksiä tai -oletuksia ei voida tietää, kuinka tärkeää työpanoksen tasainen ajallinen jakautuminen on työn tekijöiden hyvinvoinnin kannalta.

ONKO DEADLINEILLA KYSYNTÄÄ?

Erityisesti viimeaikainen prokrastinaatio- ja deadlinejen tutkimus on keskittynyt tarkastelemaan vapaaehtoisten välideadlinejen

kysyntää. Näiden tutkimusten tuloksista voidaan saada jotain viitteitä siitä, arvostavatko työntekijät tasaista työntöön aikaprofiilia, mihin deadlineet pakottavat.

Tutkimuskirjallisuuden mukaan deadlineille on kysyntää, mistä päätellen työntekijöiden tilanne olisi huomattavasti huonompi ilman niitä. Teoriassa kysyntää on vain, mikäli työntekijät ovat paitsi malttamattomia, myös itsekuriingelmisiä ja tietoisia siitä. Nimittäin ne työntekijät, joilla ei ole itsekuriingelmisiä, tai jotka eivät tiedosta niitä, eivät tarvitse tai tiedosta tarvitsevansa deadlineja tehdäkseen työnsä haluamassaan ajassa. Toisin sanoen vain itsekuriingelmäinen tarvitsee sitoutumisvälinettä, kuten deadlinea.

Jysmä, Laamanen ja Lintula⁹ ovat perehtyneet teoreettisesti deadlinejen kysyntään ja erityisesti siihen, miten työprojektin vaihe vaikuttaa haluun sitoutua välideadlineen. Aiemmassa teoreettisessa tutkimuskirjallisuudessa tehdään rutiininomaisesti oletus, että sitoutumisvälineen ottaminen tai ottamatta jättäminen valitaan ”hetkellä 0”, jolloin projekti ei ole vielä alkanut. Tällöin sitoutumisvälineen ottamisella ei ole vaikutuksia vielä valintahetkellä, eikä työntekijä ole myöskään voinut vielä prokrastinoida. Niinpä projektiin kuuluvaa työtä ei ole voinut vielä kasaantua tehtäväksi.

Keskeinen idea Jysmän, Laamasen ja Lintulan teoreettisessa analyysissä on se, että todellisessa maailmassa malttamattomat ihmiset ovat hyvin harvoin tilanteessa, jossa heidän malttamattomuutensa ei olisi vielä aiheuttanut mitään seurauksia. Esimerkiksi prokrastinoijalla on tyypillisesti aina jotain työtä – tai vaikkapa yksityiselämän asioita tai askareita – rästissä. Näin ollen edellä mainitun teoreettisen nollahetken sijaan välideadlineet valitaan tai jätetään valitsematta käytännössä silloin, kun tekemätöntä työtä

on jo ehtinyt kasaantua.

Alustavat teoreettiset analyysit osoittavat, että sitoutumisvälineiden kysyntä laskee sen myötä, kun tekemätöntä työtä ehtii kasaantua. Tällainen vaikutus on helppo ymmärtää tarkastelemalla tapausta, jossa välideadlinea tarjotaan vain hieman ennen välideadlinea mukaista määräaika. Tällöin työntekijä sitä tuskin valitsee, koska välideadlineen

mennessä tulisi tehdä hyvin suuri määrä aiemmin tekemättä jäänyttä työtä.

Tampereen yliopistossa on toteutettu digipedagogiikan kehittämishanke¹⁰, jonka osana on pilotoitu mahdollisuutta valita perinteisen lopputentin sijaan kurssien suoritustavaksi kaksi tenttiä: välikoe ja loppukoe. Lopputenttiin verrattuna välikoevaihtoehto osoittautui suosituksi: selvästi yli puolet opiskelijoista valitsi sen. Koska väli-

koe toimii välideadlineena kurssin alkupuoliskon sisältöjen opiskelulle, voisi sen suosioista tutkimuskirjallisuuden hengessä päätellä, että opiskelijoilla esiintyy itsekuriin liittyviä ongelmia ja he ovat niistä tietoisia.

Välikoevaihtoehtoon voi kuitenkin liittyä muitakin sen suosiota selittäviä etuja, minkä vuoksi edellä esitetyn tulokinnan tekemisessä on syytä noudattaa varovaisuutta. Sen sijaan muilla tekijöillä ei liene helppo selittää sitä, että välikoevaihtoehtoon suosio hiipui merkittävästi kurssin edetessä: Esimerkiksi niissä opiskelijaryhmissä, joissa suoritustapa valittiin vasta, kun kurssista oli kulunut jo noin yksi neljäsosa, välikoevaihtoehtoon valitsi kurssin alun noin kolmen neljäsosan sijaan enää suunnilleen puolet.

Edellä mainittu Jysmän, Laamasen ja Lintulan teoreettinen malli selittää opetuksen kehittämisessä tehdyn havainnon sillä, että opiskelijat prokrastinoivat, eli panostavat opiskeluun vähemmän kuin olivat etukäteen suunnitelleet. Näin opiskelematta jääneitä sisältöjä kasaantuu kurssin edetessä, ja välikoevaihtoehtosta tulee yhä vähemmän houkutteleva.

On huomattava, että toisin kuin työssäkäyvien työ ja yksityiselämän asiat, opiskelijoiden vastuut rytmittyvät suuremmalta osin selkeästi peräkkäisten opetusperiodien ja kesäloma-ajan mukaan: yksityiselämän vastuut ovat vähäisempiä eivätkä suoritettavat kurssit pääosin ole keskenään eivätkä kesätöiden kanssa limittäisiä. Näin ollen työssäkäyvillä on menneen prokrastinaation vuoksi kasaantuneita tekemättömiä asioita ainakin keskimäärin enemmän, ja näiden rästitöiden vuoksi vapaaehtoisten deadlinejen suo-

Vain itsekuriingelmäinen tarvitsee sitoutumisvälinettä, kuten deadlinea.

sio lienee vähäisempää kuin opiskelijoilla. Tämä toki riippuu suuresti työn luonteesta ja yksityiselämän vastuista.

Itsekuriiongelmiin ja sitoutumisvälineiden tutkija **David Laibson** on vuoden 2015 artikkelissaan kiinnittänyt huomiota sitoutumisvälineiden vähäiseen suosioon tosielämässä. Hän on selittänyt sitä tulevaisuuden tapahtumiin liittyvällä epävarmuudella ja näin ollen sitoutumisvälineiden joustavuutta vähentävällä – toisin sanoen sitouttavalla – vaikutuksella. Tämä onkin arkikokemuksenkin mukaan keskeistä. Toisaalta myös Jysmän, Laamasen ja Lintulan ajatus siitä, että prokrastinoijalla on jokseenkin aina rästissä tekemättömiä tehtäviä, vastaa arkikokemusta ja on lisäksi Laibsoninkin laatimien teorianmallien ennustama asioiden tila. Näin ollen sekä Laibsonin että Jysmän, Laamasen ja Lintulan mallit lisäävät realistisia piirteitä deadline-kysynnän teorianmalleihin.

SUUNNITTELEMATONTA SITOUTTAMISTA

Malttamattomuus on yleinen inhimillinen piirre, ja se vaikuttanee laajalti ihmisten toiminnassa ja siten yhteiskunnassa ja taloudessa. Keskeiset taloudelliset lopputulemat, kuten työllisyys, koulutustaso, kulutus, säästäminen ja velkaantuminen, riippuvat siitä, millaista malttia ihmiset arkipäivässään haluavat soveltaa ja itsekuriiongelmiin vallitessa kykenevät soveltamaan.

Malttamattomuuden vaikutuksia voidaan hallita erilaisilla vapaaehtoisesti valittavilla ja julkisen vallan tai organisaatioiden asettamilla sitoutumisvälineillä. Tutkimuskirjallisuuden perusteella esimerkiksi kulutus- ja säästämissäätöksiin vaikuttavat kulloinkin käytävissä

oleviin rahavaroihin vaikuttavat politiikkatoimet ja toimien yksityiskohdat.

Erilaisin määräajoin voidaan vaikuttaa sekä tehdyn työn kokonaismäärään että työn ajallisen jakautumisen tasaisuuteen. Vapaaehtoiset sitoutumisvälineet voivat auttaa yksilöitä lisäämään hyvinvointiaan esimerkiksi toimeentulo-ongelmia estämällä ja työkuormitusta tasaamalla. Toisaalta sitoutumisvälineiden kysyntä voi olla eri syistä yksilöiden oman hyvinvoinnin näkökulmasta jopa liian vähäistä, ja poliittiset tai organisaatioiden sitouttavat toimet lienevät tällöin sosiaalisesti tarkoituksenmukaisia.

Suurta osaa olemassa olevista pakottavista, eriasteisesti sitouttavista välineistä ei ole suunniteltu sitouttaviksi, ja olisikin hyvä tutkimuksen keinoin ja muulla tavoin hahmottaa niiden sitouttavasta luonteesta juontuvat vaikutukset. Esimerkiksi tässä artikkelissa mainittuja eläkkeiden maksupäiviä ei ole määritetty kulutusvaikutuksia silmällä pitäen. Siitä huolimatta tällaisia vaikutuksia esiintyy, ja maksupäiviä muutettaessa myös nämä vaikutukset muuttuvat. Samaan tapaan esimerkiksi työtä koskevat määräajat on usein asetettu työn tuotokseen liittyvien tarpeiden takia, mistä huolimatta ne todennäköisesti vaikuttavat myös työn kuormittavuuteen ja tuotoksen kokonaismäärään. «

Kirjallisuus

Baugh, B., & Correia, F. (2022), "Does paycheck frequency matter? Evidence from micro data". *Journal of Financial Economics*, 143(3), 1026–1042.

Frakes, M. D., & Wasserman, M. F. (2020), "Procrastination at the patent office?" *Journal of Public Economics*, 183, 104140.

Laamanen, J-P., Matikka, T. & Paukkeri, T. (2022), "Once or Twice a Month? The Impact of Payment Frequency on Spending Behavior". *VATT Working papers* 147.

Laibson, D. (2015). "Why don't present-biased agents make commitments?" *American Economic Review*, 105(5), 267–272.

Viitteet

- ¹ Laamanen ja LoCard-tutkimusryhmä.
- ² Jysmä ja Laamanen.
- ³ Laamanen.
- ⁴ Laamanen ym. (2022).
- ⁵ Tutkimus koskee aikaa ennen kuin kansaneläke-etuudet siirtyivät kuukauden 7. päivänä maksettaviksi. Tämän takia muutoksen tutkiminen nykyisin saatavilla olevilla aineistoilla ei ole vielä mahdollista.
- ⁶ Baugh ja Correia (2022).
- ⁷ Ks. esim. Pakes ja Wasserman (2020).
- ⁸ Eksperimenttiryhmä Hovi, Kotakorpi, Laamanen ja Remes.
- ⁹ Jysmä, Laamanen ja Lintula (2023), julkaisematon muistio.
- ¹⁰ Laamanen, Lintula ja Jysmä: Digipedagogiikan kehittämisshanke 2022–2023, Tampereen yliopisto.

Miksi yritykset eivät tee yhteistyötä?

Yritysten välisten verkostojen korostetaan usein hyödyttävän paitsi yrityksiä myös alueita, joilla ne toimivat. Liiketoimintaverkostot ovat kuitenkin vaikeaselkoisia, ja niihin vaikuttaa monta asiaa yritysten arvoista niiden käyttämiin teknologioihin. Tutkimukset yhteistyön tuloksista ovat ristiriitaisia.

Yhteistyö vie pidemmälle”, Business Finland mainostaa verkkosivuillaan. Sen mukaan yhteistyötä ja yritysekosysteemejä tarvitaan, koska digitalisaatio, ilmastonmuutos ja ikääntyvä väestö tuovat mukanaan paitsi haasteita myös bisnesmahdollisuuksia. Haasteet ovat kuitenkin niin suuria, että mukaan tarvitaan paitsi monenlaisia yrityksiä myös julkinen sektori ja korkeakoulut. Pienet ja keski-suuret yritykset kaipaavat eväitä kasvuun, ja suuret, niin kutsutut veturi -yritykset vauhtia uudistumiseen.

”Kumppanuudet tuottavat lisäarvoa ja synnyttävät uusia markkinoita. Liiketoimintaekosysteemit ovat suurempia kuin osiensa summa”, Business Finlandin sivuilla kerrotaan. Kuulostaa hyvältä!

Yrityksiä sekä tutkimuslaitoksia tai korkeakouluja yhteen kokoavia tiedepuistoja on alettu perustaa Suomeenkin jo viimeistään 1990-luvulla. Tavoitteet ovat olleet samankaltaisia kuin Business Finland verkkosivuiltaan esittää.

Harmi vain, että tutkimuskirjallisuuden perusteella asia ei ole näin yksinkertainen. Tiedepuistojen eduista on paljon tutkimusta, mutta yhtä lailla on tutkimuksia, joiden mukaan samalla alueella toimiminen ei välttämättä juurikaan tuo yrityksiä yhteen.

KOKOERO LEVENTÄÄ YRITYSTEN VÄLISTÄ KUILUA

Yhdysvalloissa Seattlen alueella Boeingin tehdas ostaa alueen toimittajilta tarvitsemiansa komponentteja ja palveluita. Boeing tilaa ja alihankkija toimittaa. Tämäntyyppiset Hub-and-Spoke -tyyppiset asetelmat eivät kuitenkaan tyypillisesti johda syvälliseen yhteistyöhön, koska toiminta perustuu vahvasti transaktioihin eli yksittäisiin kauppoihin. Perinteinen ostostrategia perustuu kilpailutukseen, ja alihankkija-asiakassuhdetta hallitaan rautaisella kädellä. Perinteisistä toimintatavoista ei pääse helposti eroon.

Vastaava esimerkki on lääketeollisuuden keskittymä Corkin alueella Irlannissa. Senkin vaikutukset alueellisiin toimijoihin on raportoitu minimaalisiksi. Esimerkit eivät ole poikkeuksia, vaan näin kuvio yleensä toimii.

Suuret yritykset haluavat tyypillisesti tehdä yhteistyötä toisten suurten yritysten kanssa ja vastaavasti pienet yritykset toisten pienten yritysten kanssa. Samankokoiset yritykset ymmärtävät helpommin toisiaan.

Pienet yritykset kokevat olevansa eri aaltopituudella suurten yritysten kanssa: Suuret yritykset koetaan byro-

kraattisiksi. Niiden päätöksenteko vie kohtuuttomasti aikaa. Pienet yritykset puolestaan joutuvat usein taiteilemaan likvidien varojensa kanssa, eivätkä tilannetta helpota suuryrityksen viivästyneet tilaukset tai myöhästyneet maksut.

Tiedepuistot tarjoavat erilaisille yrityksille mahdollisuuden majoittua maantieteellisesti

JARI RUOKOLAINEN

Jari Ruokolaisella on dosenttuuri Tampereen yliopistossa johtamisen ja talouden laitoksella. Hän toimii myös tuntiopettajana Aalto-yliopistossa ja Vaasan yliopiston Seinäjoen yksikössä.

Kirjallisuus

Markusen, A. (1996), "Sticky places in slippery space, economic geography", *Economic Geography*, 72, 293–313.

Ruokolainen, J., & Igel, B. (2022), "The elusiveness of business networks—Why do science park firm tenants not collaborate with neighbors?", *Industrial Marketing Management*, 101, 113–124.

Ruokolainen, J., Nätti, S., Juutinen, M., Puustinen, J., Holm, A., Vehkaoja, A., ja Nieminen, H. (2023), "Digital healthcare platform ecosystem design: A case study of an ecosystem for Parkinson's disease patients", *Technovation*, 120, 102551.

Ruokolainen, J., Yrjönkoski, K., Hautamäki, P. (2023), "Joint service portfolio creation for the entrepreneurial educational institutes", IN: *Industrial Marketing and Purchasing Group Conference (IMP2023)*, Manchester 22nd-25th August 2023, UK (forthcoming)

Wilkinson, I., Young, L., ja Freytag, P. V. (2005), "Business mating: Who chooses and who gets chosen?", *Industrial Marketing Management*, 34(7), 669–680.

lähelle toisiaan. Maantieteellisen läheisyyden on arveltu synnyttävän mahdollisuuksia erilaisten yritysten yhteistyöhön. Yleensä tiedepuistoihin houkutellaan yrityksiä tarjoamalla rahoitukseen tai verotukseen liittyviä etuja. Isot yritykset kuitenkin hakevat pääasiassa näitä verohyötyjä ilman aikomusta sitoutua paikalliseen yhteisöön. Kansainväliset yritykset taas perustavat tiedepuistoihin yleensä tuotekehitykseen liittyviä toimintoja.

Näitä toimintoja kuitenkin rajoitetaan ja valvotaan hyvin tarkkaan. Yritysten R&D- eli tuotekehitysyksiköt perustavat toimistoja tekemään hyvin tarkkarajaisia tuotekehitystyötä tai sen alihankintaa. Kun yritykset sijoittavat R&D-toimintojaan kohdemaihin, ne hakevat yritystuki maksimaalista hyödyntämistä ja kustannuksiltaan edullista työvoimaa. Yleensä nämä etäälle sijoitetut tuotekehitystoiminnot eivät siis juurikaan hyödytä paikallista yhteisöä eivätkä ne hyödynnä mainittavasti muuta paikallista osaamista. Verkostoituminen jää vähin.

Yhteistyön puute näkyy myös julkisen sektorin ja pienten yksityisten toimijoiden välillä. Melbournessa tutkijat ovat raportoineet yhteistyön vaikeuksista matkustamisen organisoimisessa. Julkinen ja yksityinen liikenne eivät toimi yhteen niin, että siitä syntyisi mielekäs kokonaisuus matkustajille. Vaihto liikennevälineestä toiseen koetaan tarpeettoman hankalaksi.

JOSKUS TARVITAAN ULKOPUOLISTA APUA

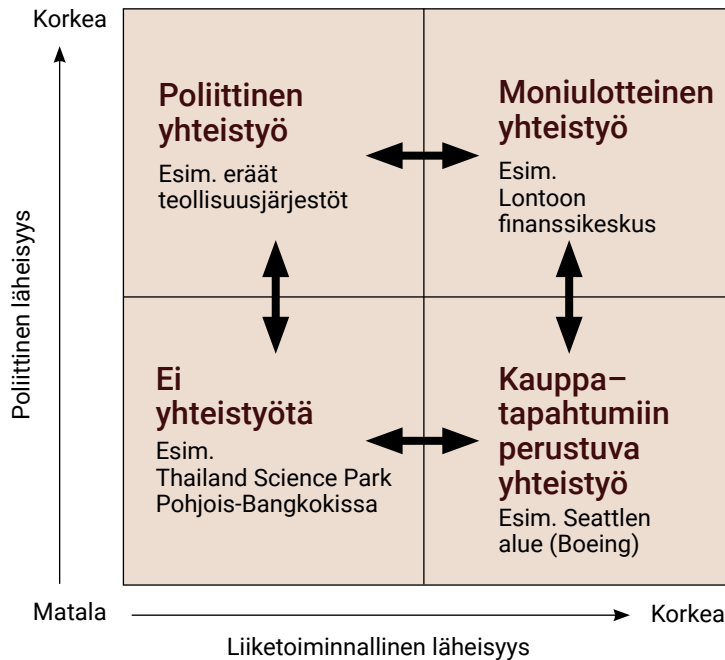
Maantieteellinen läheisyys ei useinkaan johda yritysten väliseen yhteistyöhön tiedepuistoissa tai teollisuusalueilla. Muut toiminnan läheisyyttä kuvaavat tekijät merkitsevät tutkimusten mukaan enemmän.

Samantyyppisten teknologioiden käyttö helpottaa yhteistyötä. Puhutaan teknologia läheisyydestä. Eräs haastattelemamme yrittäjä kertoi ilahtuneensa kovasti, kun tiedepuistoon Thaimaan Rangsitissa tuli yritys, joka käytti samaa peruskomponenttia tuotteissaan. Yrittäjä totesi kuitenkin samaan hengenvetoon, ettei yhteistyötä syntynyt – kumpikin oli liian kiireinen tahollaan.

Arvojen merkitys korostuu, kun yhteistyö ei rajoitu pelkästään kauppojen tekoon. Arvopohjaista yhteistyötä saattaa syntyä, jos yritykset sitoutuvat paikallisen yhteisön kehittämiseen muun muassa paikallisten yhdistysten kautta. Pienessä yhteisössä samaan uskonnolliseen yhteisöön kuuluminen saattaa parantaa mahdollisuuksia menestystä.

Alueellisten yritysten yhteistyön synnyttämiseen tarvitaan usein kolmannen osapuolen apua. Yhdysvaltalainen taloustieteilijä **Ann Markusen** on kuvannut ita-

KUVIO 5. ERILAISIA YHTEISTYÖMUOTOJA

lialaistyyppisiä teollisuusalueita, joissa yhteistyötä vievät eteenpäin alueelliset yritysyhdistykset. Esimerkiksi Thaimaan Phuketissa yritysyhdistys koordinoi toimintaa kunnan kanssa muun muassa vesivarastojen rakentamiseksi alueen turismiteollisuudelle.

Näillä teollisuusalueilla työvoima liikkuu yrityksestä toiseen kapasiteettitarpeen mukaan, ja innovaatiot jalautuvat nopeasti. Uudessa-Seelannissa viinialan tuottajien selvitys korostaa yhteisten tavoitteiden ja ongelmien tunnistamista. Yhteisten tietokarttojen kehittäminen ja luottamuksen rakentaminen luovat sekä yliopistoille että alan yrityksille mahdollisuuden antaa oman osuutensa yhteisen tulevaisuuden eteen. Tutkimuskirjallisuudessa käytetty englanninkielinen termi on *local embeddedness*, jonka voisi vapaasti suomentaa sulautuneisuudeksi paikallisyhteisöön.

MIKÄ OLISI SUOMEN MALLI?

Muulla tehdyistä virheistä ja menestyksistä voi ottaa oppia. Meidän tulisi luoda "Suomen malli", johon kuuluu sekä riittävä rahoitus yhteistyön ja yhteistyömallien synnyttämiseksi että yliopistojen yhteiskunnallisen tehtävän vahvistaminen ja aluetoimijuuden kehittäminen.

Business Finlandin nykyisin tarjoama veturirahoitus ei välttämättä motivoi suuria yrityksiä pysyvään yhteistyöhön pienten yritysten kanssa. Näyttäisi kuitenkin siltä,

että pienimuotoinenkin liiketoiminta isojen ja pienten yritysten välillä voi olla hyödyllistä. Siitä seuraava keskusteluyhteys kehittää luottamusta siihen, että isotkin yritykset sioutuvat paikalliseen kehittämiseen.

Suomessa yritykset saavat ulkoista rahoitusta yleensä lopputuotteiden kaupallistamiseen tai tutkimukseen. Ekosysteemien rakentamista Suomessa ei sen sijaan juurikaan rahoiteta, vaikka se takaisi uudenlaisen jalostusarvoa lisäävien tuotantoketjujen syntymisen. Varsinkaan varteenotettavia globaaleja kehitysalustaekosysteemejä ei suomalaisilla yrityksillä ole juurikaan tarjota, vaikka fokusoiduille kehitysalustoille olisi tarvetta esimerkiksi lääketieteessä.

Oppilaitokset, erityisesti yliopistot, luovat tulevaisuutta tutkimuksen kautta. Oppilaitosten tarvitsee tietää, mitä tulevaisuudessa tarvitaan, jotta ne pystyvät suunnittelemaan opetustaan. Yritysten puolestaan pitäisi pystyä hyödyntämään tutkimusta pystyäkseen uudistumaan. Suomessakin oppilaitosten intresseissä olisi synnyttää jaettava näkemystä tulevaisuuden suuntaviivoista tiekartoiksi puettuna. Viimeaikainen keskustelu tohtorien työllistymisestä korkeakoulujen ja julkisen sektorin lisäksi myös teollisuuteen tulee tarpeeseen.

Suomessa kunnat omistavat kehitysyhtiöitä alueensa elinvoiman ja teollisuuden kehittämiseksi. Monesta kunnasta löytyy elinkeinoasiamiehiä. He painivat akuuttien ongelmien kuten tiettyjen ammattiosajien vajeen kanssa. Oppilaitosten yhteisen roolin kasvattaminen kehitysyhtiöiden ja elinkeinoasiamiesten rinnalle hyödyttää kaikkia. Eri oppilaitosten esiintyminen alueellaan yhtenä rintamana tekee yritysten ja oppilaitosten yhteistyöstä mielekkäämpää.

Yritysyhteistyöhön liittyvät haasteet ovat moniulotteisia. Vuoropuhelu teollisuusalue-tutkijoiden kanssa kannattaisi, jotta Business Finlandin verkkosivujen yhteistyöehkukukselle saataisiin todellista katetta. «

Yhden ammatti, toisen harrastus

**Samoista työ-
mahdollisuuksista
kilpailee tekijöitä,
jotka ovat valmiita
suorittamaan työn
jopa korvauksetta
– puhtaasta
esiintymisen
ilosta.**

Olen usein kuullut kulttuuri- ja taidealan kollegojeni pitävän harjoittamaansa ammattia parhaana kuviteltavana mahdollisena – jos ei oteta huomioon palkkausta, pitkiä ja epämääräisiä työaikoja, työn raskautta ja haastavuutta sekä yleistä toimeentuloon liittyvää epävarmuutta.

Mikä selittää ihmisten hakeutumisen alalle, jonka harjoittaja kohtaa moisia haasteita?

Monet muusikot, tanssijat ja näyttelijät päätyvät kouluttautumaan alalle harrastuksen kautta. Tyypillisesti jossain vaiheessa vakaluonteinen harrastus muuttuu vaivihkaa ammatiksi. Mielenkiintoisen tilanteesta tekee se, että heidän harjoittamansa ammatti säilyy monien muiden ihmisten harrastuksena. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa osittain samoista työmahdollisuuksista kilpailee tekijöitä, jotka ovat valmiita suorittamaan työn jopa korvauksetta – puhtaasta esiintymisen ilosta.

Entä jos vastaava tilanne vallitsi esimerkiksi LVI-alalla? Mitä jos

suuri joukko ihmisiä olisi valmis käyttämään vapaa-aikaansa harjoittelemalla putkistojen hitsausta, käyttövesi-, viemäri- ja lämmitysjärjestelmien asentamista sekä ilmanvaihtojärjestelmien mittausta ja tasapainotusta, toivoen hartaasti pääsevänsä esittelemään taitojaan ihmisten ilmoilla sopivan tilaisuuden osuessa kohdalle?

Australialainen ekonomisti **David Throsby** on tarkastellut kulttuurialan työmarkkinoiden erityispiirteitä ja esittänyt teoreettisen kehikon, jolla hän pyrkii selittämään voittoa tavoittelemattomien toimijoiden suurta määrää kulttuurialalla. Taloustieteen alalla klassinen yrityksen teoria olettaa yrityksen toiminnan keskeiseksi motivaattoriksi voiton maksimoinnin. Suomessa osakeyhtiölaki toteaa, että yhtiön toiminnan tarkoitus on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin määrätä.

Throsby (2004) esittää yrityksen hyötyfunktioille vaihtoehtoisen muodon, jossa yritys (tässä tapauksessa kenties kulttuurialalla toimiva yhteisö tai ammatinharjoittaja)

pyrkii voiton lisäksi maksimoimaan tuotteen laadun. Eri toimijat ope- roivat erilaisilla preferensseillä ja arvostavat liikevoittoa ja tuotteen laatua eri painoarvoilla, mikä Thros- byn mukaan voisi selittää jopa nol- lavoitoilla toimivien yritysten suurta määrää alalla.

Taidealojen töitä ajatellaan usein tehtävän intohimosta. Tämä intohi- mo vaikuttaa varmasti siihen, miten taidealan työntekijät ja yrittäjät nä- kevät työnsä arvon. He saattavat olla valmiita hyväksymään haasteita ja taloudellista epävarmuutta, koska he näkevät työn tekemisen palkitsevana itsessään.

Tässä kohtaa voisin yrittää us- kotella lukijalle, että ratkaisu työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen ongelmiin alalla kuin alalla olisi vain opetella nauttimaan työstään ja näkemään työnsä loppu- tuloksen itsessään tavoittelemisen arvoisena palkintona.

Näin en kuitenkaan väitä. Jos työstä saatava kompensatio ei ole riittävä ja työntekijä kokee, että yh- teiskunta ei arvosta hänen teke- määnsä työtä, ei hänelle myöskään synny edellytyksiä kokea omaa työ- panostaan merkityksellisenä. «

Eero Salonlahti

Kalle Korhonen aloitti tutkijanuransa tutkimalla monikielisyyttä antiikin ajan Sisiliassa. Nyt hän valvoo Koneen Säätöistä lähteviä rahavirtoja, puhuu moniarvoisuuden puolesta ja ihmettelee ihmisiä, jotka eivät ymmärrä ihmistieteitä.

Jo muinaiset sisilialaiset

Vielä 1990-luvulla antiikintutkijat ajattelivat yleisesti, että ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina kieli Sisiliassa vaihtui nopeasti kreikasta latinaksi ja että saaren asukkaat olivat pääosin yksikielisiä, joko kreikan- tai latinankielisiä. Nuori väitöskirjatutkija **Kalle Korhonen** epäili vallitsevaa käsitystä. Miksi keskellä Välimeren mereireittejä sijainneessa Sisiliassa olisi vallinnut tällainen monokulttuuri?

Helsingin yliopistossa vaikutti tuolloin epigrafiikkaan eli piirtokirjoitusten tutkimukseen ja onomastiikkaan eli nimistöntutkimukseen keskittynyt tutkijayhteisö, jonka piiriin oli vähitellen päässyt myös Korhonen. Joukossa vaikutti maailmanlaajuisesti tunnustettuja huippututkijoita, kuten **Heikki Solin**, **Olli Salomies** ja **Mika Kajava**. Heidän siipiensä alla Korhonen pääsi jo tutkijauransa alkumetreillä tekemään sekä kenttätöitä esimerkiksi Keski- ja Etelä-Italiassa että julkaisemaan vastalöytyneitä tekstejä tai aiemmin löydettyjä tekstejä aiempaa paremmin toimitettuna.

Sisilian toiseksi suurimman kaupungin Catanian museossa Korhonen alkoi tutkia vanhaa kirjoituskokoelmaa. Tutkimus vahvisti hänen oletuksensa. Latina oli kyllä roomalaisen vallan pääkieli, mutta kreikka oli arvostettu kirjallisen sivistyksen kieli, jota käytettiin eliitistä orjiin. Etenkin puheessa on luultavasti käytetty myös monia muita kieliä.

”Emme näe sellaista kulttuurin esineellistämistä kuin nykyään, eli että tietyistä kulttuuripiiristä kotoisin olevat ihmiset leimataan tietynlaisiksi. Ennakkoluuloja on kuitenkin varmaan ollut tuolloinkin”, Korhonen sanoo.

Jos jo muinaiset sisilialaiset osasivat elää monikielisessä ja monimuotoisessa yhteiskunnassa, sen pitäisi onnistua myös 2020-luvun Suomessa, hän ajattelee. Tällai-

sen moniarvoisen maailman puolesta hän tekee nykyään töitä Koneen Säätiön tiede- ja taiderahoituksen johtajana.

Viime vuosina työ tuntuu käyneen aiempaa työläemmäksi. Säätiön rahoituspäätöksiä tai sen rahoittamia tutkijoita ja taiteilijoita kritisoidaan railakkaasti etenkin sosiaalisessa mediassa mutta välillä myös tiedotusvälineissä. Monen mielestä suuri osa tieteistä ja taiteista on ajan ja rahan haaskausta tai jopa yhteiskunnalle haitallista.

”Nythän näyttää taas siltä, että on ihmisiä, jotka eivät välitä tieteen tekemisestä ollenkaan tai hyväksy sitä. Varsinkaan ihmistieteiden tekemistä, jos niiden koetaan häiritsevän omia käsityksiä. En tiedä, mikä olisi oikea tapa saada ihmiset uskomaan, että varsinkin ihmistieteellinen tutkimus on ihmis- ja muun lajikunnan kannalta todella tärkeää”, hän sanoo.

MUIDEN TYÖN MAHDOLLISTAJA

Koneen Säätiö on noussut 2000-luvulla yhdeksi Suomen suurimmista yksityisistä tieteen ja taiteen rahoittajista. Siitä on tullut tiede- ja kulttuuriväen suosikkimesenaatti, joka esimerkiksi vuonna 2022 jakoi apurahoina, palkintoina ja lahjoituksina 48 miljoonaa euroa. Rahasummalla pitäisi yllä esimerkiksi Vaasan yliopistoa.

Korhonen ei istu yksin tämän rahakirstun päällä, vaan apurahahakemuksia arvioivat ulkopuoliset ammattilaiset, ja lopulliset rahoituspäätökset tekee säätiön hallitus. Korhosella on kuitenkin merkittävä rooli sekä arvioijien valinnassa että siinä, mitkä heidän ehdotuksistaan esitellään hallitukselle. Hän on myös päättämässä säätiön rahoituksen suurista linjoista. Harva prekaari humanisti nousee vastaavaan asemaan.

Korhonen palkattiin säätiöön vuonna 2012 alun perin tiedeasiamieheksi tehtävään, jossa hän vastasi säätiön juuri alkaneesta kieliohjelmasta. Kieliohjelmassa pyrittiin edistämään yhtäältä suomen ja pienten suomalais-ugrilaiseen kieliryhmään kuuluvien kielten, toisaalta Suomen kaikkien vähemmistökielten asemaa.

Kun Korhonen tuli taloon, Koneen Säätiön toiminta oli ollut jo kymmenisen vuotta voimakkaassa kasvussa, minkä jälkeen kasvu on vain jatkunut. Vuonna 2000 säätiö jakoi apurahoja ja avustuksia hieman yli miljoona euroa, vuonna 2010 vähän yli 10 miljoonaa euroa ja 50 miljoona euron raja menee rikki kuluvana vuonna. Avustuskohteiksi ovat nousseet tieteen lisäksi myös taide ja

KALLE KORHONEN

Syntynyt Helsingissä vuonna 1968, asuu Espoossa.

Koneen Säätiön tiede- ja taiderahoituksen johtaja.

FT, klassisen filologian dosentti.

Perheeseen kuuluu puoliso Taru Tappola sekä lapset Otso, Aamos ja Alvar.

Harrastaa sulkapalloa, teknoklubeja sekä kielten ja avaruuden miettimistä.

tietokirjallisuus ja myöhemmin myös erilaiset yhteiskunnalliset hankkeet. Muutos henkilöityy hissiyhtiö Koneen omistajasukuun kuuluviin **Hanna Nurmiseen** ja **Ilona Herliniin**. Entistä suuremman taloudellisen pelivaran on tuonut hissiyhtiö Kone Oy:n menestys maailmanmarkkinoilla. Yhtiöllä ei ole mitään tekemistä säätiön toiminnan kanssa, mutta säätiö on noin 11 prosentin osuudellaan yksi yhtiön suurimmista omistajista, ja saa osinkoja siinä missä muutkin omistajat.

Toiminnan paisuessa myös säätiön henkilökunta on kasvanut. Kun Korhonen tuli säätiöön, Tehtaankadulla sijainneessa toimistossa oli vain kolme muuta työntekijää. Nyt säätiö on muuttanut Lauttasaaren kartanoon ja sillä on siellä työntekijöitä viitisentoista. Tämä on suomalaisessa säätiökentässä harvinaista, ja joidenkin mielestä väärin. Eikö rahat kannattaisi antaa johtajien, koordinaattorien ja tiedottajien sijaan suoraan tutkijoille ja taiteilijoille?

”Säätiöpiireissä on ollut diskurssi, että ei yhtään hallintoa säätiöön, vaan kaikki rahat rahoitettaville tekijöille.

Tästä on kuitenkin tutkimustietoakin, että pieni hallinnollinen kulu auttaa säätiön toimintaa enemmän kuin jos olisi vain osainen henkilö, joka lähettää rahat niille, jotka joku proffa on valinnut.”

Korhonen näkee nykyisessä työssään yhtymäkohtia aiempaan työhönsä tutkijaopettajana yliopistossa. Tärkeä osa hänen työtään on mahdollistaa apurahansaajien työ, samaan tapaan kuin hän yliopistonlehtorina auttoi opiskelijoita ja väitöskirjatutkijoita.

”Omat rajat pitää hyväksyä. En voi mennä neuvomaan, miten tutkimusta, taidetta tai yhteiskunnallista toimintaa tehdään. Mutta voin tukea muilla tavoilla: auttaa siinä, miten itseä tai projekteja johdetaan, miten viestitään, miten kerrotaan omasta työstään.”

Enää Korhonen ei koe voivansa kutsua itseään tutkijaksi, vaikka hänen työsopi-

muksessaan onkin määritelty kuukausi tutkimusaikaa vuodessa. Tutkijaidentiteettinsä hän kertoo kuitenkin säilyttäneensä, vaikka sen oheen onkin tullut "säätioidentiteetti".

"Säätioidentiteettiin kuuluu hyväksyä, että minä en ole päähenkilö, vaan tehtävämme on edistää muiden työtä ja myös ymmärtää, mistä siinä työssä on kyse."

SÄÄTIÖIDEN VARASSA LEPÄÄ PALJON

Säätioiden merkitys suomalaiselle tieteillemme ja taiteelle on monella alalla suorastaan kriittinen. Säätiot ja rahastot ry:n selvityksen mukaan säätiot jakoivat vuonna 2022 tukea yhteensä 516 miljoonaa euroa. Siitä tieteille meni 57, taiteille 15 ja muuhun yhteiskunnan kehittämiseen 28 prosenttia.

Tieteessä säätiorahoituksen rooli on merkittävin humanistisissa tieteissä ja lääketieteissä, lähes 30 prosenttia kaikesta tutkimusrahoituksesta. Taiteiden puolella arkkitehtuurin ja rakennustaiteen, muotoilun ja taidekasityön sekä visuaalisten taiteiden rahoituksesta säätioiden osuus oli samaa luokkaa kuin julkisen rahoituksen. Tästä seuraa se vaara, että yhden tai useamman merkittävän säätion muuttamisa strategiansa jokin tieteen- tai taiteenala voisi jäädä yhtäkkiä liki tyhjän päälle.

"Jatkuvuuden ja uusien avausten balanssi täytyy pitää, kun on niin iso toimija kuin me."

Maailmalla on usein nähty, että säätion kasvaessa siitä tulee myös varovainen – liiankin varovainen. Säätioiden etuna julkiseen rahoitukseen nähden on se, että niiden on helpompi ottaa riskejä ja tarttua toimeen nopeasti. Rahoittaa tärkeäksi katsomiaan asioita, joille ei kenties ole muita rahoituskanavia olemassa. Näin ne pystyvät täydentämään kankeampia julkisia rahoituskanavia muutenkin kuin vain rahaa pumpaamalla.

"Täytyy pitää varansa, ettei aleta käyttäytyä kuin verovaroilla toimiva taho. Onhan Suomessakin nähty säätiokentällä sellaista,

että jokin säätio alkaa käyttäytyä kuin virallinen Suomen kansaa edustava toimija, mikä johtaa hyvin suureen varovaisuuteen siinä, mitä tuetaan."

Koneen Säätiossä tällaiseen varovaisuuteen ei ole sorruttu.

"TIETYN JENGIN" SILMÄTIKKUNA

Koneen Säätion arvot ovat tieteen ja taiteen vapaus, ekososiaalinen sivistys, moninaisuus, rohkeus, pitkäjänteisyys ja yhteisöllisyys.

Pitkään säätion arvot eivät herättäneet sen suurempaa keskustelua kuin minkään muunkaan organisaation arvot: hyviä ja kauniita asioita, ei siinä mitään. Tieteiden ja taiteiden ulkopuolella harva suomalainen kiinnitti Koneen Säätioon mitään huomiota.

Maailmalla säätioita on kritisoitu läpinäkymättömyydestä ja korruptiosta. Vuonna 1956 perustetussa Koneen Säätiossäkin jaettiin ensimmäisinä vuosikymmeninä rahaa pitkälti hyvä veli -verkoston sisällä. Tästä on puhunut muun muassa säätion hallituksen nykyinen puheenjohtaja Hanna Nurminen itse.

Merkittävinä vallankäyttäjinä säätioidenkin on oltava valmiit ottamaan vastaan yhteiskunnallista kritiikkiä. Nykyistä Koneen Säätiota ei kuitenkaan ole kritisoitu vallan väärinkäytöstä tai muustakaan suhmuroinnista, vaan vääränlaisista arvoista.

Viime vuosina Koneen Säätiosstä on tullut polarisoituneessa yhteiskunnallisessa keskustelussa osapuoli. Monelle suomalaiselle liberaali "woke-säätio" edustaa kaikkea sitä, mitä nykymaailmassa on pielessä: feminismiä, vähemmistöjen paapomista, ilmastovouhottusta. Sillä ei kriitikoille yleensä ole merkitystä, että kyse on yksityisestä rahasta ja että enimmäkseen säätion tuki menee ihan muihin kohteisiin. Säätio on kerännyt jo muutamana vuoden kasvavassa määrin kritiikkiä, mutta padot aukesivat kunnolla, kun säätio tänä syksynä kertoi rahoittavansa Elokapiinaa. Säätio itse kutsuu järjestön toimijoita ympäristöaktivisteiksi, moni muu rikollisjärjestöksi tai terroristeiksi – nämä kun ovat esimerkiksi häirinneet mielenosoituksillaan autoliikennettä.

"Jos rikollisjärjestö ilmoittaa etukäteen, miten ja missä rötöstelee, niin poliisin lienee helppoa reagoida asianmukaisesti. @KoneenSaatio'ta kysyn, että miten meni noin niin kuin omasta mielestä? Antamallanne siemenrahalla tehdään nyt isoa haittaa", kokoomuksen kansanedustaja **Tere Sammallahti** kirjoitti X:ssä.

Täytyy pitää varansa, ettei aleta käyttäytyä kuin verovaroilla toimiva taho.

KALLE KORHOSEN KIRJAVINKKI

ALBERTO VÁRVARO
Lingua e storia in Sicilia.
Sellerio, 1981.

” Tutustuin romaani-
kielten tutkijan **Alberto**
Várvaron vuonna 1981 julkais-
tuun kirjaan *Lingua e storia in*
Sicilia (Dalle guerre puniche alla

conquista normanna) väitöskirjani tekemisen alkuvai-
heessa. Se käsittelee Sisilian historiaa sosiolingvivistisesti
ns. puunilaissodista (200-luvulla eaa.) normanniaikaan,
oikeastaan 1300–1400-luvuille asti.

Kirjasta käy hyvin ilmi Várvaron oma ajatus eri histo-
riallisten ajanjaksojen keskinäisestä paremmuudesta: 'Ei
ole epäilystäkään siitä, että Sisilian poliittisen ja kulttuu-
rihistorian loistavin ajanjakso oli aika arabivalloituksesta
schwabilaisen dynastian loppuun' eli 800-luvulta 1200-lu-
vun lopulle. Ehkä emme nykyään yhtä innokkaasti arvota
historian ajanjaksoja, mutta minut Várvaron kaikkiin ai-
neistoihin syvästi perehtyvä tutkimusote sai kiinnos-
tumaan myös Sisilian keskiajasta, josta teinkin hiukan
tutkimusta väitöskirjan jälkeen. Lisäksi antiikin sosioling-
vistiikkaa valaisevien aineistojen käsittely on suvereenin
älykästä, vaikka Várvarolla ei ollut käytössään läheskään
yhtä hyvää lähdeaineistoa kuin mitä me myöhemmät
tutkijat olemme saaneet koottua."

"Minkälaisen viestin Koneen Säätiö lähettää kaikille
oikeille tietentekijöille, joiden perustellut hakemukset
päätyivät mappi ö:hön? Tällaisen: unohtakaa vakava tie-
de, vetäkää potkuhousut jalkaan ja menkää Mannerhei-
mintielle kirkumaan ja pysäyttämään ambulansseja", kir-
joitti toimittaja **Sanna Ukkola** *Iltalehdessä*.

Perussuomalaisen *Suomen Uutiset* -lehden päätoi-
mittaja **Matias Turkkila** on kutsunut säätiötä Twitterissä
"woke-emitteriksi".

Korhonen ei puhu kovin paljon politiikasta, mutta
sanoo, että "tietty jengi yhden puolueen ydinpiirissä" on
pyrkinyt jo monta vuotta nostamaan Koneen Säätiön it-
selleen epämieluisia rahoituspäätöksiä julkisuudessa ti-
kunnokkaan.

DEMOKRATIAN PUOLESTA

Korhonen kertoo tottuneensa kritiikkiin,
mutta välillä kirjoittelu menee hänenkin
mielestään liian pitkälle. Häntä ärsyttää vie-
läkin *Metsä*-lehden syyskuussa julkaistava
juttu Elokapiinan rahoittamisesta, otsikolla
"Koneen Säätiö tukee huuhaata". Saman ju-
tun ohessa oli myös toimittajan kommentti,
jossa oli mainittu nimeltä tutkijoita ja tai-
teilijoita, joita säätiö oli tukenut. Otsikko oli
"Rahaa muihinkin omituisuuksiin".

"Se oli ikävä ja pahantahtoinen juttu."

Korhonen ajattelee, että Elokapiina hyö-
dyntää toiminnassaan perusoikeuksiin
kuuluvia mielenosoitus- ja kokoontumisva-
pautta, ja niiden tukeminen on myös demo-
kratian tukemista. Hänen mielestään säätiön
ei pidä ajatella liikaa brändiään ja mainettaan
päätöksiä tehdessään, ja itse asiassa säätiön
linjan mukaiset rohkeat päätökset ovat brän-
dille vain hyväksi.

"Emme rupea jatkossakaan kyselemään
päätöksiimme lupaa miltään puoluetoimis-
tolta – tai edes Suomen kansalta."

Tällä hän viittaa MTV3:n uutiseen kyse-
lystä, jossa tuhannelta suomalaiselta oli ky-
sytty, "oliko Elokapiinalle myönnetty apuraha
mielestäsi oikein". Vastaaajista 21 prosenttia
vastasi myöntävästi, 45 prosenttia kieltävästi
ja lopuilla ei ollut mielipidettä.

KATSE IRTI OMASTA NAVASTA

Säätiöjohtaja Korhonen suhtautuu intohi-
moisesti paitsi tieteeseen myös taiteeseen.
Häntä kiinnostaa kovasti kaikenlainen ny-
kytaide, vaikka käykin näyttelyissä "liian
vähän". Hänen vaimonsa on Helsingin tai-
demuseon HAMin julkisen taiteen päällik-
kö **Taru Tappola**, ja myös hänen sisarensa
työskentelevät taiteen parissa.

Musiikkimakuaan hän luonnehtii vaih-
toehtomusiikkiin suuntautuvaksi. Hän
kuuntelee esimerkiksi post-punkia, grun-
gea, indie folkia, konemusiikkia ja etnoa
sekä vanhaa ja uutta klassista musiikkia. Ko-
keellisuutta hän arvostaa myös televisiossa
ja elokuvissa.

Joku voisi kutsua Korhosen makua eli-

tistiseksi. Myös Koneen Säätiotä mojitetaan välillä – taidekentän sisälläkin – siitä, että se tukee liikaa kaikkea omituista ja häröä. Pitkään säätio myös itse kannusti apurahanhakijoitaan ”rohkeisiin avauksiin”. Sanapari herätti hämmennystä, hilpeyttä ja myös suuttumusta. Vuonna 2021 säätio lakkasi puhumasta rohkeista avauksista.

”Rohkeus on meillä edelleen arvona, mutta oli surullista, että jotkut kokivat, että jos rahoitusta ei tule, eivätkö he sitten ole rohkeita. Tai kysyivät, kuka sitten tukee epärohkeaa tiedettä. Siitä tuli puhetapa, että Koneen Säätio tukee vain outoja juttuja. Mutta jos katsoo myöntöpäätöksiä, tähän ei pidä paikkaansa.”

Tieteessä kysymys aiheiden marginaalisuudesta ei ole Korhosen mukaan oleellinen. Uusi tieto rakentuu aina vanhan päälle, eikä koskaan voi tietää, mikä nykypäivänä vähälle huomiolle jäävä tutkimus nousee arvoon joskus myöhemmin. Taiteessa on kuitenkin hänenkin mielestään aiheellista kysyä, löytääkö teos yleisöä.

”Me emme silti kannusta hakemusten arvioijia siihen, että rahoitusta saisivat vain sellaiset hankkeet, jotka potentiaalisesti keräisivät suuria yleisöjä. Olemme panostaneet myös alkutuotantoon, jolla ei ole valmista yleisöä. Silloin on riski, että työ jää pienen piirin jutuksi.”

Korhonen ei pyytele kulttuurimakuaan anteeksi, mutta tunnustaa nauttivansa myös ”globalisoituneesta” viihteestä. Katsottu on esimerkiksi *Tähtien Sodat* ja *Sormusten herat*. Kokonaan toinen kysymys on kuitenkin se, mikä oikeastaan onkaan maailman mitapuulla marginaalista.

Palaamme Korhoselle tärkeään monikulttuurisuuden ja kansainväliseen yhteistyöhön.

”Tutkijayhteistyö yli rajojen on ollut antiikintutkimuksessa minulle erityisen tärkeää. Hyvää tutkimusta ei millään alalla voi olla ilman yhteyttä eri maiden tutkijayhteisöihin.”

Niin Suomessa kuin Euroopassakin on Korhosen mukaan liian usein taipumusta katsoa omaan napaan. Osin tämä koskee

säätioitäkin, joilla kansainvälistä toimintaa voi tosin rajoittaa myös oman maan lainsäädäntö.

”Yhä suurempi osa maailman nuorisosta kasvaa Euroopan ulkopuolella, ja sekä Aasiassa, Afrikassa että Etelä-Amerikassa tapahtuu kehityskulkuja, joista meidän pitäisi olla paremmin tietoisia. Samaan aikaan meillä kuitenkin käännytään sisäänpäin, myös silloin, kun aletaan kuvitella, että ihmiset eri puolilla maailmaa eri kulttuureissa ovat jotenkin olennaisesti erilaisia.”

TUTKIJAN TEHTÄVÄ ON LISÄTÄ YMMÄRRYSTÄ

Humanistiset tieteet olivat 2010-luvulla kovilla, kun yliopistojen rahoitusta leikattiin etenkin **Juha Sipilän** hallituksen kaudella. Oikeastaan tieteen rahoitus on ollut huolestuttavalla tolalla koko hänen säätiouransa ajan, Korhonen sanoo. Koko ihmistieteellinen perustutkimus on Suomessa hänen mielestään rahoituskuopassa muihin Pohjoismaihin nähden, ja tilanne näyttää vain pahenevan. Poliitikot kyllä puhuvat usein tieteen merkityksestä, silloinkin kun leikkaavat siltä. Yleensä heillä on kuitenkin mielellään lähinnä sellaiset alat, joiden voi nähdä tuottavan työpaikkoja, keksintöjä ja veroeuroja.

Mutta mitä hyötyä meille suomalaisille on siitä, että täällä tutkitaan vaikka antiikin Sisilian monikielisyttä? Eikö niilläkin rahoilla voisi tutkia vaikka syöpälääkkeitä?

”Syöpätutkimus tarjoaa tosi tärkeän, mutta silti vain yhden osan kokonaisuutta. Jos halutaan vähentää ihmisen kuolleisuutta syöpään, pitää tutkia ja tuntea myös ihmisen kulttuuria”, Korhonen sanoo.

Suomessa tehdään hänen mukaansa todella laadukasta ihmistieteellistä tutkimusta, joka edistää tiedettä globaalissakin katsannossa. Siitä ei vain meillä tiedetä tarpeeksi, ehkä siksi, että palstatilan vievät lääketieteen ja tekniikan edistysaskeleet.

Kysymys tutkimuksen hyödyistä on Korhosen mielestä joka tapauksessa toissijainen. Tutkijoiden tehtävä on viedä tiedettä eteenpäin ja lisätä ymmärrystämme kaikenlaista asioista, ei miettiä vaikkapa verotuloja.

”En minä osaa vastata ihmiselle, joka ei ollenkaan arvosta ihmistieteellistä tutkimusta. Arvomaailmat näyttävät olevan hyvin erilaiset, mutta ehkä tämän ei tarvitse olla lopullista.” «

Kirjoittaja on saanut Koneen Säatiöltä apurahoja ja tehnyt säatiölle töitä freelancerina.

Väitöskalenteri

MMM Hanna Salmenperä väitteli Helsingin yliopistossa 13.10.2023 bio- ja ympäristötieteiden alalta aiheesta **Winding paths of circular economy – Perspectives on challenges, success factors and governing.**

OTM Tero Kivinen väitteli Helsingin yliopistossa 13.10.2023 oikeustieteen alalta aiheesta **A rhetorical criticism of international animal law advocacy.**

M.Sc. Iida-Maria Tammi väitteli Helsingin yliopistossa 13.10.2023 valtiotieteiden alalta aiheesta **Invisible Threats – The Making and Unmaking of Humanitarian Security in the Syrian Civil War.**

DI Krista Sorri väitteli Tampereen yliopistossa 13.10.2023 tietojohdantamisen alalta aiheesta **Bridging the Gap at Ecosystem Level: Enhancing Business Model Innovation in Internet of Things-Enabled Platform Ecosystems.**

M.Sc. (Tech.) L. Valtonen väitteli Tampereen yliopistosta 20.10.2023 johtamisen ja liiketoiminnan alalta aiheesta **Rationality in Artificial Intelligence Decision-making.**

YTM Anne Gustafsson-Pesonen väitteli Aalto-yliopistossa 27.10.2023 yrittäjyyden alalta aiheesta **Developing and Evalua-**

ting Entrepreneurship Education.

YTM Risto-Matti Matero väitteli Jyväskylän yliopistosta 27.10.2023 yleisen historian alalta aiheesta **From Companionship with Nature to Green Growth: Competing Conceptualisations of Wellbeing and the Environment in Finnish and German Green Parties, 1980–2002.**

KTM Riku Reunamäki väitteli Aalto-yliopistosta 27.10.2023 kansainvälisen liiketoiminnan alalta aiheesta **Johtamisen muoti-ilmiöiden kääntäminen työntekijöiden näkökulmasta.**

KTM Lena Jungell väitteli Hankenilla 27.10.2023 yrittäjyyden, johtamisen ja organisaatioiden alalta aiheesta **Family Governance: Managing dispersed ownership within the owner family through procedural justice.**

M.Sc. Félicia Saïah väitteli Hankenilla 27.10.2023 tuotantoketjujen hallinnon ja sosiaalisen vastuullisuuden alalta aiheesta **Process modularity in humanitarian supply chains" in Supply Chain Management and Social Responsibility.**

KTM Vera Haataja väitteli 3.11.2023 Aalto-yliopistosta yrit-

täjyyden alalta aiheesta **Empowerment and Emancipation in Entrepreneurship: Towards a 'Change-Creator' Perspective.**

M.Sc. Priit Tinitis väitteli Aalto-yliopistosta 3.11.2023 kansainvälisen liiketoiminnan alalta aiheesta **Essays Evaluating the Impact of Government Support on Exports.**

MBA Natalia Fey väitteli Hankenilla 3.11.2023 johtamisen alalta aiheesta **Advancing coaching for leadership development: Coaching as an enabler of learning and well-being in local and global organizations.**

YTM Kati Koivunen väitteli Oulun yliopistossa 3.11.2023 markkinoinnin alalta aiheesta **Asiantuntijan brändi-identiteetin yhteisluominen sosiaalisessa mediassa urasiirtymissä.**

VTM Katarina Sjöblom väitteli Jyväskylän yliopistossa 10.11.2023 yhteiskuntatieteiden alalta aiheesta **Politics as Activity: Praxis, Poiësis, and Beyond in the Work of Giorgio Agamben.**

YM Eeva Nummi väitteli Turun yliopiston kauppakorkeakoulussa 10.11.2023 johtamisen ja organisoiminnan alalta aiheesta **Dialogi ja inhimillisesti kestävä organisaatio.**

Väittelijän vastaukset

Miten päädyit väittelemään kiertotaloudesta?

”Olen työskennellyt Suomen ympäristökeskus SYKellä 25 vuotta asiantuntija- ja tutkimustehtävissä, ja työni on käsitellyt enimmäkseen jätteitä ja jätteiden synnyn ehkäisyä. Viime vuosina olen satunnaisesti tehnyt myös tutkimusjulkaisuja, ja viime vuosien kiertotalouspuheeseen tuntui tärkeältä puuttua.”

Miksi kiertotalous on tärkeä tutkimusaihe?

”Vastaväittäjä kysyi minulta, eikö aihetta olisi voinut rajata enemmänkin, mutta vastasin hänelle, että halusin nimenomaan luoda laajan katsauksen aiheeseen. Kiertotaloudesta puhutaan paljon, ja sitä halutaan edistää sekä ekologisista että taloudellisista syistä, mutta termillä voidaan tarkoittaa vaikkapa yksittäisen tuotteen kierrätystä tai koko talous- ja tuotantojärjestelmän systeemistä muutosta. Kiertotalouden edistämiseen liittyy paljon kipukohtia ja pullonkauloja.”

Mitä tarkoitat pullonkauloilla?

Meiltä puuttuu systeeminen ajattelu kiertotaloudesta.

”Esimerkiksi sitä, että halutaan lisätä jätteiden kierrätystä, mutta on perustettu jätteenpolttolaitoksia, joille sovitaan toimitettavan riittävä määrä poltettavaa materiaalia. Tässä sitoudutaan infrastruktuuriin, joka ei tue kiertotaloutta. Kiertotalous ei ole vain kierrätystä vaan myös käyttöönotettujen materiaalien ja tuotteiden pitkäikäistä käyttöä sekä neitseellisten materiaalien käytön vähentämistä kaikessa tuotannossa.”

Mitä väitöskirjasi käsitteli?

”Väitöskirjani koostuu kolmesta artikkelista. Ensimmäisessä haastattelen kiertotalouspilotteihin ja -hankkeisiin osallistuvia asiantuntijoita heidän käsityksistään kiertotaloudesta. Toisessa vertailen dokumenttianalyysin ja haastatteluaineiston avulla Suomen, Ruotsin ja Itävallan kiertotalousstrategioita ja poliittista ohjausta. Kolmannessa haastattelen suomalaisia tekstiiliyrityksiä heidän näkemyksistään kiertotalouden edistämisestä ja omasta roolistaan siinä. Artikkelit kuvaavat hyvin sitä, että lähes kaikilla on kiertotaloudesta näkemyksiä ja mielipiteitä, mutta eri toimijat eivät jaa yhteistä kuvaa siitä, mistä oikeastaan on kyse.”

Onko kiertotalous aivan kulman takana?

”Innostus aiheeseen on suurta, mutta askelet ovat olleet vielä pieniä. On ehkä klisee sanoa, että

Kai Widell

HANNA SALMENPERÄ

ympäristönsuojelun erikoissuunnittelija, SYKE

Salmenperä väitteli 13.10.2023 Helsingin yliopistossa bio- ja ympäristötieteiden alalta aiheesta *Winding paths of circular economy – Perspectives on challenges, success factors and governing.*

meiltä puuttuu systeeminen ajattelu tässä aiheessa, mutta se on totta. On myös väärinymmärryksiä ja tiedon puutetta. Kiertotalous koskee yksittäisiä parannuksia yksittäisiin tuotteisiin, mutta koko yhteiskunnan tasolla tarvitaan sellaista ajattelua ja ohjausta, joka auttaa yrityksiä ja yhteisöjä investoimaan kierrätyksen lisäksi resurssien käytön vähentämiseen. Se on valtava yhteiskunnallinen muutos.” «

Barksin teoria heli- kopteri- rahasta

Mitä tapahtui, kun pyörremyrsky jakoi Roope-sedän rahat kaikelle kansalle?

Kuva: Carl Barksin kootut VIII (Sanoma Magazines 2009)

CARL BARKS

Kun taivaalta satoi rahaa
(A Financial Fable). Julkaistu
1. kerran Walt Disney's Comics and
Stories -lehdessä vuonna 1951.

Mihin talous päättyy, jos kai-
kista tulee miljonäärejä?
Tätä kysymystä sarjakuva-
taiteilija **Carl Barks** pohti
vuonna 1951 ilmestynees-
sä klassikkotarinaan *Kun taivaalta satoi rahaa*.

Tarinassa Aku Ankka tympääntyy raatamiseen Roope-setänsä maatilalla ja lähtee serkkunsa Hannu Hanhen kanssa nauttimaan elämästä. Se näyttäisikin onnistuvan, kun pyörremyrsky levittää kaikelle kansalle rahat, joita Roope on säilyttänyt valtavassa laarissa maatilallaan. Aku ja Hannu saavat hatullisen mannaa taivaalta ja lähtevät ostoksille. Veljenpoikiakin pyydetään mukaan, mutta he ymmärtävät työn arvon ja jäävät hoitamaan sikoja ja kanoja.

Aku ja Hannu eivät kuitenkaan saa bensiiniä, juomaa tai bussilippuakaan: kaikki muutkin ovat saaneet osansa taivaalta tippuneista seteleistä ja lähteneet maailmalle. Aku joutuu palaamaan maatilalle anelemaan työtään takaisin. Roope suostuu, mutta ilmoittaa myös, että jos haluaa aamiaiseksi kananmunan, se maksaa miljoonan. Pian kaikki muutkin alueen "miljonäärit" suuntaavat tilalle ostamaan ruokaa, jonka Roope toki osaa hinnoitella. Lopulta kaikki palaa ennalleen ja Roope on yhtä rikas kuin ennen pyörremyrskyä.

Aku Ankka -lehden eläinsadussa voi nähdä niin keynesiläistä rahailluusiota kuin myös monetaristisen idean rahan neutraalisuudesta pitkän aikavälin tasapainossa. Tarinan on herkkullisesti siirtänyt makrotaloudelliseen malliin norjalainen ekonomisti **Gunnar Bårdsen** artikkelissaan *Carl Barks: A Classical Economist?* Malli tosin rajoittuu rahan vaikutuksiin suljetussa taloudessa.

Sadussa on kuitenkin myös vahva moraalinen ulottuvuutensa. Ahneus ja mukavuudenhalu väistyvät, kun satu päättyy puoltamaan protestanttista etiikkaa: amerikkalaista unelmaa ei tavoiteta hetkellisiä nautintoja tavoittelemalla vaan työtä tekemällä. Tarina siis varoittaa ihmisiä omaksumasta liian korkeaa diskonttokorkoa eli aliarvioimasta rahan tulevaa arvoa.

Satu on myös nähty jopa vahvempana kapitalismin puolustuspuheena kuin mihin kirjailija ja filosofi **Ayn Rand** ylsi. Roopen voittomotiivi toki ker- too samaa kuin **Adam Smithin** huomio siitä, miksi saamme aamulla tuoretta leipää – ei leipurin hyvän- tahtoisuuden takia vaan siksi, että hänkin haluaa tehdä tulosta.

Taloustieteilijöistä helikopterirahan idean esitti ensimmäisenä **Milton Friedman** vuonna 1969. Yhdysvaltojen keskuspankin eli Fedin pääjohtajaksi myöhemmin nousut **Ben Bernanke** puolestaan esitti vuonna 2002 helikopterirahaa torjuntakeinoksi tilanteessa, jossa uhkaa hintojen lasku eli deflaatio. Helikopte- riraha tarkoittaisi sitä, että keskuspankki painaisi rahaa ja jakaisi sen kaikelle kansalle ostovoimaksi. Tämä toteutui myöhemmin Euroopassa ja USA:ssa, mutta vähän eri tavalla kuin Bernanke oli ajatellut.

Kun eräiden euromaiden ylivelkaantumisen ajoi euron vaikeuksiin ja markkinat nostivat Kreikan valtionlainojen koron pilviin vuonna 2012, EKP:n pää- johtaja **Mario Draghi** ilmoitti, että rahaa on, ja alkoi puolustaa euroa kaikin keinoin: *“whatever it takes”*. Määrällinen elvytys käynnistettiin ”isolla singolla” ja negatiivisilla ohjauksoroilla.

Osakemarkkinat tykkäsivät. Sinkoilun jäljiltä EKP:llä on yhä taseessaan liki 5 000 miljardin euron verran euromaiden velkaa. Lääke oli sama, joka krii- sin alun perin oli aiheuttanut: luottoekspansio ja ra- han painaminen!

Rahaa ei siis jaettu suoraan kaikelle kansalle vaan pankeille. Sitä paitsi kaikilla kreikkalaisilla ei edes olisi ollut pankkitiliä, jonne helikopterirahaa olisi voinut lähettää. EKP:n toteuttama julkisten velkapa- pereiden osto-ohjelma vastasi vaikutuksiltaan heli- kopterirahan logiikkaa ja näkyi lähinnä pörssikurs- seissa. Kansalle luotiin ostovoimaa, mutta inflaatiota ei saatu edes kahden prosentin tavoitteeseen, koska Kiinasta sai tavaraa halvalla.

Myöhemmin koronakriisin aikaan Yhdysvallois- sa kongressi ja presidentti **Joe Biden** päätyivät 1 900 miljardin dollarin elvytyspakettiin.

Carl Barksin kuvaus rahan määrästä ja hyperinflaatiosta on suljetussa taloudessa korrekti ja kvantiteettiteorian mukainen. Kvantiteettiteorian mukaan taloudessa kiertävä rahan määrä määrää yleisen hintatason ja rahamäärän kasvu inflaatiovauhdin. Teoria pätee koko globaalin maailman tasolla, mutta ei länsimais- sa, joissa tuontihinnat ovat määränneet inflaation.

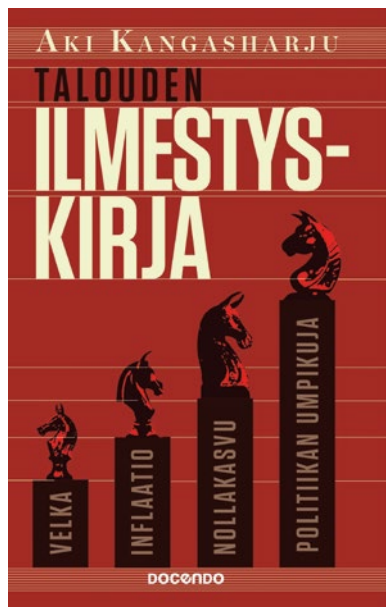
Carl Barksin tarinan voi myös tulkita rahapoli- tiikan kritiikiksi. Taloushistoria osoittaa, että kes- kuspankit ovat valinneet rahapolitiikan virityksen 1900-luvulla usein liian löysäksi, myös 1920-luvul- la ennen suurta lamaa. Sama jatkui 2000-luvulla Fedin pitkäaikaisen pääjohtajan **Alan Greenspanin** aikana. Seurauksena on ollut kuplia kiinteistö- ja osakemarkkinoilla, ja niitä on seurannut lamakau- sia. Keskuspankkien valta korostui entisestään, kun Bretton Woods -järjestelmä kaatui ja joustavien va- luuttakurssien maailmassa siirryttiin inflaatiotavoit- teen pohjalle rakentuvaan rahapolitiikkaan.

Milton Friedman esitti 1960-luvulla 3–5 prosen- tin viitearvoa rahan määrän kasvattamiselle talou- dessa. On kiintoisaa, että EKP:lle alun perin mää- ritelty 4,5 prosentin kasvusääntö hyvinkin mahtui Friedmanin ehdotuksen puitteisiin.

Keskuspankkien riippumattomuudelle on tarjol- la kaksi vaihtoehtoa: joko rahapolitiikka kytketään kiinteämmin muuhun talouspolitiikkaan tai se kyt- ketään Milton Friedmanin suosituksen mukaisesti rahan tarjonnan kasvusäännön normiin (vaikka se on vaikeaa). Rahapolitiikan kytkeminen osaksi muu- ta talouspolitiikkaa on varmuudella ongelmallinen ratkaisu: populistisen talouspolitiikan riski kasvaisi.

Jos tilanne menisi epätoivoiseksi, EKP voisi käyn- nistää Japanin esimerkin mukaisesti yrityssektorin osakkeiden ostamisen tai se voisi alkaa jakaa ihmisille helikopterirahaa. Kuten *Aku Ankassa* osoitettiin, tämä ei toisi mitään hyvää pitkällä aikavälillä. Sitä paitsi Ve- näjän käynnistämän sodan aiheuttama inflaatio on tuonut aivan uudet murheet rahapolitiikkaan. «

Kirjoittaja on kansantaloustieteen emeritusprofesso- ri, sotatieteiden tohtori ja kauppatieteiden tohtori.

AKI KANGASHARJU

Talouden ilmestyskirja – Velka, inflaatio, nollakasvu ja Poliitiikan umpikuja, Docendo 2023.

Umpikujassa

Etlan toimitusjohtaja **Aki Kangasharju** on kirjoittanut teoksen, jossa hän käsittelee pinnallisesti laajan joukon talouden lähistorian ilmiöitä ja talouspolitiikkaa. Kangasharju on merkittävä tekijä suomalaisessa talouspoliittisessa keskustelussa, ja siksi hänen ajatuksillaan on väliä. Ikävä kyllä teos ei tarjoa mitään kovin uutta ja mielenkiintoista.

Kangasharjun vahvuus on hänen rohkeutensa vetää vahvoja johtopäätöksiä.

Samalla rohkeus on myös kirjan heikkous, etenkin sellaiselle lukijalle, joka arvostaa perusteellista argumentointia. Esimerkkinä toimikoon kirjassa käyty keskustelu Kreikan taloudesta. Kangasharju kirjoittaa sanatarkasti, että ”Kreikalla menee hyvin”. Tämä on lähtökohtaisesti mielenkiintoinen teesi, koska oma ennakkokäsitykseni oli päinvastainen.

Seuraavassa lauseessa hän perustelee väitteensä toteamalla, että Kreikalla on vähemmän velkaa kuin Suomella. OECD:n mukaan vuonna 2022 Kreikan velkasuhde oli 193 prosenttia, kun Suomella luku oli 74. Kangasharju tarkoittaa kuitenkin velkaeurojen vertailua henkilöä kohti.

Vahvoja ja yllättäviä teesejä saa heittää, ja juuri ne ovat kiinnostavia, mutta teesit pitäisi perustella kunnolla. Myös vaihtoehtoisia mittaareita saa käyttää, mutta silloin pitäisi perustella, miksi tässä kohtaa perinteinen mittari ei käy ja tämä

toinen on parempi. Velkasuhde olisi tässä (ja lähes kaikissa maavertailuissa) oikea mittari, sillä se suhteuttaa velan maan maksukykyyn.

Kirja ei siis tarjonnut minulle kovin merkittäviä älyllisiä virikkeitä. Kirja kuitenkin herätti minussa pohdintoja johtamisesta, totuudesta ja luottamuksesta. Käsitykseni hyvästä yhteiskunnan johtamisesta sisältää pyrkimyksen rakentaa siltoja, jotta kansakunta voisi puhalttaa yhteen hiileen ja siten toteuttaa yhteistä visiota. Ilman sitä asennetta on vaikea nähdä, että kansakuntaa voisi kestäväällä tavalla johtaa.

Totuuteen pyrkiminen taas on välttämätön työkalu yhteistyön luomisessa. Se ei ole helppoa, sillä meillä herkästi menevät sekaisin tunteet ja järki. On raskasta aina pitää tiukan kriittinen mieli omia näkemyksiä ja käsityksiä kohtaan. Totuus kuitenkin vaatii sitä. Se opettaa nöyryyttä.

Luottamus puolestaan on eräänlainen oikopolku. Jos luotan tuntemattomiin, säästän energiaa, kun ei tarvitse vahtia lompakkoa jatkuvasti. Jos luotan politiikan kommentoijan kykyyn ja haluun esittää väitteet mahdollisimman totuudenmukaisesti, säästän huomattavasti aikaa, kun ei jokaista faktaa tarvitse tarkistaa. Jos taas en luota toisen haluun pyrkiä totuuteen, niin miksi edes jaksaisin osallistua keskusteluun?

Omalta osaltani kirjan lukeminen johti siis hyvään pohdiskeluprosessiin. En kuitenkaan voi suositella Kangasharjun kirjaa ainakaan taloustieteeseen vihkiytyneelle yleisölle. «

MENE JA OSTA!

Vaaleanpunaisesta erikoismallista *Kalmarin Unionista* on jo nyt povattu keräilyharvinaisuutta.

KUUNTELE ESIM.
APPLEN PODCASTEISSA
JA SPOTIFYSSÄ.
UUSIN JAKSO KÄSITTELEE
PESSIMISTISTÄ JA
OPTIMISTISTA
TALOUSNÄKYMÄÄ.

SUOMEN TALOUSPOLIITTISIN SHOW – NYT MYÖS TEKSTIILIVERSIONA

Mika Malirannan ja Matti Apusen M&A on Suomen suosituin talouspoliittinen podcast, jonka omintakeinen tyyli houkuttelee äärelleen kolmen viikon välein tuhansia kuulijoita. Nyt se on saatavilla myös ennenkokemattomana tekstiiliversiona, johon tiivistyvät M&A:n keskeiset viestit *Mene ja tiedä* sekä *Eikä ole*. Näiden lisäksi saatavilla on pinkki erikoismalli *Kalmarin Unioni*, josta on jo nyt povattu keräilyharvinaisuutta.

Professori Mika Maliranta suosittelee M&A-paidan hankintaa: "Juuri tässä suhdannetilanteessa katson, että M&A-paita on oikeanlainen vastasyklinen toimenpide. Lisäksi sen keskeiset viestit sopivat hienolla tavalla sekä perusduunarin että porvarin suuhun."

Paitojen myynnistä saatava tuotto ohjataan lyhentämättömänä Aseman Lapset ry:lle, joka tekee työtä lasten, nuorten ja perheiden

hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lisätietoja Aseman Lapset ry:n toiminnasta: asemanlapset.fi/yhteystiedot/

Väriksi voi valita pinkin sekä mustan ja valkoisen. Peruspaitojen *Mene ja tiedä* ja *Eikä ole* (väreinä musta ja valkoinen) hinta on 80 euroa ja *Kalmarin Unionin* (värinä pinkki) hinta on 160 euroa. Paidat on suunnitellut lahtelainen Muotoilutoimisto Kala Oy.

M&A-podcastin kaikki jaksot löytyvät Spotifystä, Apple Podcasteista ja Laboren verkkosivuilta!

Unsplash

LABOREN OMIA JULKAISUJA:

ESIMERKKIPERHEET 2023-
2025: OMISTUSASUJA HÄVIÄÄ
VUOKRALAISTA ENEMMÄN

Työn ja talouden tutkimus LABORE seuraa syksyn 2023 talousennusteeseen liittyvissä esimerkkiperhelaskelmissa seitsemän kuvitteellisen perheen tulojen, verojen ja veronluontoisten maksujen sekä ostovoiman kehitystä.

”Kuluneena vuonna korkojen nousu heikentää asunovelallisen perheen ostovoimaa. Vuonna 2024 ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavan työttömän ja asumistukea saavan yksinhuoltajan tulot supistuvat voimakkaasti.”

Esimerkkiperheet 2023-2025: Omistusasuja häviää vuokralaista enemmän – ostovoima supistuu eniten asunovelallisilla. Laboren ennusteet, 26.10.2023, Helsinki.

Julkaisun osoite: <https://labore.fi/julkaisu/omistusasuja-haviaa-vuokralaista-enemman-ostovoima-supistuu-eniten-asunovelallisilla/>

Työvoimapalveluiden alueellistamisen vaikutuksia selvittänyt suomalaistutkimus julkaistiin arvostetussa jornaalissa

Laboren tutkijaryhmän, **Hannu Karhusen**, **Jeremias Niemisen** ja **Ohto Kannisen**, vuosien 2017–2018 kuntakokeilujen vaikuttavuutta arvioinut tutkimusartikkeli *The decentralization of public employment services and local governments' responses to incentives* julkaistiin arvostetussa kansainvälisessä *Journal of Economic Geography* -jornaalissa.

Työllisyysasteen nostaminen ja pitkäaikaistyöttömien aktivoiminen ovat tärkeitä kansallisia tavoitteita, joiden saavuttamiseksi työvoimapolitiittisia toimenpiteitä pitäisi suunnitella tutkittuun tietoon pohjautuen. Toistaiseksi ei ole tutkimusnäyttöä siitä, onko TE-palveluiden järjestämisvas- tuun siirto valtiolta kunnille hyvä

asia työllisyyden tai julkisen talouden näkökulmasta. Potentiaalia on molempiin suuntiin. Aiemmin toteutettujen kuntakokeilujen tarjoamaa asetelmaa hyödyntämällä on kuitenkin empiirisesti mahdollista arvioida, millaisia palveluiden kuntasiirron vaikutukset ovat tähän mennessä olleet.

Tutkimuksen tulosten mukaan työvoimapalveluiden alueellistamisen hyödyt riippuvat kannustinjärjestelmän toimivuudesta sekä kuntien toiminnan laadusta ja fokuksista.«

Jeremias Nieminen, Ohto Kanninen, Hannu Karhunen: The decentralization of public employment services and local governments' responses to incentives. *Journal of Economic Geography*, 2023. 12.10.2023.

Labore julkaisee tutkimuksia, raportteja, työpapereita ja Policy Briefejä.

MUITA JULKAISUJA:

PALKKAKEHITYS TYÖNTEKIJÄTASOLLA – JULKISEN JA YKSITYISEN SEKTORIN VERTAILUA

Paolo Fornaron ja **Mika Malirannan** tutkimusraportissa *Palkkakehitys työntekijätasolla – julkisen ja yksityisen sektorin vertailua* tarkastellaan sopimuskorotusten ja yksilötasolla toteutuneiden palkkojen kehityksen eroja kunta- ja valtiosektorin sekä yksityisen sektorin välillä. Samalla tarkastellaan sitä, miten työtehtävän tai työnantajan vaihtaminen vaikuttaa ansioiden kehitykseen. Myös koulutustason merkitykseen kiinnitetään huomiota.

”Työntekijöiden palkkojen kasvuvauhti on vaihdellut paljon työnantajasektorin, koulutustason, suhdannetilanteen sekä työntekijän liikkuvuuden mukaan. Viime vuosina suurimpia voittajia ovat olleet korkeasti koulutetut työtehtävän tai työnantajan vaihtajat.”

Paolo Fornaro & Mika Maliranta: Palkkakehitys työntekijätasolla – julkisen ja yksityisen sektorin vertailua. Laboren Raportit: 47.

labore.fi/julkaisu/palkkakehitys-tyontekijatasolla-julkisen-ja-yksityisen-sektorin-vertailua-2/

TUOTTAVUUSLAUTAKUNTA: OSAAJAPULA UHKAA TUOTTAVUUDEN KASVUA TULEVAISUUDESSA

Valtiovarainministeriön yhteydessä toimiva tuottavuuslautakunta julkaisi raporttinsa 11. lokakuuta. Raportti tarkastelee Suomen poikkeuksellisen hitaan tuottavuuskasvun syitä, voimavarojen kohdentumista, aineettomia ja henkisiä investointeja sekä kustannuskilpailukyyn ja ansioiden kehitystä.

”Tuottavuuden kehitys Suomessa on ollut vaisua, mutta kustannuskilpailukyky on säilynyt. Tuottavuuslautakunnan mukaan Suomeen tarvitaan lisää korkean tuottavuuden yrityksiä ja niihin lisää osaavia työntekijöitä.”

Laboresta lautakunnan varsinaisia jäseninä ovat **Ilkka Kiema** ja **Mika Maliranta**.

Osaavat ihmiset tekevät tuottavuuden – Osaajapula uhkaa hidastaa t&k-investointien tehoa ja tuottavuuden kasvua. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:71. 11.10.2023 Valtiovarainministeriö.

MITEN EDISTÄÄ TUOTTAVUUTTA?

Laboren ja Etlan julkaiseman yhteistutkimuksen mukaan tutkimus- ja kehitysrahoitus on suunnattava harkitusti, muttei ”orkestroiden”. Lisäksi todetaan, että vihreä siirtymä voi oikein toteutettuna olla tuottavuuskehitystä edistävä voima. Digitalisaation tarjoamiin mahdollisuuksiin tarttuminen on yritysten kasvun ja liiketoiminnan kehittämisen kannalta keskeistä, mutta digitalisaatio lisää työn tuottavuutta vain niissä yrityksissä, joiden käytettävissä on riittävän hyvin koulutettua työvoimaa. Tuottavuuskasvua voidaan edistää myös lisäämällä korkeakoulupaikkoja ja työperäistä maahanmuuttoa. Laboresta tutkimusryhmässä olivat mukana **Paolo Fornaro**, **Ilkka Kiema**, **Mika Maliranta** ja **Kalle Saarelma**.

Paolo Fornaro, Ilkka Kiema, Natalia Kuosmanen, Terhi Maczulskij, Mika Maliranta, Kalle Saarelma: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:58.

http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-039-4

Kuvat

LAURA OJA
MAARIT KYTÖHARJU
OTSO ALASKO
JAANA TOIVAINEN

LABORE

Johto

MIKA MALIRANTA
johtaja
Puh. +358 50 369 8054
mika.maliranta@labore.fi

TUOMO SUHONEN
tutkimusjohtaja, tutkimusohjaaja
(työmarkkinat)
Puh.+358 40 940 2916
tuomo.suhonen@labore.fi

Työmarkkinat

PETRI BÖCKERMAN
johtava tutkija
Puh.+358 40 091 3189
petri.bockerman@labore.fi

MERJA KAUKANEN
johtava tutkija
Puh. +358 40 940 1946
merja.kauhanen@labore.fi

MILLA NYSSÖLÄ
johtava tutkija
Puh.+358 45 7750 2062
milla.nyssola@labore.fi

TIINA KUUPPELOMÄKI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 1951
tiina.kuuppelomaki@labore.fi

LAURO CARNICELLI
tutkija
Puh.+358 40 940 2694
lauro.carnicelli@labore.fi

ANNA IDSTRÖM
tutkija
Puh.+358 50 3805 584
anna.idstrom@labore.fi

EETU ISOTALO
tutkija
Puh.+358 40 940 2696
eetu.isotalo@labore.fi

JUUSO VILLANEN
tutkija
Puh. +358 40 940 2336
juuso.villanen@labore.fi

VEIKKO UUSITALO
projektitutkija
Puh. +358 50 511 1153
E-mail: veikko.uusitalo@labore.fi

Julkinen talous

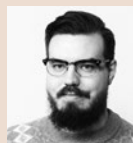
HANNU KARHUNEN
tutkimusohjaaja
Puh.+358 40 940 2779
hannu.karhunen@labore.fi

OHTO KANNINEN
johtava tutkija
Puh.+358 41 513 7175
ohto.kanninen@labore.fi

TONI JUUTI
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2853
toni.juuti@labore.fi

JANI-PETTERI OLLIKAINEN
erikoistutkija
Puh.+358 40 940 2697
jani-petteri.ollikainen@labore.fi

Makrotalous ja talousennusteet

ILKKA KIEMA
tutkimusohjaaja
Puh.+358 40 940 2287
ilkka.kiema@labore.fi

PAOLO FORNARO
johtava tutkija
Puh. +358 40 9658 449
paolo.fornaro@labore.fi

VEERA NIPPALA
tutkija
Puh. +358-50 407 6258
veera.nippala@labore.fi

RISTO RÖNKKÖ
tutkija
risto.ronkko@labore.fi

JUHO KOISTINEN
tutkija
juho.koistinen@labore.fi

Tohtorihautomo

OUTI JURVANEN
tutkija
outi.jurvanen@labore.fi

SAMI JYSMÄ
tutkija
Puh.+358 40 940 2841
sami.jysma@labore.fi

SANNI KIVIHOLMA
tutkija
Puh.+358 50 316 4678
sanni.kiviholma@labore.fi

AAPO STENHAMMAR
tutkija
Puh.+358 45 7750 2061
aapo.stenhammar@labore.fi

Talous ja hallinto

JAANA TOIVAINEN
johdon assistentti
Puh. +358 40 940 1943
jaana.toivainen@labore.fi

MERJA LINDHOLM
talouspäällikkö
Puh. +358 40 940 1947
merja.lindholm@labore.fi

Viestintä

ESSI LINDBERG
viestintäpäällikkö
Puh. +358 40 940 2835
essi.lindberg@labore.fi

AILA MUSTONEN
järjestelmäpäällikkö
Puh. +358 40 940 1941
aila.mustonen@labore.fi

TUOMO TAMMINEN
T&Y-lehden tuottaja
Puh. +358 40 351 1196
tuomo.tamminen@labore.fi

Posti Green

Työn ja talouden tutkimus LABORE on vuonna 1971 perustettu taloudellinen tutkimuslaitos, jossa tehdään riippumatonta ja tieteen kansainväliset laatukriteerit täyttävää soveltavaa taloustieteellistä tutkimusta. Tutkimuksen painopistealueet ovat työn ja koulutuksen taloustiede, julkistaloustiede sekä makrotaloustiede.

Työn ja talouden tutkimus LABORE

Arkadiankatu 7 (Economicum)

00100 Helsinki

Puh. +358 40 940 1940

labore.fi

Vuosikerta 35,00 €

Irtonumero 10,00 €

ISSN-L 1236-7206

ISSN 1236-7206 (painettu)

ISSN 1795-181X (pdf)